T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETMENLİĞİ

ANABİLİM DALI

İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

TEMEL DİNİ BİLGİLER DERSİ (İSLAM I, İSLAM II) ÖĞRETİM PROGRAMINA YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Yüksek Lisans Tezi

ASİYE BEYKOZ

İSTANBUL, 2024

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETMENLİĞİ

ANABİLİM DALI

İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

TEMEL DİNİ BİLGİLER DERSİ (İSLAM I, İSLAM II) ÖĞRETİM PROGRAMINA YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Yüksek Lisans Tezi

ASİYE BEYKOZ

Tez Savunma Jürisi

1. Tez Danışmanı : Doç. Dr. Süleyman GÜMRÜKÇÜOĞLU

2. Üye : Doç. Dr. Ramazan GÜREL

3. Üye : Doç. Dr.Tolga Savaş ALTINEL

İstanbul, 2024

ETİK BEYANI

Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazımı Yönergeleri' ne uygun olarak hazırladığım çalışmada;

- Verdiğim bilgi, belge ve verileri akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde ettiğimi,

- Çalışmamda kullandığım her kaynağı uygun bir şekilde belirttiğimi,

- Elde ettiğim verilerde ve sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı beyan ederim ve başka herhangi bir durumda tarafıma doğabilecek hak kayıplarını kabul ettiğimi belirtmek isterim.

Asiye BEYKOZ

ÖN SÖZ

2012 yılında Türkiye'de önemli değişikliklerin yaşandığı alanlardan biri eğitim politikalarıdır. Bu yılda, 12 yıllık kesintisiz eğitim reformu uygulamasına geçilmiş ve bu sistem genellikle "4+4+4 modeli" olarak adlandırılmıştır. Genel olarak, 2012 deki 4+4+4 eğitim reformu, Türkiye'deki eğitim sisteminin yapısal olarak yeniden düzenlenmesine ve din eğitimi politikalarının şekillenmesine önemli ölçüde katkıda bulunmuştur. Bu reform ile birlikte eğitim sistemi; 4 yıl ilkokul, 4 yıl ortaokul ve 4 yıl lise olmak üzere üç aşamalı olarak yeniden düzenlenmiştir. Bu değişikliklerle birlikte din eğitimi politikalarında da önemli değişiklikler yapılmıştır. Eğitimde yapılan bu 4+4+4 reformuyla birlikte öğretim programlarına yeni seçmeli din dersleri eklenmiştir. Aynı zamanda imam hatip ortaokulları da yeniden açılmıştır. Böylece Kur'an-ı Kerim, Peygamberimizin Hayatı ve Temel Dini Bilgiler dersleri müfredata eklenmiştir.

2012 yılında Milli Eğitim Temel Kanunu'nda yapılan değişiklikle, ülkemizde Temel Dini Bilgiler dersi, düz ortaokullarda seçmeli, imam hatip ortaokullarında ise zorunlu bir ders haline getirilmiştir. Çalışmamızın odaklandığı konu olan Temel Dini Bilgiler dersi böylece eğitim sisteminde yer almıştır (Resmi Gazete, 2012/28261).

Yapılan çalışmada, Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I, İslam II) öğretim programının hedefleri, içeriği, öğrenme-öğretme süreçleri ve ölçme-değerlendirme yöntemleri, öğretmen görüşlerine dayalı olarak incelenip değerlendirilmiştir. Bu araştırmanın amacı, eğitimin temel bileşeni olan öğretmenlerin ve öğrencilerin yanı sıra öğretim programlarını hazırlayanlara da katkı sağlamaktır.

Bu araştırmanın her aşamasında bana yardımcı olan, üstün akademik bilgi ve tecrübesiyle rehberlik eden, sabırla her türlü soruma cevap veren kıymetli danışmanım Sayın Doç. Dr. Süleyman Gümrükçüoğlu'na teşekkür ederim. Ayrıca lisans eğitimim sırasında ders aldığım ve tez sürecinde de danıştığım Prof. Dr. Mehmet Zeki AYDIN hocama, öğrenim hayatım boyunca sundukları sevgi, anlayış ve destek için sevgili aileme ve bu tezde katkıda bulunan herkese içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Asiye BEYKOZ

İstanbul, 2024

GENEL BİLGİLER

Ad ve Soyad : Asiye Beykoz

Anabilim Dalı : İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Anabilim Dalı

Programı : İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Süleyman Gümrükçüoğlu

Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans - 2023

Anahtar Kelimeler : TDB, Temel Dini Bilgiler, DKAB, Öğretim Programı, Program Geliştirme, Öğretmen Görüşleri.

ÖZET

TEMEL DİNİ BİLGİLER DERSİ (İSLAM I, İSLAM II) ÖĞRETİM PROGRAMINA YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Ülkemizde din eğitimi, tarihi süreç içerisinde çeşitli dönemlerden geçerek günümüze gelmiştir. Din eğitimi ve öğretimi alanında en önemli değişiklikler 2012 yılında yapılmış ve zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Dersine ek olarak “Kur'an-ı Kerim”, "Peygamberimizin Hayatı" ve "Temel Dini Bilgiler" gibi seçmeli dersler programa eklenmiştir.

Bu çalışmanın amacı, 2012’de hazırlanıp uygulamaya konulan ve 2017'de güncellenen Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I, İslam II) öğretim programının, programın uygulayıcıları olan öğretmenlerin görüşlerine dayanarak hedeflerini, içeriğini, eğitim durumlarını, ölçme-değerlendirme yöntemlerini ve genel özelliklerini incelemektir. Temel Dini Bilgiler dersine giren Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) öğretmenleri tarafından, dersin öğretim programındaki üniteler ve kazanımları; yapılan değişikliklerin yeterliliği, yeni programın öğretmen ve öğrenciler üzerindeki etkileri, ünite ve kazanımların öğrenci seviyelerine uygunluğu gibi pek çok açıdan değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda; çalışmaya katılan öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler dersi öğretim programına ilişkin görüşleri betimsel tarama yöntemi tercih edilerek araştırılmıştır. Belirlenen ana problem ve alt problemler araştırılarak, öne sürülen hipotezlerin geçerliliğini sınayacak olan 48 ölçek maddesi kullanılarak araştırmanın verileri toplanmıştır. Veri toplama aracı, İstanbul ilinde çeşitli ilçelerde görev yapan 235 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenine uygulanmıştır. Yapılan çalışmanın sonuçları doğrultusunda elde edilen bulgular analiz edilerek, bu bulgular ışığında önerilerde bulunulmuştur.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Asiye BEYKOZ

Field : Elementary Educatıon Teachıng Of Relıgıous Culture And Moral Knowledge Department Of Medıcal Scıences

Program : Elementary Relıgıon Culture And Moral Knowledge Educatıon

Supervisor : Doç. Dr. Süleyman Gümrükçüoğlu

Degree Type and Date : Master's- 2022

Key Words : tdb, basic religious knowledge, dkab, curriculum, curriculum development, teacher opinions.

ABSTRACT

TEACHERS' OPINIONS ON THE BASIC RELIGIOUS KNOWLEDGE COURSE (ISLAM I, ISLAM II) TEACHING PROGRAM

Religious education in our country has come to the present day by passing through various periods in the historical process. The most important changes in the field of religious education and training were made in October 2012, and in addition to the compulsory Religious Culture and Morality Course, elective courses such as "The Noble Qur'an", "The Life of our Prophet" and "Basic Religious Knowledge" were added to the program.

The aim of this study is to examine the objectives, content, educational status, measurement and evaluation methods and general characteristics of the Basic Religious Knowledge course (Islam I, Islam II) curriculum, which was prepared and implemented in 2012 and updated in 2017, based on the opinions of teachers who are practitioners of the program. It aims to evaluate the units and achievements in the curriculum of the course by Religious Culture and Moral Knowledge (DKAB) teachers who take the Basic Religious Knowledge course in many aspects, such as the adequacy of the changes made, the effects of the new program on teachers and students, the suitability of units and achievements to student levels. In this direction; The opinions of the teachers participating in the study regarding the Basic Religious Knowledge course curriculum were investigated by using the descriptive screening method. The main problems and sub-problems identified were investigated and the data of the research were collected using 48 scale items that will test the validity of the hypotheses put forward. The data collection tool was applied to 235 Religious Culture and Moral Knowledge

teachers working in various districts in the province of Istanbul. The findings obtained in line with the results of the study were analyzed and suggestions were made in the light of these findings.

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYANI **iv**

ÖN SÖZ **v**

ÖZET **vi**

ABSTRACT **vii**

KISALTMALAR **xiv**

BÖLÜM I: GİRİŞ **1**

1. Problem Durumu 1
2. Araştırmanın Amacı 3
3. Araştırmanın Önemi 3
4. Araştırmanın Sınırlılıkları 3
5. Araştırmanın Varsayımları 3
6. İlgili Araştırmalar 4

BÖLÜM II: KAVRAMSAL ÇERÇEVE **7**

1. Eğitim 7
2. Öğretim 8
3. Din Eğitimi ve Öğretimi 9
4. Eğitim Programı 10
5. Öğretim Programı 11
6. Öğretim Programlarının Temel Öğeleri 12

6.1. Amaç (Hedef) 13

6.2. İçerik 13

6.3. Öğrenme ve Öğretme Süreci 14

6.4. Ölçme ve değerlendirme 15

7. Eğitimde Program Geliştirme 15
8. Eğitimde Program Değerlendirme 18

BÖLÜM III:TEMEL DİNİ BİLGİLER (İSLAM I, II) DERSİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ, ÖĞRETİM PROGRAMI VE MAHİYETİ 20

1. Temel Dini Bilgiler Dersinin Tarihsel Gelişimi 20

2. Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programının Temel Felsefesi Ve Amaçları 21

3. Temel Dini Bilgiler Öğretim Programının Vizyonu 22

4. Temel Dini Bilgiler Dersi Önemi 22

5. 2012 Yılında Hazırlanan İmam Hatip Ortaokulu ve Ortaokul Temel Dinî Bilgiler Dersi Öğretim Programları 23

6. Güncellenen Temel Dinî Bilgiler (İslam 1-2) Dersi Öğretim Programı'nın Yapısı 26

6.1. Ünite ve Konular 26

6.2. Kazanım ve Açıklamalar 26

6.3. Temel Dinî Bilgiler (İslam 1-2) Dersi Öğretim Programı'nın Üniteler, Kazanım Sayıları, Ders Saati 27

7. Temel Dini Bilgiler (İslam I) Dersi Müfredatı: Üniteler, Ünite Açıklamaları ve Ünite Kazanımları 28

8.Temel Dini Bilgiler (İslam II) Dersi Müfredatı: Üniteler, Ünite Açıklamaları ve Ünite Kazanımları **30**

BÖLÜM IV: YÖNTEM 33

1. Araştırma Modeli 33

2. Araştırmanın Evreni Ve Örneklemi 33

3. Veri Toplama Araçları 33

3.1. Kişisel Bilgi Formu 33

3.2. Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri Anketi 34

4. Veri Toplama İşlemi 34

5. Verilerin Analizi 34

BÖLÜM V: BULGULAR 36

1. Öğretmenlerin Sosyodemografik Özellikleri 36

2. Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I Ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri 38

2.1. Hedefler Boyutu 38

2.2. İçerik Boyutu 43

2.3. Öğretme ve Öğrenme Boyutu 51

2.4. Ölçme ve Değerlendirme Boyutu 62

3. Öğretmenlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I Ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri 66

3.1. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri 66

3.2. Öğretmenlerin Eğitim Düzeylerine Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri 68

3.3. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Programa Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri 69

3.4. Öğretmenlerin Çalıştıkları Kuruma Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri 70

3.5. Öğretmenlerin Sınıf Mevcutlarına Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri 71

3.6. Öğretmenlerin Öğretmen Olarak Çalışma Sürelerine Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri 72

3.7. Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler (İslam I ve İslam II) öğretim programını inceleme düzeyine Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri 73

BÖLÜM VI: SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER 76

1. Sonuç ve Tartışma 76

2. Öneriler 86

KAYNAKÇA 88

EKLER 95

TABLO ve ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Program Geliştirme Sürecindeki Temel Unsurlar

Şekil 2.2. Program Geliştirme Akış Şeması

Şekil 2.3. MEB Tarafından 2004'te Onaylanıp Uygulanan Program Geliştirme Modeli

Tablo 3.1. 2012 Yılında Hazırlanan İmam Hatip Ortaokulu Temel Dinî Bilgiler Dersi (İslam; 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programının Üniteleri, Kazanım Sayıları ve Süreleri

Tablo 3.2. 2012 Yılında Hazırlanan Ortaokul Temel Dini Bilgiler (İslam I ve İslam II) Dersi Öğretim Programının Üniteleri, Kazanım Sayıları Ve Süreleri

Tablo 3.3. Temel Dinî Bilgiler (İslam 1-2)Dersi Haftalık Ders Saatleri

Tablo 3.4. "İman Ve İnsan'' Ünite Açılımı ve Kazanım Tablosu

Tablo 3.5. "İbadet Ve İnsan'' Ünite Açılımı ve Kazanım Tablosu

Tablo 3.6. "Müminlerin Özellikleri'' Ünite Açılımı ve Kazanım Tablosu

Tablo 3.7. "Nezaket'' Ünite Açılımı ve Kazanım Tablosu

Tablo 3.8. "İslam Ve Ahlak'' Ünite Açılımı ve Kazanım Tablosu

Tablo 3.9. "İslam Ve Temizlik'' Ünite Açılımı ve Kazanım Tablosu

Tablo 3.10. "İslam'ın Direği Namaz'' Ünite Açılımı ve Kazanım Tablosu

Tablo 3.11. "İslam Ve Günlük Hayat'' Ünite Açılımı Ve Kazanım Tablosu

Tablo 4.1. Normal dağılım varsayımının karşılanması

Tablo 5.1. Öğretmenlerin Sosyodemografik Özellikleri

Tablo 5.2. Öğretmenlerin Görev Yaptıkları İlçeler

Tablo 5.3. Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler (İslam I ve İslam II) Öğretim Programını İnceleme Düzeyi

Tablo 5.4. Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programının Hedeflerine Yönelik Görüşleri

Tablo 5.5. Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programının İçeriğine Yönelik Görüşleri

Tablo 5.6. Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programının Öğretme ve Öğrenme Boyutuna Yönelik Görüşleri

Tablo 5.7. Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programının Ölçme ve Değerlendirme Boyutuna Yönelik Görüşleri

Tablo 5.8. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

Tablo 5.9. Öğretmenlerin Eğitim Düzeylerine Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

Tablo 5.10. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Programa Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

Tablo 5.11. Öğretmenlerin Çalıştıkları Kuruma Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

Tablo 5.12. Öğretmenlerin Sınıf Mevcutlarına Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

Tablo 5.13. Öğretmenlerin Öğretmen Olarak Çalışma Sürelerine Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

Tablo 5.14. Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler (İslam I ve İslam II) Öğretim Programını İnceleme Düzeyine Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

KISALTMALAR

Akt: Aktaran

Çev: Çeviren

DKAB: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

EBA: Eğitim Bilişim Ağı

Ed: Editör

DÖGM: Din Öğretimi Genel Müdürlüğü

İHO: İmam Hatip Ortaokulu

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

N: Frekans

ORT: Ortalama

SPSS: Statistical Package for Social Sciences

SS : Standart Sapma

S. Sayfa

TDB: Temel Dini Bilgiler

TTK: Talim ve Terbiye Kurulu

$\bar{X}$: Aritmetik Ortalama

BÖLÜM I: GİRİŞ

Bu bölümde, çalışmanın problem durumu ve buna bağlı alt problemler, araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları, varsayımları ve konuyla ilgili literatür çalışmasına yer verilmiştir.

1. Problem Durumu

Tarihsel süreç içerisinde ülkemizde din eğitimi çeşitli tartışmaların odağı olmuştur. Cumhuriyet döneminden günümüze kadar, din eğitimi hem örgün hem de yaygın eğitimde birçok değişiklik yaşamış ve sürekli olarak gelişerek günümüze ulaşmıştır.

28 Şubat 1997'deki "postmodern darbe" sonucunda Türkiye'deki din eğitimi önemli değişikliklere uğramıştır. Bu süreçte başörtüsü sorunu, kesintisiz zorunlu eğitimin getirilerek imam hatip liselerinin orta bölümünün kapatılması gibi temel sorunlar yaşanmıştır. Bu dönemde din eğitiminde ve öğretiminde sadece Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri yer almıştır. DKAB dersi, 1982'den itibaren örgün eğitim kurumlarında, ilköğretim 4. sınıftan ortaöğretimin son sınıfına kadar uzun bir süre önemli bir değişiklik olmadan okutulmuştur.

Din eğitimi alanında önemli bir gelişme olan 4+4+4 olarak da bilinen düzenleme ile din eğitimi hizmeti veren kurumların çeşitlenmesi sağlanmış ve böylece örgün eğitim programlarına din eğitimi alanında, yeni seçmeli dersler eklenmiştir. Ortaokulların programına isteğe bağlı Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammedin Hayatı ve Temel Dini Bilgiler dersleri eklenmiştir. Talim ve Terbiye Kurulu'nun 25.06.2012 tarihli ve 69 sayılı kararıyla, ortaokullarda 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda haftada iki saat Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dinî Bilgiler derslerinin seçmeli olarak okutulması kararlaştırılmıştır. Bu düzenlemeyle birlikte, söz konusu dersler aynı zamanda liselerin 9, 10, 11 ve 12. sınıflarında haftada iki saatlik seçmeli ders olarak alınabilmektedir. Kur'an-ı Kerim dersi ve Hz. Muhammed'in Hayatı dersi her yıl seçilebilmekte, Temel Dinî Bilgiler dersi ise yalnızca iki yıl seçmeli ders olarak seçilebilmektedir. Bu derslerin dikkat çeken yönlerinden biri, öğretim programlarının modüler bir yapıda tasarlanmış olmasıdır. Bu sayede, öğrenciler 5. sınıftan itibaren bu dersleri düzenli olarak seçebilecekleri gibi, farklı sınıf seviyelerinde de tercih edebilirler. Normal ortaokullarda isteğe bağlı seçmeli ders olarak sunulan din dersleri, imam hatip ortaokullarında zorunlu olarak okutulmaktadır (Bahçekapılı, 2012: 192). Bu gelişmelere bağlı olarak yeni bir eğitim sistemiyle din eğitimi alanında yeni bir süreç başlamıştır.

Yapılan yasal düzenlemeler sonucunda, imam hatip ortaokulları bağımsız okullar olarak yeniden kurulmuş ve eğitim sistemimize entegre edilmiştir. Bu düzenleme, imam hatip ortaokullarının kendi müfredatları ve eğitim programlarıyla faaliyet göstermelerine olanak tanımış, dini eğitim alanındaki çeşitliliği artırmıştır. İmam hatip ortaokullarının yeniden açılışı ile birlikte

meslek derslerine ilişkin öğretim programları hazırlanmıştır (MEB, 2012). Hazırlanan bu öğretim programlarının işlevselliği, ihtiyaca cevap verebilme durumu, öğrenci düzeyine uygunluğu ve ders saati gibi konular, kısa bir süre içinde çeşitli araştırmaların odak noktası olmuştur. Bu araştırmalar, özellikle yeni düzenlemelerin uygulanabilirliği ve etkinliği hakkında önemli veriler sağlamıştır. İlgili araştırmalar, öğrenci başarısı, ders programlarının kapsamlılığı, öğretmenlerin yeterliliği gibi konuları da değerlendirerek, yapılan düzenlemelerin geniş bir perspektiften değerlendirilmesine olanak tanımaktadır. 2012'de hazırlanan seçmeli derslere yönelik öğretim müfredatı 2017 yılında tekrar güncellenmiş ve 2018'de uygulamaya konulmuştur (MEB, 2018).

Öğretim programları, eğitim sistemlerinin temel taşlarından biridir ve bir eğitim pusulası gibi yönlendirici bir rol oynarlar. Öğrencilere ne öğretileceği, nasıl öğretileceği, hangi beceri ve bilgilerin kazanılacağı konusunda rehberlik ederler. Ancak, bu önemine rağmen programlar, günümüzde birçok sorunu da içermektedir. Eğitim alanında her geçen gün yeni uygulamalar ortaya çıkmakta ve eğitime yaklaşımlarda değişiklikler yaşanmaktadır. Bu sebeple, eğitim programlarındaki her yeni değişiklik, bu programların değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Programlarla ilgili sorunların belirlenmesinde ve çözümünde öğretmenlerin, özellikle programı uygulayanların görüşlerinin alınması oldukça önemlidir. Eğitim sistemlerinin son yüzyıldaki gelişimi ve küresel eğilimler dikkate alındığında, 21. yüzyılda eğitim sistemlerindeki yeniliklere ilişkin araştırmaların, ilk ve ortaöğretim kurumlarındaki eğitim programlarının yenilenmesi, güncellenmesi, değiştirilmesi ve dolayısıyla milli eğitimin güçlendirilmesine odaklandığı görülmektedir (Tutkun ve Aksoyalp, 2010: 156-169).

Programların başarısı ve gelecekteki işlevselliği için, hedefler, içerik, öğrenme-öğretme durumları ve ölçme-değerlendirme gibi temel boyutların belirli kriterlere göre ele alınması önemlidir. Bu bağlamda araştırmamızın konusu, Temel Dini Bilgiler öğretim programını öğretmen görüşleri açısından incelemektir.

Bu araştırmada "Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I, II) müfredatına yönelik öğretmen görüşleri nelerdir " sorusuna cevap aranmıştır.

Bu problem kapsamında araştırmamızın alt problemleri şunlardır:

1. Öğretmenlerin, Temel Dini Bilgiler dersi öğretim programının hedefleri hakkında düşünceleri nelerdir?
2. Programın içeriği hakkında ne düşünüyorlar?
3. Öğrenme-öğretme süreçlerine yönelik görüşleri nelerdir?
4. Ölçme ve değerlendirme hakkında ne düşünüyorlar?

2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, İstanbul'un çeşitli ilçelerinde görev yapan DKAB öğretmenlerinin Temel Dini Bilgiler (İslam I, II) öğretim müfredatına yönelik görüşlerini araştırmak ve öğretim programının hedef, içerik, eğitim-öğretim süreçleri ve ölçme-değerlendirme kısımlarında fark edilen eksiklikleri ve sorunları belirlemektir. Bu şekilde öğretim programına yönelik problemleri ortaya çıkararak başta programı tasarlayan, uygulayan olmak üzere diğer bütün paydaşlarına önerilerde bulunmak, program geliştirme çalışmalarına katkı sunmak amaçlanmaktadır.

3. Araştırmanın Önemi

Müfredat, dersin işlenmesinde öğretmenlere rehberlik yapmasının yanında ders kitaplarının hazırlanmasında da temel dayanaktır. Ders kitaplarında yer alan etkinlikler, hikâyeler, okuma parçaları, ayet ve hadisler gibi her türlü içeriğin oluşturulmasında müfredat en önemli kaynağı oluşturur. Çünkü derslerde uygulanacak herhangi bir etkinlik, yapılacak faaliyetlerin hepsi müfredattaki kazanımlar dikkatte alınarak yapılmaktadır. Bu sebeple öğretim programları; gerek öğrenme öğretme süreçleri gerekse ölçme değerlendirme alanlarında öğretmenlerin bilgi sahibi olmasını sağlamaktadır.

2012 yılında imam hatip ortaokullarının yeniden açılışı ile birlikte meslek derslerine ilişkin öğretim programları hazırlanmıştır.
Temel Dini Bilgiler Dersi, ortaokullarda seçmeli olarak sunulurken, imam hatip ortaokullarında ise zorunlu olarak 1 ders saati olarak belirlenmiştir. İlgili literatüre bakıldığında 2012 yılında, imam hatip ortaokullarındaki meslek derslerine yönelik müfredat çalışması yapılmış ancak müfredat 2017 yılında yeniden güncellenmiştir. Bu çalışma ile güncellenen öğretim programa göre hazırlanan TDB (İslam I, II) dersi öğretim programı öğretmen görüşlerine bağlamında ilk defa araştırma konusu olacağından ayrıca önem arz etmektedir.

4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

- ✓ İstanbul ilinde ortaokul ve imam hatip ortaokullarında görev yapan DKAB öğretmenlerin görüşleri ile sınırlıdır.
- ✓ Araştırma, 2022-2023 eğitim-öğretim yılıyla sınırlıdır.

5. Araştırmanın Varsayımları

Bu çalışmada, ankete katılan öğretmenlerin kendilerine yöneltilen tüm sorulara samimiyetle ve tarafsız bir şekilde cevap verdikleri varsayılmıştır.

Araştırmada kullanılan anketin bu araştırmanın kapsamına ve amacına uygun olduğu varsayılmıştır.

6. İlgili Araştırmalar

2012 yılında imam hatip ortaokullarının yeniden faaliyete geçmesi ve müfredata yeni seçmeli din derslerinin eklenmesiyle birlikte bu alana yönelik özel çalışmaların başlatıldığı görülmektedir. Bu çalışmalar, imam hatip ortaokullarının ve seçmeli derslerin eğitim sistemindeki konumunu, öğrenci başarısını, öğretim metotlarını, müfredatı ve benzeri alanları kapsayarak, bu okulların yeniden yapılanma sürecindeki etkilerini ve başarısını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda bu çalışmalar imam hatip ortaokullarının eğitim kalitesini artırmak ve müfredatlarını zenginleştirmek amacıyla yürütülmektedir.

Araştırmamıza konu olan Temel Dimi Bilgiler dersi öğretim müfredatı 2012 yılında hazırlanmış ve 2017 yılında güncellenmiştir. 2012 yılında hazırlanan öğretim programına yönelik çalışmalar mevcuttur. Aşlamacı (2017), "Paydaşlarına Göre İmam-Hatip Ortaokullarında Din Eğitimi" adlı kitabında imam hatip ortaokullarındaki resmi, açık ve örtük programa yer vermiştir. Bunun dışında Kesman (2018) tarafından hazırlanan "İmam Hatip Ortaokulu Meslek Dersleri Öğretim Programlarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans çalışmasında Temel Dini Bilgiler dersi öğretim programını öğretmen görüşleri bağlamında incelemiştir. Aynı zamanda Yorulmaz (2014), "Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Seçmeli Kuranı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı Ve Temel Dini Bilgiler Derslerine İlişkin Öz Algıları" adlı makalesinde temel dini bilgiler dersi öğretim programına yönelik öğretmenlerin algılarını incelemiştir. Bahçekapılı (2013-2012), Türkiye'de Din Eğitiminin Dönüşümü (1997-2012) ve Yeni Eğitim Sisteminde Seçmeli Din Dersleri İmkânlar, Fırsatlar, Sorunlar Ve Çözüm Önerileri adlı kitaplarında seçmeli din derslerinin tarihi gelişimine ve öğretim programlarına değinilmiştir. Bu çalışmalar dışında Temel Dini Bilgiler dersi ile ilgili farklı çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalar şunlardır.

1. Duran (2020), "Temel Dini Bilgiler (İslam 1) Dersi Öğretim Programının Kavram Haritası Tekniği İle İşlenişi" adlı yüksek lisans tezinde Temel Dini Bilgiler (İslam I) öğretim programını incelemiştir.

2. Kotan(2015), "Ortaöğretimde Bazı Seçmeli Dini Derslere İlişkin Öğrenci Öğretmen Ve Yönetici Görüşlerinin İncelenmesi" adlı yüksek lisans çalışmasında liselerde Temel Dini Bilgiler de dâhil olmak üzere seçmeli olarak okutulan din derslerini incelemiştir.

3. Arslandağı (2015), "Ortaokul Din Kültürü Ve Ahlâk Bilgisi Dersi Öğretim Programı İle Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programının Karşılaştırılması" adlı yüksek lisans çalışmasında Din Kültürü öğretim müfredatı ile Temel Dini Bilgiler öğretim müfredatını karşılaştırarak incelemiştir.

4. Geyik (2019), "Ortaöğretim Seçmeli Temel Dini Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Kavramların Anlaşılma Düzeylerinin Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans çalışmasında tarama modelini kullanarak lise düzeyinde Temel Dini Bilgiler dersinde yer alan kavramların anlaşılabilme seviyesini öğrenci görüşlerine dayanarak incelemiştir.

5. Bala (2020), "Seçmeli Derslere Gelinen Süreçte Türkiye'de Din Eğitimi Politikalarında Paradigma Değişimi (Temel Dini Bilgiler Dersi Örneği)" adlı doktora çalışmasında, örneklem olarak Temel Dini Bilgiler dersi seçilmiş ve içeriği nitel içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Elde edilen veriler, belirlenen kategorilere göre analiz edilerek değerlendirilmiştir. Bu yaklaşım sayesinde, dersin içeriği ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve bulgular çeşitli kategoriler altında sınıflandırılarak yorumlanmıştır.

6. Bala ve Işıkdoğan (2020), "Seçmeli "Temel Dini Bilgiler" Derslerindeki Dini Anlayış Ve Dünya Görüşü" adlı makalelerinde seçmeli Temel Dini Bilgiler dersi ele alınmış ve bu ders için kullanılan kitaplarda öğretilen dini anlayışı belirlemeye yönelik bir çalışma gerçekleştirilmiştir.

7. Çekin (2016), "İlköğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı İle Ortaokul Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam; I-II) Öğretim Programı Kazanımlarındaki Duyuşsal Hedefler Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma" adlı makalesinde, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programı ile ortaokul Temel Dini Bilgiler dersi öğretim programındaki kazanımlar, duyuşsal hedefler açısından karşılaştırılmıştır. Bu çalışma, her iki programın duyuşsal hedefler doğrultusunda öğrencilere kazandırdığı değerleri ve davranışları analiz ederek, aralarındaki farkları ortaya koymuştur.

8. Sünter (2017), "Ortaöğretimde Okutulan Seçmeli Din Eğitimi Dersleri Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri: Bir Durum Çalışması" adlı makalesinde, Antalya'daki ortaöğretim kurumlarında Temel Dini Bilgiler derslerini öğreten öğretmenlerin, programın etkinliği ve uygulanabilirliği hakkındaki görüşlerini belirlemeye çalışmıştır. Bu araştırma, öğretmenlerin programla ilgili deneyimlerini ve değerlendirmelerini inceleyerek, programın güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

9. Kurt (2013), "İslami İlimler Fakültesi İlköğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Bölümündeki Öğrencilerinin Temel Dini Bilgiler I Dersine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Bartın Üniversitesi Örneği)" adlı çalışmasında, yeni kurulan İslami İlimler Fakültelerinde öğretilen TDB I dersindeki itikadi konuların öğrencilere daha etkili bir biçimde öğretilmesi için ne tür iyileştirmeler yapılabileceğini incelemiştir.

10. Yürük (2015), "Temel Dini Bilgiler Dersi ile DKAB derslerinde İbadet Öğretiminin İçerik Açısından Karşılaştırılması" adlı makalesinde, TDB ve DKAB dersi öğretim programlarını

öğretim materyalleri ve ders kitaplarının ibadet konusundaki yaklaşımları açısından karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

11. Köse (2018), "Ortaokullarda Seçmeli Din Derslerinin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi: Gaziantep İli Örneği" adlı yüksek lisans çalışmasında öğrencilerin seçmeli din derslerine yönelik tutumları, beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığı, memnuniyet düzeyleri ve ders içeriğiyle ilgili görüşlerinin tespiti, öğrenci görüşleri temel alınarak değerlendirilmiştir.

BÖLÜM II: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. Eğitim

Eğitim kavramı Ertürk'e göre, "*bireyin davranışında, bireysel deneyim ve bilinçli çaba yoluyla istenilen değişiklikleri sağlama süreci"* olarak tanımlanabilir. (Ertürk, 1998: 12). Bu tanım, eğitimin bir süreç olduğunu vurgulasa da davranışı göz ardı etmez. Ancak bu sürecin deneysel bir süreç olduğunu ve faaliyetin her durumda eğitim olarak tanımlanabileceğini öngören Cemal Tosun, bu tanımda bazı değişiklikler ve geliştirmeler yaparak şu ifadeleri kullanmıştır: "Eğitim bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme denemeleri sürecidir" (Tosun, 2010: 19). Bu tanımların yanı sıra eğitim, "önceden belirlenmiş ilkelere göre insanların davranışlarında belirli değişiklikler sağlamak amacıyla tasarlanmış bir dizi planlı etkinlik" şeklinde de tanımlanmıştır (Demirel ve Kaya, 2007: 6).

Eğitim, hem bir süreç hem de bir sonuç olarak tanımlanabilir. Süreç olarak ele alındığında, eğitim bireyin davranışlarını değiştirme ve geliştirme sürecini ifade eder. Bu süreç, bilginin aktarılması, becerilerin kazandırılması, tutumların şekillendirilmesi ve davranışların dönüşümü gibi unsurları içerir. Öte yandan, eğitimi bir sonuç olarak ele aldığımızda, bu kavram bireyin elde ettiği bilgi, beceri, tutum ve davranışları ifade eder (Şişman, 2017: 6). Özetle, eğitim bir süreç olarak bireyin öğrenme ve gelişim sürecini temsil ederken, bir sonuç olarak bireyin elde ettiği bilgi, beceri ve davranışları ifade eder. Bu iki tanım, eğitimin hem nasıl gerçekleştiğini hem de sonuçlarını anlamamıza yardımcı olur.

Eğitim kavramına genel olarak bakıldığında, nasıl tanımlanırsa tanımlansın, bireyin belirli bir amaç doğrultusunda geliştirilmesi süreci olarak görülmektedir. Bu süreci yaşayan bireyler, edindikleri bilgi, beceri, tutum ve davranışlara bağlı olarak bir takım davranış değişikliklerine uğrayacaktır (Erden ve Fidan, 1998: 2).

Eğitim kavramıyla sıklıkla ilişkilendirilen kavramlardan biri de terbiye kavramıdır. Terbiye, kelimesi Arapça'da Efendi, baba, sahip anlamına gelen "rab" kökünden türemiştir. Rab kavramı, Allah için en çok kullanılan isimlerden biridir. Bu anlamda insanı değiştirmek, geliştirmek ve mükemmelleştirmek amacıyla yapılan öğrenmelere veya faaliyetlere verilen ad, terbiyedir (Bilgin, 1988, Akt., Kızılabdullah, 2012: 37). Kur'an'daki bağlamıyla kullanıldığında terbiye kavramı, Allah'ın varlıkları var edip, büyütüp geliştirmesi, halden hale geçirerek mükemmelleştirmesi anlamına gelir. Hz. Peygamber'in "Beni Rabbim terbiye etti, ne güzel terbiye etti" demesi de bu kullanıma örnek teşkil eder (Süyûtî, 1992:12). John Dewey terbiyeyi, felsefeyle ilişkilendirmiş ve şöyle tanımlamıştır: "Eğitim, felsefi formüllerin somut ve yaşanabilir hale gelebildiği bir laboratuvardır" (Egemen, 1965, Akt., Kızılabdullah, 2012: 38).

Eğitim, özellikleri ve işlevleri gereği farklı ortamlarda gerçekleştirilebilmektedir. Bu çeşitliliği sağlamak adına eğitim, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere iki ana kategoriye ayrılmaktadır. Yaygın eğitimde davranış değişiklikleri rastgele, tesadüfi ve plansız olarak meydana gelir ve dolayısıyla davranış değişiklikleri istenmeyen ve olumsuz olabilir. Örgün eğitim ise yaygın eğitimden farklı olarak planlı, amaçlı ve önceden tasarlanmıştır (Görgen, 2014: 7). Örgün eğitimde tüm süreç öğretmenin kontrolünde planlanır, uygulanır, gözlemlenir ve değerlendirilir (Arslan, 2009: 18-19). Özellikle örgün eğitimde verimliliğin artırılması, etkili eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi ve koordinasyonun sağlanması için eğitim planlamasına ihtiyaç vardır (Aslan ve Erden, 2020: 176).

Eğitimin birçok farklı tanımı olmasına rağmen hepsinde eğitim sürecinin önemi vurgulanmaktadır. Araştırmalar eğitimin, doğum öncesinden başlayarak ölüme kadar olan yolculuğunun tamamını kapsadığını göstermektedir (Bedir, 2020: 3).

2. Öğretim

Türk Dil Kurumu çevrimiçi sözlüğü, öğretim kavramını "*belirli bir amaç için gerekli bilgilerin sağlanması, öğrenmeye yardımcı etkinliklerin düzenlenmesi, bu bağlamda gerekli araçların sağlanması ve öğretilmesi eylemi*" olarak tanımlamaktadır (TDK, 2023). Öğretim kavramı, günlük yaşamda eğitim kavramıyla sıkça eş anlamlı olarak kullanılsa da aslında oldukça farklı anlamlar taşımaktadır. Öğretim kavramıyla ilişkilendirilen bir kavramda Ta'lim kavramıdır. Ta'lim, Arapça kökenli bir kavram olup, öğretim, bilgi aktarma ve eğitme anlamlarına gelir. Bu terim, eğitim ve öğretim süreçlerinde bilgilerin ve becerilerin aktarılması, insanların bilgi sahibi olmaları ve bu bilgiyi uygulayabilmeleri için gerekli olan eğitim faaliyetlerini kapsar. Ta'lim, hem dini hem de dünyevi ilimlerin öğretilmesini içerir ve bireylerin ahlaki, sosyal ve entelektüel gelişimlerini sağlamayı hedefler.

Aşılıoğlu (2021: 13), öğretimi "okulda planlı, programlı ve belli bir süre devam eden bir süreç" olduğunu belirterek, bu sürecin sonunda bireyin yeteneklerinin değerlendirileceğini ifade etmiştir. Süreç sonunda bireyin ne öğrendiği, ne kadar öğrendiği, ne öğrenmediği ve öğrenmesine yardımcı olmak için neler yapıldığına ilişkin bir değerlendirme yapıldığını vurgulamıştır.

Çoban'a (2020: 13) göre öğretim, planlı ve programlı etkinlikler olarak kabul edilir ve bireyin yaşamı boyunca devam eden, planlı ve hesaplı bir şekilde yürütülen eğitimin bir parçası olarak yorumlanır.

"Öğretim" kelimesinin çeşitli tanımları incelendiğinde, bunların neredeyse tamamının belirli kavramlara atıfta bulunduğu görülmektedir. Bu durumda öğretim, eğitimin bir parçası olarak kabul edilmektedir. Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere öğretim, önceden belirlenmiş kazanımların, genellikle okul veya sınıf olarak bilinen bir ortamda, plan ve projeler dâhilinde, belirli bir süre

içerisinde öğrenenlere ulaştırılması ve hangi kazanımların ne ölçüde elde edildiğinin değerlendirilmesi sürecini ifade etmektedir (Köktürk ve Kaş, 2021: 101).

3. Din Eğitimi ve Öğretimi

Din eğitimi, akıl ve vahiy arasındaki dengeyi sağlar. İnsanları aklın rehberliğiyle düşünmeye teşvik ederken, aynı zamanda vahiy tarafından aktarılan ilahi gerçekleri anlamalarını sağlar. Bu, dinin insanların bütünsel gelişimine katkıda bulunduğu ve onları hem dünya hem de ahiret hayatında daha bilinçli ve dengeli bir şekilde hareket etmeye teşvik ettiği anlamına gelir. Din, insanları Allah'a inanmaya teşvik etmenin ötesinde, akıl ve ruhun rehberliğiyle birlikte gerçeğe ulaşma yolunu da öğretir. İnsan doğası, sadece akıl veya sadece duyguyla değil, bu ikisinin uyumlu bir şekilde bir araya gelmesiyle şekillenir. Din, bu dengeyi sağlamanın ve insanın içsel potansiyelini gerçekleştirmenin yollarını sunar (Çekin, 2013: 41).

Genel anlamda din öğretimi ile dini bilginin bireylere aktarılmasını kastedilmektedir. Din eğitimi ise bilginin davranışa dönüştürülmesi ve davranış kazandırılma sürecini ifade etmektedir. Her ne kadar öğretim dış etkileri, eğitim ise içsel değişimleri ifade etse de bilim ve uygulama alanında din öğretimi ve din eğitimi ile aynı olgudan bahsedilmektedir. Bu nedenle birçok araştırmacı iki kavramı birbirinden ayırsa da günümüzde genellikle iki kavramın birbirinin yerine kullanıldığı kabul edilmektedir (Okumuşlar ve Genç, 2012: 53).

Eğitim, bireylerin doğuştan gelen duygu ve inanç ihtiyaçları çerçevesinde dini olguları anlamalarına rehberlik eden, kabul ettikleri dinin önerdiği yaşam tarzını öğrenmelerine yardımcı olan bir süreçtir. İnsanın doğuştan gelen bir ihtiyacı olan inanç, bir üst varlığa bağlanma gibi özellikleri nedeniyle insanın dinsel bir olgu gibi davranmasına rehberlik etmektedir. Bireyin, öğrenmek istediği dinin öngördüğü yaşam biçimini tam olarak anlayabilmesi için dinin ne olduğunu bilmesine ve onu kabul etmesine rehberlik eder. Eğitimin genel olarak bir öğretme görevi olmaktan ziyade bir öğrenme süreci olduğu perspektifinden bakıldığında, bireyin aldığı dinin öğretilerinin tamamını ayrımcılığa uğramadan ve sonradan oluşturulan kategorilere bölünmeden anlamasına yardımcı olunmalıdır (Okumuşlar ve Genç, 2012: 55).

Eğitimin amacı davranışı değiştirmektir. Daha önce de belirttiğimiz gibi hem dinin hem de eğitimin amacının bireysel davranışları şekillendirmek olması, dinin eğitimden, eğitimin de dinden bağımsız olamayacağı sonucunu doğurmaktadır. Din eğitimi, dini toplumsal bir gerçeklik olarak kabul etmektedir. Aynı zamanda eğitime dinin dâhil edilmesini ve dini kültürün, dini kimliğin aktarılmasını sağlamaktadır (Çekin, 2013: 22).

Din eğitimi, insan varlığının tüm yönleriyle ilgilenir. İnsanı kendi bakış açısından değerlendirerek, onun hayattaki konumunu ve ilişkilerini inceler. Bu çerçevede, insanı sadece bireysel olarak değil, aynı zamanda toplumsal ve dini bağlamda da ele alır. Din eğitimi, insanın dinle olan

ilişkisini, hayatı nasıl algıladığını ve bu ilişkinin nasıl şekillendiğini araştırır. Dolayısıyla, inanan bir insanın dinle olan ilişkisini ve hayattaki rolünü anlamak, din eğitiminin merkezi sorularından biridir (Bilgin, 2007: 39).

4. Eğitim Programı

Eğitim programının literatürde birden fazla tanımı bulunmaktadır. Bu kadar çok tanımın var olmasının bir diğer nedeni de onları yaratan yazarların öğreti anlayışı ve felsefesidir. Bazı eğitimciler programın, öğrencinin okul içindeki ve dışındaki tüm yaşamını kapsaması gerektiğini vurgularken, bazıları da eğitim programını bu amaca ulaşmak için izlenecek yol ve eylemlerin ana hatlarını çizen bir dizi plan olarak görmektedir (Erden, 2007: 13).

Caswell ve Campbell (1935, Akt., Durdukoca, 2018: 212) eğitim programını; öğrencilerin bir öğretmenin rehberliğinde kazandıkları tüm deneyimler olarak tanımlarken, Ertürk (1998: 14) ise belirli öğrencileri belirli bir konuda eğitmek için tasarlanmış herhangi bir eğitim durumu olarak tanımlamaktadır. Varış (1996: 12), kurumsal ve milli eğitimin temel amaçlarına ulaşmak için eğitim kurumları tarafından gerçekleştirilen tüm faaliyetler; Erden (2007: 4), eğitimin hedeflerine ulaşmak için planlı bir şekilde düzenlenen ve uygulanan tüm eğitimler; Wiles ve Bondi (2007, akt., Bolat, 2021: 3) programı, öğrenciler için başarılı bir öğrenme deneyimine yol açan, arzu edilen hedefler ve değerler dizisi olarak tanımlamaktadır.

Demirel (2020: 4) literatürdeki tanımları sentezleyerek eğitim programlarının okul içinde ve dışında planlı etkinliklerle bireylere öğrenme deneyimleri sağlayan mekanizmalar olduğunu belirtmektedir. Demirel ve Kaya (2007: 10) ise eğitim programlarını, okulların öğrencilerin değer ve tutumlarını değiştirme, becerilerini geliştirme ve hem süreç hem de program içeriği açısından bilgi ve becerilerini geliştirme sorumluluğu olarak tanımlamışlardır.

Posner (1995, Akt., Demirel, 2012: 4), eğitim programının beş farklı işleve hizmet ettiğini ifade etmiştir.

1. Resmi eğitim programı: Program rehberi, hedefleri, ders planlarını, konu dizisini, kullanılacak araç ve gereçleri, değerlendirmeleri içeren bir plandır.

2. İşe vuruk eğitim programı: Öğretmenlerin sınıfta neler öğrettiğini, nasıl öğrettiklerini ve öğrenci öğrenme çıktılarını kapsayan bir programdır.

3. Örtük eğitim programı: Resmi programda açıkça belirtilmese de, öğrencilerin yaşamlarını etkileyen sosyal normları ve değerleri benimseyen bir programdır.

4. Öğretisiz eğitim programı: Resmi veya uygulamalı müfredatta yer almayan konuları ve bu konuların öğretilmeme nedenlerini içeren programdır.

5. Destekleyici eğitim programı: Öğrenci ilgileri dikkate alınarak ve gönüllülük esasına göre planlanan, resmi programlar dışında öğrenme deneyimlerini destekleyen bir program olarak tanımlanmaktadır.

Demirel (2012: 4)'de eğitim programını, belirlenen eğitim hedeflerine ulaşmak için öğretim durumlarını, uygulama yöntemlerini, kullanılan araçları ve değerlendirme araçlarını içeren detaylı bir plan olarak tanımlamıştır.

5. Öğretim Programı

Eğitim hedeflerine ulaşmak için ayrıntılı olarak oluşturulan ve eğitimin temel unsurlarından birini oluşturan program, eğitim programının bir alt aşaması olarak değerlendirilebilir (Varış, 1996: 15). Çünkü programdan kastedilen tek bir dersin öğretimine ilişkin etkinliklerin tamamıdır (Görgen, 2014: 13).

Demirel (2020: 6) öğretim programını; bireylere öğretilmesi amaçlanan, programın öğretilmesiyle ilgili tüm etkinlikleri içeren deneyimsel bir mekanizma; Küçükahmet (2009: 11); eğitim programındaki hedeflere dayalı olarak bilgi, beceri ve uygulamaların planlı bir şekilde kazandırılmasını amaçlayan ve öğrenme-öğretme süreçlerindeki tüm etkinlikleri içeren programlar olarak tanımlamıştır. Özçelik (2016: 4) ise öğretim programını; bir dersin öğretimi sürecinde ne yapılacağı, neden yapılacağı ve nasıl yapılacağına ilişkin yönergeler olarak tanımlamıştır.

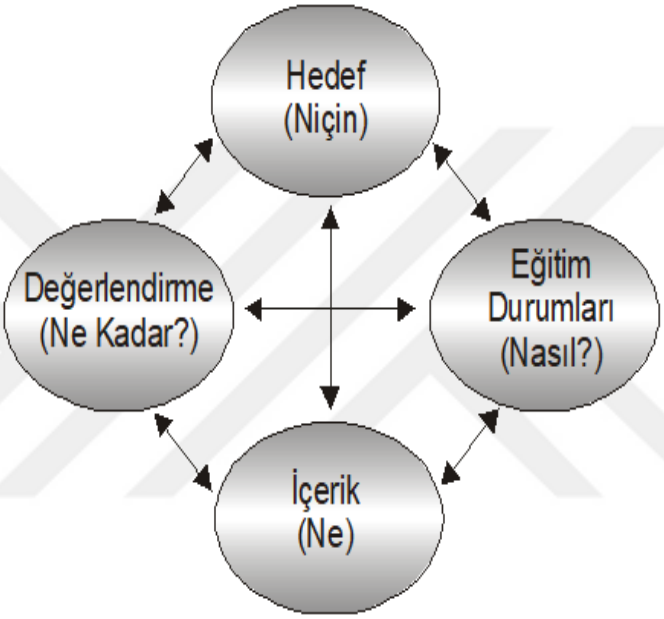
Etkili öğrenme için eğitim ve öğretimin önceden hazırlanmış bir plan çerçevesinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Program, okula giden çocukların gelişimlerine katkıda bulunan, onları eğitim hedeflerine göre eğiten, kontrollü bir ortamda gerçekleşen ilgi çekici ve faydalı tüm eğitim deneyimlerini ve etkinlikleri listeleyen bir plan olarak tanımlanmaktadır. Hazırlanan bu programlar dinamik yapıya sahip olmalıdır. Bir program ne kadar iyi hazırlanırsa hazırlansın geliştirilmek zorundadır (Görgen, 2014: 16).

Tüm ülkeler öğrencilerine önceden hazırlanmış ve normal müfredatın bir parçasını oluşturan aktiviteler sunmaktadır. Planlanan etkinlikler arasında öğrencilerin hedeflerini, bu hedefleri içeren konuları, konuların sunumunda kullanılan yöntem ve teknikleri, öğrencilere yönelik teknolojileri ve bunların nasıl değerlendirileceğinin yer alması birinci önceliktir. Öğretim programları ülkede sunulan eğitim ve öğretim faaliyetlerinin birleştirilmesine katkıda bulunur. Programın uygulanması sonucunda eğitim ortakları tarafından sağlanan geri bildirimlerin ülkelerdeki eğitim politikalarının yönlendirilmesinde önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir (Özçelik, 2016: 5). Öğretim programı; eğitim programının amaçlarına uygun, planlı bir şekilde bilgi ve becerilerin aktarılmasını amaçlayan, belirli bilgi kategorilerinden oluşan ve belirli okullardaki beceri ve uygulamalara odaklanan bir programdır.

Türkiye'deki resmi müfredat, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Talim ve Terbiye Kurulu (TTKB) tarafından titizlikle hazırlanmaktadır. Hazırlanan müfredat ülkenin eğitim felsefesini ve eğitim politikasını yansıtmaktadır (MEB, 2018).

6. Öğretim Programlarının Temel Öğeleri

Hazırlanmak istenilen bir öğretim planında öğretim programının öğeleri mutlaka bulunmalıdır. Öğretim programı temelde; hedef, içerik, eğitim durumları ve sınama durumları olmak üzere dört ögeden oluşmaktadır. Şekil 2.1'de de görüldüğü gibi bu unsurların birbirleriyle yakın ilişkisi vardır. Bu unsurlardan herhangi birinde meydana gelen değişiklik diğerlerini de yakından etkileyecektir.

Şekil 2.1. Program Geliştirme Sürecindeki Temel Unsurlar (Demirel, 2012: 27).

Bir eğitim programının en temel ögesi olan hedefte, bireylerin niçin eğitildiği sorgulanır (Demirel, 2020: 111). Programın diğer ögelerine yön vermesi sebebiyle hedefin bulunmadığı bir eğitim programından söz edilemez (Yakar, 2016: 3).

Eğitim programının bir diğer unsuru olan içerik ise ne öğretileceğine odaklanır ve öğretilecek konular programda belirlenen hedeflere ulaşacak şekilde düzenlenir (Demirel, 2020: 138). Başka bir deyişle içerik, öğreneni hedefe yönlendiren bilgidir (Görgen, 2014: 11).

Eğitim programlarının eğitim durumu ögesi; öğrenme-öğretme sürecinin uygulama boyutunun ele alındığı, öğrenme yaşantılarının düzenlendiği ve içerikte yer alan bilgilerin nasıl öğretileceğinin kararlaştırıldığı ögedir (Demirel, 2020: 151).

Programın son ögesi olan sınama durumu ise hedeflere ulaşılıp ulaşılamadığının değerlendirildiği basamağı ifade eder ve bu ögede içerikte yer alan bilgilerin ne kadar öğretildiği tespit edilmeye çalışılır (Demirel, 2020: 111). Sınama durumu öğrenciye hedefine ne kadar ulaştığı

noktasında bilgi sağlarken, öğretmene ise yürüttüğü eğitim faaliyetlerinin ne kadar etkili sonuçlar verdiğine yönelik bilgi sağlar (Erden, 1998: 8).

Eğitim programlarının bileşenlerinin daha faydalı hale getirilmesi için hedeflere uygun olarak planlanan ders ve ders sayısını tek bir eğitim kademesine indiren programlara ihtiyaç duyulmaktadır (Çeliker Ercan, 2019: 17).

6.1. Amaç (Hedef)

Hedefler öğrenciye kazandırılmak istenen ve kazandırılması amaçlanan özelliklerdir. Hedefleri, öğrencilerin planlı ve yapılandırılmış deneyimler yoluyla gerçekleştirmeleri beklenen davranış değişiklikleri olarak tanımlayabiliriz. Buna dayanarak derste veya okulda ulaşılacak amaç ve davranışlar belirlendikten sonra her öğrencinin bu amaç ve davranışları nasıl, hangi araçlarla ve ne kadar sürede kazanacağı belirlenir. Böylece öğrencinin hedef davranışlara ulaşıp ulaşmadığı değerlendirilir. Hedefler, eğitim sürecine giren kişinin davranışında ve dolayısıyla kişiliğinde arzu edilen farklılaşmayı belirmekledir. Bu farklılaşmalar, genellikle istendik davranışları oluşturmaktadır (Demirel, 2012: 95).

Hedefler somut ve gözlemlenebilir olmalıdır. Bu sebeple amaçlanan davranışların altında o amacı somutlaştıran alt hedef davranışlar yer alır. Programlar incelendiğinde 2004 öncesinde programlarda amaç ve hedef davranış ifadeleri yer alırken, daha sonraki öğretim programlara "kazanım" ifadesi eklenmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı, hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığının sadece ölçülebilir göstergeler ve ifadelerle anlaşılabileceğini belirterek, öğretim programına "kazanım" kavramını eklemiştir (Sönmez, 2019: 31-32).

Eğitim yoluyla öğrenilebilecek davranış özelliklerinin tümü aynı zamanda hedef kavramının da tanımıdır. Kazanımların amacı etkili öğretim kaynakları sağlamak ve bu kaynakları ilerleyen yaşa uygun öğretim materyallerine dönüştürmektir. Sonuç olarak programın hazırlanma sürecindeki hedeflerin sonuçlarla doğrudan örtüşmesi gerekmektedir (Demirel, 2015: 33-34).

6.2. İçerik

İçerik (kapsam), bir eğitim programının ikinci öğesidir ve "ne öğretelim?" sorusuna cevap arar. İçerik oluşturulurken, somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora, bütünden parçaya, günümüzden geçmişe doğru ilerleyen ilkeler dikkate alınmalıdır. Hazırlanan içerikler çağdaş, bilimsel, sanatsal ve felsefi bilgiye uygun olmalıdır. Ayrıca, içerikler amaçlarla tutarlı olmalı ve sadece ezberci yaklaşımdan uzaklaşarak anlamaya dayalı olmalıdır (Demirel, 2012: 122).

İçeriği seçerken ve belirlerken bazı hususların dikkate alınması gerekir (Varış, 1996, Akt., Demirel 2012: 122). Bu unsurlar:

1. Sosyal fayda,

2. Bireysel fayda,

3. Öğrenme ve Öğretme,

4. Öğrenilecek konular ve yapılacak etkinlikler birbirleriyle yatay ve dikey ilişkiler içerisinde sıralanmasıdır.

6.3. Öğrenme ve Öğretme Süreci

Bu süreç aynı zamanda eğitim durumları olarak da tanımlanabilir. "Nasıl öğretelim" sorusunun cevabı aranır. Bu süreçte öğretme mekânının nasıl düzenlemesi gerektiği kararlaştırılır. Eğitim durumu, öğretmen ve öğrencinin gerçekleştireceği bütün faaliyetleri içine alır. Sınıftaki öğretme faaliyetleri, öğretmenin faydalandığı yöntem ve teknikler ile materyaller, öğrenme-öğretme sürecinin içerisinde değerlendirilmektedir (Demirel, 2012: 135).

Öğrenme ve öğretim süreci, eğitim programlarının önemli bir parçasını oluşturur. Bu süreç, öğrencilerin bilgiyi anlama, uygulama ve edinme aşamalarını kapsar. Öğretmen, ders materyallerini sunma, öğrencilerle etkileşim kurma ve öğrencilerin öğrenme sürecinde rehberlik etme gibi faaliyetleri yönetir. Öğrenme ve öğretme etkinliklerinin temel amacı öğrencilere istenilen amaç ve davranışları kazandırmaktır. Bu nedenle öğretim etkinlikleri planlanırken sınıfın hedeflerine ulaşabilmesi için öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin ve diğer ilgili faktörlerin dikkate alınması gerekir. Bazı faktörler eğitim durumunu etkiler. Öğretim hizmetlerinin kalitesi üzerinde önemli etkisi olan bu faktörler; pekiştirme, ipucu, geri bildirim ve aktif katılımdır (Şeker, 2014: 173).

Eğitim durumlarının tasarımı sırasında dikkate alınması gereken bazı ilkeler vardır. Bunlar (Ulusavaş, 2004, Akt., Abir, 2017: 19):

- Eğitim durumları, hedeflenen amaçlarla ve nihai sonuçlarla uyumlu olmalıdır.
- Öğretim yöntemleri, öğrencilerin mevcut bilgi düzeylerine ve tercihlerine uygun şekilde belirlenmelidir.
- Eğitim durumları, öğrencinin ilgileriyle alakalı olmalı ve onlar üzerinde önemli bir etkiye sahip olmalıdır.
- Eğitim koşulları öğrencinin ihtiyaçlarına uygun olmalıdır.
- Öğretim yöntemleri kullanılmalıdır.
- Kullanılan ekipmanlar öğrencinin yeteneklerine uygun olmalıdır.

6.4. Ölçme ve değerlendirme

Ölçme ve değerlendirme, öğretim programının temelini oluşturan dört ögeden biridir. Öğretme öğrenme süreci kullanılarak içeriğin amaçlar doğrultusunda aktarımı gerçekleştikten sonra bu amaçların ne kadarına ulaşıldığını anlamak adına yapılan etkinliklerdir (Saracoğlu, 2019: 28).

Şeker (2014: 185-186), eğitimde değerlendirme yapmanın amaçlarını şu şekilde ifade etmiştir:

1. Öğretim programının ne derecede başarılı olduğunun anlaşılması,

2. Öğretimin ne ölçüde verimli olduğunun anlaşılması,

3. Öğrenme sürecinde oluşmuş eksikliklerinin saptanması,

4. Öğrencilerin ilgilerine, becerilerine ve yeteneklerini dikkate alarak yönlendirilmeleri,

5. Öğrenci başarısının değerlendirilmesi,

6. Değerlendirme materyallerinin ve ölçütünün etkililiğinin değerlendirilmesi.

Uygulanan programlar, uygulama ve eğitim sonrasında değerlendirilir. Bu değerlendirme süreci, programın yeterliliği, kalitesi ve öğrencilerin hedeflere ulaşma derecesini ölçer. Bu değerlendirme aynı zamanda programın hedeflere ne ölçüde ulaştığını anlamak için bir fırsattır. Ölçme ve değerlendirme sonundaki bulguların yardımıyla programın mevcut başarısı hakkında çıkarımda bulunulduğu söylenebilir (Şişman, 2017: 16).

7. Eğitimde Program Geliştirme

Eğitim programları, hedeflerden, içerikten, öğretim yöntemlerinden ve değerlendirme stratejilerinden oluşur. Bu programlar, belirlenen amaçların gerçekleştirilmesine yönelik olarak öğrencilere neyin öğretileceğini, nasıl öğretileceğini ve öğrenme sürecinin nasıl değerlendirileceğini belirler. Bu bileşenler arasındaki dinamik ilişkiyi oluşturma süreci ise program geliştirme olarak ifade edilmektedir (Demirel, 2020: 5). Program geliştirme sürecinde; "niçin öğretelim, ne öğretelim, nasıl öğretelim ve ne kadar öğrettik?" sorularına cevap aranmaktadır.

Program geliştirme, Milli Eğitim'in ve okulun amaçlarını gerçekleştirmek için içerik ve faaliyetlerin uygun yöntem, teknik, araç ve gereçlerle geliştirilmesine yönelik eşgüdümlü çabaların bütünüdür. Program geliştirme süreci, geliştirme ile uygulamanın iç içe olduğu bilimsel bir süreçtir. Eğitim programlarının belirli aşamalardan geçerek çok kapsamlı araştırmalar ve incelemeler sonucunda geliştirilmesi gerekir (Küçüktepe, 2011, Akt., Küçüktepe, 2014: 90).

Program geliştirmenin sistematik, bilimsel bir süreç olduğuna, düzenlenen programlarının uygulama sonuçlarına göre düzenlenip güncellenmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Program geliştirme süreci belli aşamaları izleyerek gerçekleştirilmektedir. Olivia ve Gordon (2018: 27), bu süreci 3 aşama olarak ele almaktadır. İlk aşama olan eğitim programını planlamada program

geliştirenlerin kararlar almaları, öğretmenler ve öğrencilerin uygulayacakları planları oluşturmaları beklenmektedir. İkinci aşama olan eğitim programının uygulamaya koyulmasında ise hazırlanan planların uygulamaya koyulması gerekmektedir. Son olarak eğitim planının değerlendirilmesi, sonuçların adım adım değerlendirilmesini ve programların ve programın başarısının açıklanmasını amaçlamaktadır.

Öğretim Programlarının geliştirmeyle birlikte;

- ✓ Okulun öğrenme koşullarının iyileştirilmesi,
- ✓ Öğrenme deneyimleri iyileştirilmesi
- ✓ Öğretim olanaklarının "zaman", "mekân", "araç ve donanım" açısından iyileştirilmesi,
- ✓ Öğretmenlerin, diğer paydaşların, bilgi yapılarının, öğrenme, öğretme ve değerlendirme gibi konuların sürekli olarak gündeme getirilmesi,
- ✓ Eğitimde hedeflere en üst düzeyde ulaşabilmek için ilgili bireylerin teşvik edilmesi sağlanır (Saracoğlu, 2019: 58-59).

Eğitim programlarının oluşturulması ve uygulanmasında belirli bir süreç izlenir. Bu süreç, genellikle aşağıdaki adımları içerir (Demirel, 2012: 68):

Çalışma Grupları Oluşturulur: İlk olarak, programın geliştirilmesine katkıda bulunacak bir ekip veya çalışma grupları oluşturulur. Bu gruplar, genellikle eğitim uzmanları, öğretmenler, yöneticiler ve ilgili diğer paydaşlardan oluşur.

Çalışma Planı Hazırlanır: Oluşturulan gruplar, çalışma planını belirler. Bu plan, programın hedefleri, zaman çizelgesi, görev dağılımı ve diğer önemli ayrıntıları içerir.

İhtiyaç Analizi Yapılır: İhtiyaç analizi, hedef kitleye yönelik öğrenme gereksinimlerini ve eksikliklerini belirlemek için yapılır. Bu analiz, mevcut durumun ve beklentilerin değerlendirilmesini içerir.

Amaçlar ve Kazanımlar Belirlenir: İhtiyaç analizinin sonuçlarına dayanarak, programın amaçları ve hedeflenen öğrenme kazanımları belirlenir. Bu, eğitim sürecinde ölçülebilir hedeflerin tanımlanmasını içerir.

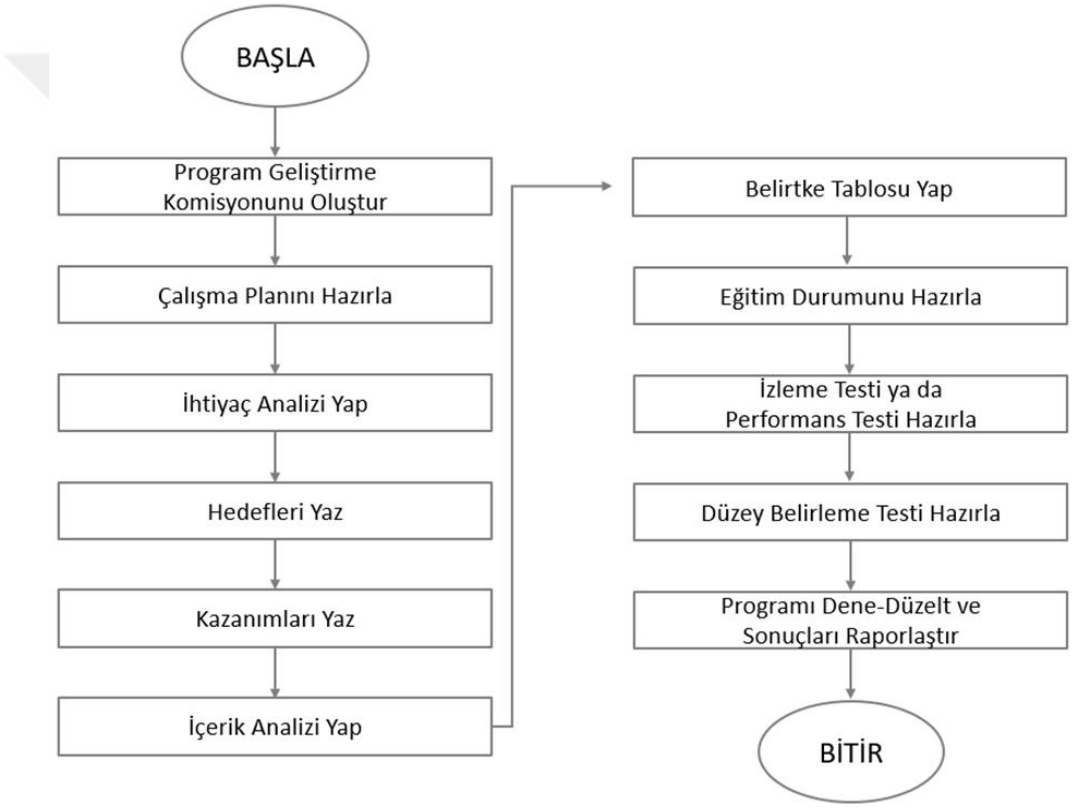
İçerik Analizi Gerçekleştirilir: Program içeriği, belirlenen hedeflere ve kazanımlara uygun olarak tasarlanır. Bu aşamada, ders materyalleri, aktiviteler ve öğrenme kaynakları oluşturulur.

Belirtke Tablosu Hazırlanır: Belirtke tablosu, programın hedeflerini, kazanımlarını ve değerlendirme kriterlerini içeren bir dokümandır. Bu, öğrenme sürecinin planlanması ve ölçülmesi için kullanılır.

Performansı İzleyen Testler veya Seviyeyi Belirlemeye Yönelik Testler Oluşturulur: Programın etkililiğini değerlendirmek için performansı izleyen testler veya seviyeyi belirlemeye yönelik testler oluşturulur. Bu testler, öğrencilerin öğrenme düzeylerini belirlemek ve programın başarısını değerlendirmek için kullanılır.

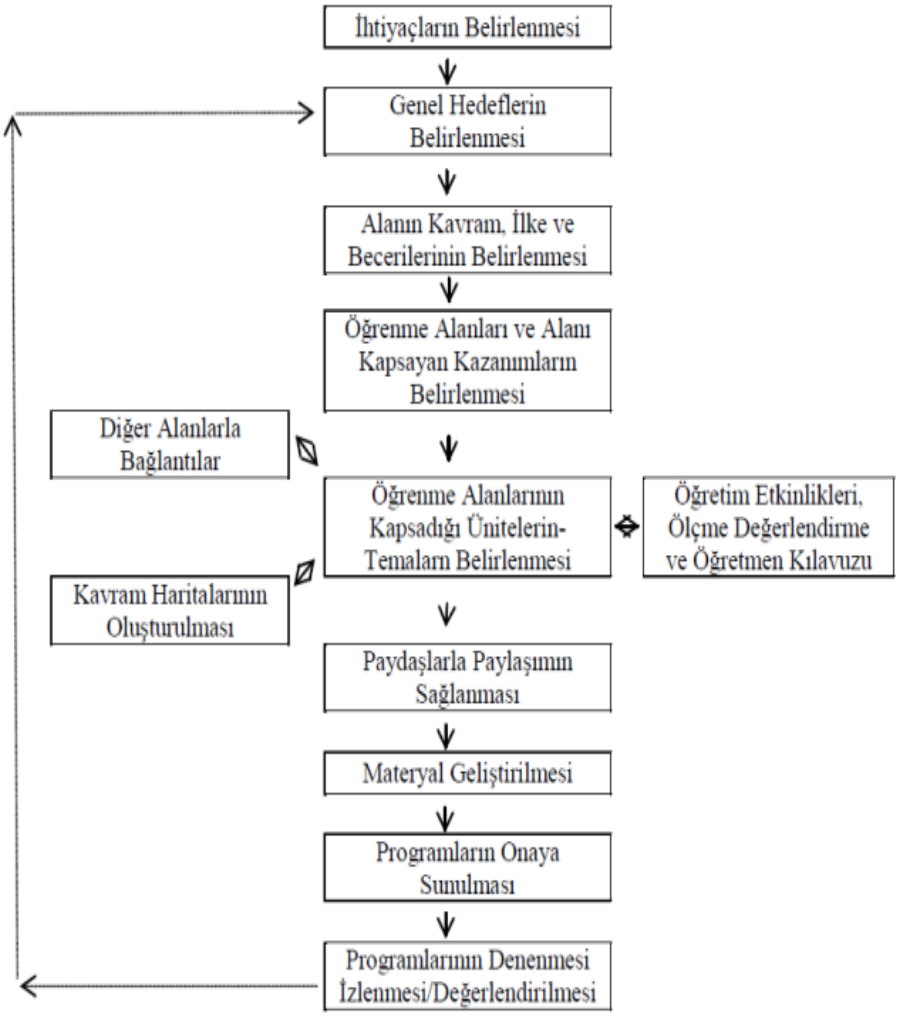
Program Değerlendirilir: Programın uygulanması sırasında toplanan veriler ve geri bildirimler kullanılarak program değerlendirilir. Bu değerlendirme, programın hedeflerine ulaşma başarısını, öğrenci performansını ve öğrenme sürecinin etkililiğini değerlendirir.

Gerekli Değişiklikler Yapılır ve Raporlanır: Değerlendirme sonuçlarına dayanarak, gerektiğinde programda değişiklikler yapılır ve bu değişiklikler raporlanarak süreç tamamlanır. Bu, gelecekteki program geliştirmeleri için bir temel oluşturur.

Şekil 2.2. Program Geliştirme Akış Şeması (Demirel, 2012: 68).

Program geliştirme ve oluşturma, zaman alıcı ve karmaşık bir süreçtir. Bu sebeple birçok program geliştirme modeli ortaya çıkmıştır. Ülkemizde öğretim programlarının hazırlanmasından Milli Eğitim Bakanlığı sorumludur. Türkiye'de ilk ve ortaöğretim müfredatı Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu tarafından oluşturulur. 2004 yılı öncesinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen program geliştirme çalışmalarında daha çok Taba-Tyler modelinin etkili olduğu söylenebilir (Akpınar, 2015, Akt., Korkmaz, 2022: 12). 2015 yılından sonra yeni program geliştirme yöntemleri benimsenerek eğitimde yapılandırmacı bir yaklaşım benimsenmiştir. Milli Eğitim Bakanlığının son yıllarda benimsediği program geliştirme modeli Şekil 2.3. verilmiştir.

Şekil 2.3. MEB Tarafından 2004'te Onaylanıp Uygulanan Program Geliştirme Modeli (2563 s. Tebliğler Dergisi, 2004).

8. Eğitimde Program Değerlendirme

Eğitim, bireyin davranışlarında istenen değişiklikleri oluşturma sürecini ifade ederken, değerlendirme de bu davranış değişikliğinin önceden belirlenmiş standartlara göre gerçekleşip gerçekleşmediğini ortaya koyma sürecidir (Bilen, 1999, Akt., Abir, 2017: 21).

Değerlendirme; değer biçme, kıymet belirleme, tanımlama, yargıya varma, gözden geçirme, puanlama olarak tanımlanabilir. Değerlendirme, eldeki bilgilerin anlamlandırılması, belirli amaçlara uygunluğu, belirli şartları karşılaması, belirli anlamlara sahip olup olmadığı vb. konularla ilgili bir yorumlama sürecidir (Özçelik, 2016: 231). Bu kavramlardan yola çıkarak değerlendirmeyi; bir fikrin, ürünün, sürecin vb. iyi ya da kötü yanlarının, değerinin belirlenmesi, değer biçilmesi şeklinde tanımlama yapabiliriz.

Program değerlendirme, tasarlanan bir eğitim programının bir veya daha fazla bileşeninin etkililiği hakkında bilgi toplanması, bu bilgilerin analiz edilmesi, yorumlanması ve programın devam ettirilmesi, geliştirilmesi veya durdurulması konusunda karar verilmesi sürecidir (Sağlam ve Yüksel, 2015: 2). Başka bir deyişle program değerlendirme; süreklilik, ilerleme ve uyum ilkeleri doğrultusunda organize edilen, programın başında belirlenen hedeflere ulaşmak için seçilen öğrenme deneyimlerinin ve çabaların etkililiği hakkında bilgi toplama ve karar verme sürecidir.

Eğitim sisteminin çıktıları istenilen ve yeterli davranışlar olabileceği gibi, istenilen ve yetersiz davranışlar veya istenmeyen davranışlar da olabilir. Bu da sistemin kontrolünü gerektirmektedir. Bir başka deyişle eğitim sistemlerinin değerlendirilmesi, istenmeyen veya yetersiz ürünleri ve bunların kaynaklarını ortaya çıkaran unsurdur. Değerlendirme sistem sürekliliği için önemli veriler sağlamaktadır (Uşun, 2012: 11). Eğitim süreçlerinde değerlendirme, öğrencilerin öğrenme düzeylerini veya eksikliklerini belirlemek ve geliştirmek amacıyla özel olarak gerçekleştirilir. Aynı zamanda daha genel bir perspektifle, uygulanan bir programın etkililiğini veya başarısını değerlendirmek için de kullanılır (Özdemir, 2009: 128).

Program değerlendirme aşaması, bir programın geliştirilmesinde önemli bir aşamadır ve sürekli bir yönünü oluşturmaktadır. Program değerlendirmenin temelinde öğretimin değerlendirmesi yer almaktadır. Eğitim programının etkililiği açısından program değerlendirme; genellikle veri toplama, bu verileri belirlenen ölçütlerle karşılaştırma ve yorumlama, ardından etkililiğe ilişkin karar verme aşamalarından oluşur. Bir eğitim programını değerlendirirken, programın tüm unsurlarının ayrı ayrı incelenmesi gerekir (Demirel, 2012: 172).

Erden (1998: 10) değerlendirmenin genellikle iki amaç doğrultusunda yapıldığını belirtmiştir. İlk olarak, öğrenci başarılarının değerlendirilerek ders tekrarı yapacak öğrencilerin belirlenmesi hedeflenir. İkinci olarak ise, eğitim programlarının etkililiği hakkında yargıya vararak programın aksaklıklarının hangi ögeden kaynaklandığını tespit edip düzeltilmesini sağlamak için değerlendirme yapılır.

Öğretim programını değerlendirme; "sistematik veri toplama ve analizini esas alan bilimsel araştırma süreçleri kullanılarak, geliştirilmiş olan bir programın; doğruluğu, gerçekçiliği, yeterliliği, uygunluğu, verimliliği, etkililiği, yararlılığı, başarısı ve yürütülebilirliği vb. herhangi bir özelliği hakkında karar verme sürecidir" (Uşun, 2012: 10). Aynı zamanda Program değerlendirme, programın etkililiğini değerlendirme ve gerektiğinde değişiklikler yapmak için geri bildirim sağlama süreci olarak tanımlanabilir (Demirel, 2020: 188).

BÖLÜM III:

TEMEL DİNİ BİLGİLER (İSLAM I, II) DERSİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ, ÖĞRETİM PROGRAMI VE MAHİYETİ

1. Temel Dini Bilgiler Dersinin Tarihsel Gelişimi

Türkiye'de din eğitimi her zaman tartışmalı bir konu olmuştur. Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana, din dersleri ve din eğitimi alanında birçok değişiklik yaşanmıştır. Ülkemizdeki din eğitimi politikalarındaki değişimler, genellikle siyasi değişimlere paralel olarak gerçekleşmiştir. Siyasi değişimler, din eğitimi politikalarını doğrudan etkileyen önemli faktörlerden biridir. Bu değişimlerin en büyük nedenlerinden biri ise laiklik algısıdır (Bahçekapılı, 2012: 17).

1982 Anayasası'nın din eğitimi ve din öğretimi üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. 12 Eylül 1980 askeri darbesinin ardından yapılan değişikliklerle oluşturulan ve 1982 yılında kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 24. maddesi, zorunlu ahlak dersleri ile seçmeli din derslerini birleştirmiştir. Bu doğrultuda, 1982-1983 öğretim yılı itibariyle ilkokul 4. sınıftan lise sona kadar "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi" dersi zorunlu olarak okutulmaya başlanmıştır (Öcal, 1998: 263).

2012 yılında, Türkiye'deki din eğitimi alanında önemli değişiklikler 4+4+4 Eğitim Yasası'nın kabulüyle gerçekleşmiştir. 18 Ağustos 1997'de Resmi Gazete'de yayımlanarak 4306 sayılı Kanun olarak yürürlüğe giren 8 Yıllık Kesintisiz Zorunlu Eğitim uygulamasına, 20 Şubat 2012 tarihinde Meclis Başkanlığı'na sunulan ve 30 Mart 2012'de yasalaşan 6287 sayılı "İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile son verilmiştir. Bu değişikliklerle birlikte, Türkiye'deki eğitim sistemi ve din eğitimi uygulamaları yeniden şekillendirilmiş ve bu kanun değişikliği, 11 Nisan 2012 tarihli ve 28261 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yeni 12 yıllık zorunlu (kesintili) eğitim sistemi, 4 yıl süreli ilkokul, 4 yıl süreli ortaokul ve 4 yıl süreli lise eğitimini içermektedir. Bu sistemde öğrencilerin eğitim hayatı, sırasıyla birinci 4 yıl ilkokul, ikinci 4 yıl ortaokul ve üçüncü 4 yıl lise olarak adlandırılmaktadır. 12 Yıllık Zorunlu Eğitim Yasası ile birlikte, ilköğretim ve ortaöğretim şeklinde yapılanan eğitim sistemi terk edilmiş ve yerine 4 yıl ilkokul, 4 yıl ortaokul ve 4 yıl lise olmak üzere 3 kademeli bir yapıya geçilmiştir (Bahçekapılı, 2012: 189).

12 Yıllık Zorunlu Eğitim Yasası'nın önemli bir değişikliği, 1982'den beri zorunlu olarak ilkokul 4. sınıftan 12. sınıfa kadar okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ek olarak, din eğitimi ile ilgili yeni derslerin müfredata dâhil edilmesidir. Bu yeni dersler, Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dinî Bilgiler dersleridir (Bahçekapılı, 2012: 191).

12 yıllık zorunlu eğitime ilişkin Kanunun 9. Maddesi seçmeli dersler ile ilgili şu şekilde düzenlemektedir: "İlköğretim kurumları; dört yıl süreli ve zorunlu ilkokullar ile dört yıl süreli, zorunlu ve farklı programlar arasında tercihe imkân veren ortaokullar ile imam hatip ortaokullarından oluşur. Ortaokullar ile imam hatip ortaokullarında lise eğitimini destekleyecek şekilde öğrencilerin yetenek, gelişim ve tercihlerine göre seçimlik dersler oluşturulur. Ortaokul ve liselerde, Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler dersleri isteğe bağlı seçmeli ders olarak okutulur. Bu okullarda okutulacak diğer seçmeli dersler ile imam hatip ortaokulları ve diğer ortaokullar için oluşturulacak program seçenekleri Bakanlıkça belirlenir." Yasa kabul edildikten sonra, ilkokul ve ortaokul düzeyinde yeni ders çizelgeleri oluşturulmuştur. İlkokul ve ortaokul düzeyindeki haftalık ders çizelgesi, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmış ve Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 25.06.2012 tarih ve 69 sayılı Karar ile kabul edilmiştir (MEB, 2012: 3). Kabul edilen "İlköğretim Kurumları (İlkokul ve Ortaokul) Haftalık Ders Çizelgesinde, ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıf düzeyinde seçmeli olarak okutulmak üzere haftada iki saat Kur'an-ı Kerim, haftada 2 saat Hz. Muhammed'in Hayatı ve haftada iki saat de Temel Dinî Bilgiler dersi belirlenmiştir. Bu derslerden Kur'an-ı Kerim dersi 4 kez, Hz. Muhammed'in Hayatı 4 kez ve Temel Dinî Bilgiler dersi 2 kez seçilebilmektedir (MEB-DÖGM, 2012).

2. Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programının Temel Felsefesi Ve Amaçları

2012 yılında Milli Eğitim Temel Kanunu'nda yapılan değişiklikle ortaokul ve imam hatip ortaokullarının müfredatına Temel Dini Bilgiler dersi eklenmiştir. Temel Dini Bilgiler dersi, düz ortaokullarda 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda seçmeli olarak sunulurken, farklı sınıf düzeylerinde toplamda 2 kez okutulmaktadır. İmam hatip ortaokullarında ise zorunlu bir ders olarak 6. ve 7. sınıflarda haftada bir saat olarak okutulmaktadır (Bahçekapılı, 2012: 207).

İslam dininin temel kaynaklarına doğru şekilde hâkim olmak, sağlam ve güvenilir bir toplumun oluşturulması için son derece kritiktir. Dünya ve ahiret mutluluğuna ulaşmak, İslam'ın inanç, ibadet, ahlak ve toplum hayatını ilgilendiren temel prensiplerini bütünsel olarak öğrenmek ve bu prensiplere uygun bir yaşam sürmekle mümkündür. Temel Dinî Bilgiler (İslam 1-2) dersi, öğrencilerin İslam dininin inanç ve ibadet esaslarını, temel kaynaklarından doğru bir şekilde öğrenmelerini, ibadetlerle ilgili pratik beceriler kazanmalarını ve güncel dinî meseleler hakkında bilgi sahibi olmalarını amaçlar. Bu ders, öğrencilere İslam'ın özünü anlamalarına ve bu öğretileri günlük yaşamlarında uygulamalarına yardımcı olur, böylece toplumda sağlam bir dini bilgi ve yaşam pratiği temeli oluşturur.

Öğrencilere din hakkında genel bilgiler vermenin yanı sıra uygulamalı eksiklerini tamamlamayı da amaçlayan temel dini bilgiler dersi, din eğitiminin yanı sıra din öğretimini de temel alan bir ders olarak görülebilir. Temel Dinî Bilgiler dersi aracılığıyla iman esasları, sünnetler, ibadetler, genel ahlak kuralları, yaratılış, sorumluluklar, haklar ve özgürlükler gibi konularda bilgi verilerek, insanların

kendilerine ve topluma karşı olan görevlerini yerine getirmelerine yardımcı olması hedeflenmektedir (Bahçekapılı, 2013: 256).

Ortaokullarda seçmeli, imam hatip ortaokullarında zorunlu olarak yer alan Temel Dinî Bilgiler (İslam 1-2) dersi öğretim programı, öğrencilerin 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda belirtilen "Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri" çerçevesinde şu hedefleri amaçlamaktadır:

- Öğrencilere İslam inançlarını, ibadetlerini ve ahlaki ilkelerini tanıtmak,
- Öğrencilere İslam dininin temizlikle ilgili ölçülerini öğretmek ve anlamalarını sağlamak,
- Öğrencilere ibadetlerin nasıl yerine getirileceği konusunda uygulama becerisi kazandırmak,
- Öğrencilere müminlerin temel özelliklerini tanıtmak,
- Öğrencilere bireysel ve toplumsal ilişkilerde ahlaki ölçülere uyum sağlama bilincini aşılamak (İTDBÖP, 2018: 8).

Programın giriş kısmında yer alan ders tanımına ilişkin bilgide, TDB (İslam I ve II) dersinin amacının öğrencilere İslam dini hakkında bilgi vermek ve İslam dinine ilişkin uygulama eksikliğini gidermek olduğu belirtilmektedir. Programın uygulanmasında dinin emirlerine ilişkin olarak bu iki amaç üzerinde özellikle durulmaktadır (İTDBÖP, 2018: 8).

3. Temel Dini Bilgiler Öğretim Programının Vizyonu

Temel Dinî Bilgiler (İslam I-II) dersi öğretim Programı'nın vizyonu, İslam dininin iman, ibadet ve ahlak esaslarını derinlemesine kavrayan, Kur'an-ı Kerim'in rehberliğini benimseyen ve Peygamberimizi örnek alarak yaşayan bireyler yetiştirmektir. Bu vizyon, öğrencilerin dini, ahlaki ve insani değerleri içselleştirmesini, temel ibadet pratiklerine hakim olmalarını, dünya ve ahiret arasında denge kurabilmelerini sağlar. Program, öğrencilerin İslam'ın temel kavramlarını ve kaynaklarını anlamalarını ve bu prensipleri günlük yaşamlarında uygulamaya çalışmalarını teşvik eder (İTDBÖP, 2018: 8).

4. Temel Dini Bilgiler Dersi Önemi

İslam'da doğru bilgiye ulaşmanın ana kaynakları Kur'an ve sünnettir. Diğer kaynaklar, dini konuları yanlış anlamalara yol açabileceği için Kur'an ve sünnet öncelikle dikkate alınmalıdır. Temel Dini Bilgiler dersi, öğrencilere Kur'an ve sünnet ışığında en doğru bilgiye ulaşma imkânı sunar. Bu dersin hedefi, öğrencilerin İslam'ın temel inanç esasları, ibadetleri, sosyal yaşamı ve ahlaki kuralları gibi konularda en sağlam bilgiye ulaşmalarını sağlamaktır. Bu sayede, öğrencilerin İslam'ın öğretilerini doğru bir şekilde anlamaları ve hayatlarında uygulamaları teşvik edilir (Duran, 2020: 28).

İlk ve orta düzeydeki okullarda mecburi olan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersiyle birlikte, imam hatip ortaokullarında zorunlu olan ve ortaokullarda seçmeli olarak sunulan TDB dersi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine destek olmak için mükemmel bir fırsattır. Çünkü 2 saatlik ders, bilgilerin çoğunun yalnızca teorik olarak aktarılabildiği, bilgilerin pratik ve duygusal boyutlarına zaman ayırmaya fırsat kalmayan kısa bir süredir. Bu iki dersin bir arada sunulması, öğrencilere dini ve ahlaki konularda daha kapsamlı bir eğitim imkânı sağlar. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi genel bir bakış sunarken, Temel Din Bilgileri dersi daha detaylı bir anlayış kazanmalarını sağlar. Böylece, öğrenciler hem dinî bilgileri hem de ahlaki değerleri daha derinlemesine kavrayarak, yaşamlarında bu değerleri daha etkin bir şekilde uygulama fırsatı bulurlar. Bilgiye ulaşmanın çok kolay olduğu ve yanlış bilgilerin çok olduğu günümüzde, özellikle dini konularda, ana kaynaklardan bilgi sahibi olmak dini bilgilerin bireylere doğru şekilde aktarılmasını sağlamak çok önemlidir. Bu bilgilerin en iyi ve en doğru şekilde aktarılmasında Temel Din Bilgileri dersi büyük önem taşımaktadır.

Ülkemizde camilerde düzenlenen yaz kursları, din eğitimindeki eksiklikleri gidermeye yönelik bir çaba olarak karşımıza çıksa da, örgün eğitim kadar sistemli ve disiplinli bir yapıya sahip olmadığı için ve katılım zorunluluğu bulunmadığı için, yaz kurslarının din eğitimi açısından yeterince etkili olmadığı bilinmektedir. İlk ve ortaöğretimde dini ve ahlaki bilgi, duygu ve davranışların kazandırılması konusunda bir gecikme yaşanmış olsa da TDB dersi ile bu eksikliklerin bir kısmının giderilmesi amaçlanmaktadır (Duran, 2020: 38). Günümüzde abdest, namaz, oruç vb. ibadetler konusunda bilgi sahibi olmayan gençler hatta yetişkinlerle sıkça karşılaşılmaktadır. Gençlerle yapılan bazı anketlerdeki namaz kılma oranlar ise şöyledir: %24,3'ü "düzenli olarak beş vakit namaz kılarım", %49,6 "ara sıra kılarım", %26,2 "hiçbir zaman kılmam"[1] şeklindedir. Oruç ile ilgili yapılan anketlerdeki durum ise %45 Ramazan boyunca tutarım, %25 Ramazanın bir kısmında tutarım, %20 "hiç tutmam"[2] şeklindedir. Bu sebeple, Temel Dini Bilgiler dersine ailelerin ve toplumun gösterdiği değer, hem bireylerin aile içindeki durumu hem de toplumun ileriye dönük gelişimi açısından son derece önemlidir.

5. 2012 Yılında Hazırlanan İmam Hatip Ortaokulu ve Ortaokul Temel Dinî Bilgiler Dersi Öğretim Programları

Temel Dinî Bilgiler dersi öğretim programı 2012 yılında imam hatip ortaokullarının yeniden açılışı ile birlikte hazırlanmıştır. Temel Dini Bilgiler Dersi, ortaokullarda seçmeli olarak sunulurken, imam hatip ortaokullarında ise zorunlu ders olarak belirlenmiştir. İlgili literatüre bakıldığında 2012 yılında, imam hatip ortaokullarındaki meslek derslerine yönelik müfredat çalışması yapılmış ancak müfredat 2018 yılında yeniden güncellenmiştir. 2012 yılında ortaokullar için ayrı, imam hatip ortaokulları için ayrı öğretim programı hazırlanmıştır. İmam hatip ortaokullarında 5.6.7 ve 8. sınıf

[1] SEKAM (Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Araştırmalar Merkezi), Türkiye Gençlik Raporu (Gençliğin Özellikleri, Sorunları, Kimlikleri ve Beklentileri -Özet Rapor-) (İstanbul: SEKAM Yayınları, 2016), 66.
[2] MAK Danışmanlık, Türkiye'de Toplumun Dine Ve Dini Değerlere Bakışı, 17.

olmak üzere 4 kademede de Temel Dini Bilgiler dersi okutulmaya başlanmıştır. Temel Dini Bilgiler ders müfredatı, her seviyede beş bölüme ayrılmıştır. Bu bölümlerin ve konuların belirlenmesinde öğretim hedefleri, dersin amacı, öğrencilerin gelişim seviyeleri, hazırbulunuşlukları ve konular arasındaki ilişkiler dikkate alınmıştır.

Düzey	ÜNİTELER	Kazanım Sayıları	Ders Saati
5.SINIF	İslam'a Giriş	9	18
	İslam'a Göre Yaratılış	7	14
	İslam'ın Beş Temeli	5	14
	İman'ın Şartları	5	14
	İslam'da Edep Ve Hayâ	6	12
	Toplam	32	72
6.SINIF	İslam'a Göre İyilik	8	14
	İslam'da Temel Haklar	8	12
	Namaz	9	16
	Allah'a Ve Meleklere İman	11	18
	İslam'a Göre Yaşam Olayları	7	12
	Toplam	43	72
7. SINIF	İslam'a Göre Sorumluluklarımız	7	14
	İslam'ın Temel Kaynakları Ve Bilgi	6	14
	Zekât Ve Oruç	12	16
	Kitaplara Ve Peygamberlere İman	11	16
	İslam'a Göre Toplum Bilinci	4	12
	Toplam	40	72
8. SINIF	Günlük Hayatta İslami Kurallar	4	14
	Toplumun Temeli: Aile	5	12
	Hac, Umre Ve Kurban	10	18
	Ahirete Ve Kadere İman	9	18
	İnsanın Ruhsal Yönü	4	10
	Toplam	32	72

Tablo 3.1. 2012 Yılında Hazırlanan İmam Hatip Ortaokulu TDB Dersi (İslam; 5, 6,7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programının Üniteleri, Kazanım Sayıları ve Süreleri

Öğretim programının temel hedefi, hitap ettiği öğrenci kitlesinin din hakkında genel bilgiler edinmelerini ve dinin uygulama boyutuyla ilgili eksikliklerini tamamlamalarını sağlamaktır.

Programın öğrencilere katkısı, İslam'ın temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim ve hadislerden ibadet ve iman esasları, genel ahlak kuralları, yaratılış ve bireysel sorumluluklar, hak ve özgürlükler gibi konular hakkında öğrendikleri bilgilerle bireylerin kendilerine ve topluma karşı sorumluluklarını yerine getirmelerine yardımcı olmaktır. Bu şekilde, öğrencilerin dinî bilgilerini güçlendirmek ve bu bilgileri günlük hayatta uygulamalarını teşvik etmek amaçlanmaktadır (İTDBÖP, 2012: 2).

ÜNİTELER	SINIFLAR	
	İSLAM 1	İSLAM 2
1. ÜNİTE	İSLAM'A GİRİŞ	DİNÎ HÜKÜMLER
2. ÜNİTE	ALLAH'A VE MELEKLERE İMAN	NAMAZ
3. ÜNİTE	KİTAPLARA VE PEYGAMBERLERE İMAN	ORUÇ
4. ÜNİTE	AHİRETE İMAN	ZEKÂT VE SADAKA
5. ÜNİTE	KADER VE KAZAYA İMAN	HAC VE KURBAN

Tablo 3.2. 2012 Yılında Hazırlanan Ortaokul TDB (İslam I ve İslam II) Dersi Öğretim Programının Üniteleri, Kazanım Sayıları Ve Süreleri

Ortaokul TDB (İslam 1-2) dersi öğretim programı, İslam dininin inanç, ibadet, ahlak ve muamelat alanlarındaki temel konuları kapsayan bir yapıya sahiptir. Program, öğrencilere bu alanlarda

temel bilgileri sağlamak ve anlamalarını sağlamak amacıyla üniteler, konular, kazanımlar/öğrenme çıktıları, açıklamalar, beceri ve kavramlar şeklinde yapılandırılmıştır.

İnanç, ibadet, ahlak ve muamelat gibi İslam'ın merkezi konuları, belirli üniteler halinde sunulmuştur. Bu üniteler, öğrencilere İslam'ın temel öğretilerini anlama ve içselleştirme fırsatı verir. İnanç konuları, İslam'ın tevhid anlayışından başlayarak peygamberler, melekler, kader gibi temel inanç prensiplerini içerir. İbadet üniteleri, namaz, oruç, zekât, hac gibi önemli ibadetlerin yanı sıra ibadetlerin önemi, adabı ve içeriği gibi konuları ele alır. Ahlak üniteleri, öğrencilere doğru davranışın İslam'daki önemini ve günlük hayatta nasıl uygulanabileceğini öğretirken, muamelat üniteleri de ticaret, sosyal ilişkiler, aile hayatı gibi konuları kapsamaktadır.

Bu yapılandırma, öğrencilerin İslam'ın özünü anlamalarına ve uygulamalarına yardımcı olurken, derslerin daha etkili ve sistematik bir şekilde ilerlemesine olanak tanır. Programın amacı, öğrencilerin dini bilgi ve anlayışlarını derinleştirmek ve günlük yaşamlarında bu bilgileri pratiğe dönüştürebilmelerini sağlamaktır.

6. Güncellenen Temel Dinî Bilgiler (İslam 1-2) Dersi Öğretim Programı'nın Yapısı

2012 yılında imam hatip ortaokullarının yeniden açılışı ile birlikte meslek derslerine ilişkin hazırlana öğretim programları 2017 yılında güncellenerek 2018 yılında uygulanmıştır. Daha önceden ortaokul ve imam hatip ortaokullarında ayrı program uygulanırken 2017 yılında ortak müfredata geçilmiştir. Güncellenen TDB (İslam 1-2) dersi öğretim programı imam hatip ortaokullarında 6. ve 7. sınıf seviyelerinde zorunlu bir ders saati olarak okutulmaya başlanmıştır. Ortaokullarda ise seçmeli olarak okutulmaya devam edilmiştir.

TDB İslam 1-2) dersi öğretim programı; "Üniteler", "Konular", "Kazanımlar" ve "Açıklamalar" başlıkları altında yapılandırılmıştır (İTDBÖP, 2018: 10).

6.1. Ünite ve Konular

Temel Dini Bilgiler (İslam 1-2) ders müfredatı, her seviyede dört bölüme ayrılmıştır. Bu bölümlerin ve konuların belirlenmesinde öğretim hedefleri, dersin amacı, öğrencilerin gelişim seviyeleri, hazırbulunuşlukları ve konular arasındaki ilişkiler dikkate alınmıştır (İTDBÖP, 2018: 10).

6.2. Kazanım ve Açıklamalar

Kazanımlar, eğitim sürecinin sonunda öğrencilerin elde etmeyi hedeflediği bilgi, beceri, tutum ve değerleri ifade eder. Bu kazanımlar, eğitim programlarının önemli bir parçasıdır ve öğrencilerin gelişim düzeyleri, programın amaçları ve içeriği göz önünde bulundurularak özenle hazırlanır. Öğrencilerin başarısı, bu kazanımların başarıyla edinilmesine bağlıdır. Öğretmenlerin görevi ise

öğrencilere uygun ortamı sağlamak ve gerekli imkanları sunarak bu kazanımların gerçekleşmesine rehberlik etmektir (İTDBÖP, 2018: 10). Bu şekilde, öğrencilerin eğitim sürecindeki ilerlemesi ve gelişimi desteklenir, onların potansiyellerini maksimum düzeyde ortaya çıkarmaları sağlanır.

6.3. Temel Dinî Bilgiler (İslam 1-2) Dersi Öğretim Programı'nın Üniteler, Kazanım Sayıları, Ders Saati

İslam 1 ve İslam 2 olarak iki düzeyde hazırlanmış Temel Dinî Bilgiler dersinin öğretim programı, öğrencilere İslam'ın temel konularını kademeli bir şekilde öğretmeyi amaçlamaktadır. TDB öğretim program, ortaokullarda haftada 2 saat, imam hatip ortaokullarında ise haftada 1 saat olarak planlanmıştır. Her seviyede ise toplam 36 haftalık süre belirlenmiştir (İTDBÖP, 2018: 11).

İSLAM 1					
Tema No	Ünite Adı	Kazanım Sayısı	Ortaokul Ders Saati	İHO Ders Saati	Ders Saati (%)
1	İman ve İnsan	5	18	9	25.00
2	İbadet ve İnsan	5	18	9	25.00
3	Müminlerin Özellikleri	6	18	9	25.00
4	Nezaket	6	18	9	25.00
Toplam		22	72	36	100

İSLAM 2					
Tema No	Ünite Adı	Kazanım Sayısı	Ortaokul Ders Saati	İHO Ders Saati	Ders Saati (%)
1	İslam ve Ahlak	5	18	9	25.00
2	İslam ve Temizlik	4	18	9	25.00
3	İslam'ın Direği Namaz	5	18	9	25.00
4	İslam ve Günlük Hayat	5	18	9	25.00
Toplam		19	72	36	100

Tablo 3.3. TDB (İslam 1-2)Dersi Haftalık Ders Saatleri

7. Temel Dini Bilgiler (İslam I) Dersi Müfredatı: Üniteler, Ünite Açıklamaları ve Ünite Kazanımları

1. ÜNİTE İMAN VE İNSAN	TDB 1.1.1. İman ve İslam kavramlarını açıklar. TDB 1.1.2. Kelime-i Tevhid ve Kelime-i Şehadet ile anlamlarını söyler. TDB 1.1.3. İmanın insana kazandırdığı özellikleri fark eder. TDB 1.1.4. İman bakımından insanların sınıflandırılmasına örnekler verir. TDB 1.1.5. Esmâ-i Hüsnâ'dan Allah (c.c.), el-Vâhid, el-Ehad, el-Mü'min isimlerini tanır.

Tablo 3.4. 1. Ünite ''İman Ve İnsan'' Ünite Açılımı ve Kazanım Tablosu

Ünitede sırasıyla "İman ve İslam", "Kelime-i Tevhid ve Kelime-i Şehadet", "İmanın insana kazandırdıkları", "İman bakımından insanlar" konuları yer almaktadır. Ünite sonunda "Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum" başlığı adı altında Allah'ın üç ismine yer verilmiştir. Ayrıca konunun özelliklerine göre sözlü ve yazılı edebiyatımızdan metinlerin yanı sıra öğrencilerin seviyesine göre uyarlanmış ayet ve hadislerden de yararlanılmaktadır.

2. ÜNİTE İBADET VE İNSAN	TDB 1.2.1. İbadet kavramını ve ibadetin yapılma gayesini açıklar. TDB 1.2.2. İbadetin kabul şartlarını sayar. TDB 1.2.3. İbadetlerle salih amelleri ilişkilendirir TDB 1.2.4. İbadetin insana kazandırdığı ahlaki olgunluğu değerlendirir. TDB 1.2.5. Esmâ-i Hüsnâ'dan es- Samed, er-Rakîb, el-Vedûd isimlerini tanır.

Tablo 3.5. 2. Ünite ''İbadet Ve İnsan'' Ünite Açılımı ve Kazanım Tablosu

Bu ünitede "İmanın Göstergeleri: İbadet", "İbadetin Kabul Edilmesinin Şartları", "İbadet ve Salih Amel", "İbadetin İnsanlara Kazandırdıkları" gibi konular yer almaktadır. Ünite sonunda "Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum" başlığı adı altında Allah'ın üç ismine yer verilmiştir. Ayrıca konunun özelliklerine göre sözlü ve yazılı edebiyatımızdan metinlerin yanı sıra öğrencilerin seviyesine göre uyarlanmış ayet ve hadislerden de yararlanılmaktadır.

3. ÜNİTE MÜMİNLERİN ÖZELLİKLERİ	TDB 1.3.1. Ayet ve hadislerden hareketle doğrulukla ilgili çıkarımlarda bulunur. TDB 1.3.2. Namazı özenli kılmanın müminlerin en önemli özelliklerinden biri olduğunu fark eder. TDB 1.3.3. Müminlerin iyiliği emretmek, kötülüğü engellemekle ilgili sorumluluklarını değerlendirir. TDB 1.3.4. Yoksulun hakkını gözetmenin önemli bir dinî görev olduğunu savunur. TDB 1.3.5. İsraf ve cimriliğin önemli birer ahlaki zafiyet olduğunu fark eder. TDB 1.3.6. Esmâ-i Hüsnâ'dan el-Bâsit, el- Muhsin, el-Mani' isimlerini tanır.

Tablo 3.6. 3. Ünite: ''Müminlerin Özellikleri'' Ünite Açılımı ve Kazanım Tablosu

Ünitelerin temaları "Müminlerin Özü ve Sözleri Doğrudur" ve "Müminler Namazlarına Dikkat Ederler", "Müminler İyiliği Emreder, Kötülüğü Engellerler", "Müminler Yoksullara Yardım Ederler", "Müminler İsraf ve Cimrilikten Uzak Dururlar", şeklindedir. Ünite sonunda "Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum" başlığı adı altında Allah'ın üç ismine yer verilmiştir. Ayrıca konunun özelliklerine göre sözlü ve yazılı edebiyatımızdan metinlerin yanı sıra öğrencilerin seviyesine göre uyarlanmış ayet ve hadislerden de yararlanılmaktadır.

4. ÜNİTE NEZAKET	TDB 1.4.1. Nezaketin kişinin Müslümanlığının önemli tezahürü olduğunu fark eder. TDB 1.4.2. Kur'an-ı Kerim'den nezaket örneklerini sıralar. TDB 1.4.3. Peygamberimizin (s.a.v.) sünnetinden nezaketle ilgili örnekler verir TDB 1.4.4. Geleneğimizde yer alan nezaket örneklerini tanır. TDB 1.4.5. Nezaket ölçülerine riayet etmeye istekli olur. TDB 1.4.6. Esmâ-i Hüsnâ'dan el-Halîm, el-Latîf, er- Refîk isimlerini tanır.

Tablo 3.7. 4. Ünite ''Nezaket'' Ünite Açılımı ve Kazanım Tablosu

Ünitede sırasıyla “İslam’ın Göstergesi: Nezaket”, “Kuran-ı Kerim’den Nezaket Örnekleri", "Peygamber Efendimiz (sav)'in Nezaket Örnekleri", "Geleneğimizden Nezaket Örnekleri", başlıkları yer alıyor. Ünite sonunda “Esmâ-i Hüsnâ’yı Tanıyorum” başlığı adı altında Allah’ın üç ismine yer verilmiştir. Ayrıca konunun özelliklerine göre sözlü ve yazılı edebiyatımızdan metinlerin yanı sıra öğrencilerin seviyesine göre uyarlanmış ayet ve hadislerden de yararlanılmaktadır.

8. Temel Dini Bilgiler (İslam II) Dersi Müfredatı: Üniteler, Ünite Açıklamaları ve Ünite Kazanımları

1. ÜNİTE İSLAM VE AHLAK	TDB 2.1.1. Allah’a (c.c.) karşı ahlaki sorumluluklarını yerine getirmeye özen gösterir. TDB 2.1.2. Peygamberimize (s.a.v.) karşı ahlaki sorumluluklarını yerine getirmede istekli olur. TDB 2.1.3. Kur’an-ı Kerim’e karşı ahlaki sorumluluklarını davranışlarına yansıtır. TDB 2.1.4. Topluma karşı ahlaki sorumluluklarını yerine getirmeye duyarlı olur. TDB 2.1.5. Esmâ-i Hüsnâ’dan el- Azîz, er-Rahman, es-Selam isimlerini tanır.

Tablo 3.8. 1. Ünite ‘İslam Ve Ahlak’’ Ünite Açılımı ve Kazanım Tablosu

Ünitede sırasıyla "Allah (cc)'a Karşı Ahlaki Sorumluluklarımız", "Peygamberimiz (s.a.v.)'e Karşı Ahlaki Sorumluluklarımız", "Kur'an-ı Kerim'e Karşı Ahlaki Sorumluluklarımız", "Topluma Karşı Ahlaki Sorumluluklarımız" konuları yer almaktadır. Ünite sonunda “Esmâ-i Hüsnâ’yı Tanıyorum” başlığı adı altında Allah’ın üç ismine yer verilmiştir. . Ayrıca konunun özelliklerine göre sözlü ve yazılı edebiyatımızdan metinlerin yanı sıra öğrencilerin seviyesine göre uyarlanmış ayet ve hadislerden de yararlanılmaktadır.

2. ÜNİTE İSLAM VE TEMİZLİK	TDB 2.2.1. İslam’ın temizliğe verdiği önemi ayet ve hadislerle açıklar. TDB 2.2.2. Temizlik çeşitlerini sıralar. TDB 2.2.3. Gusül, abdest, teyemmüm ile ilgili hükümleri açıklar. TDB 2.2.4. Esmâ-i Hüsnâ’dan el-Kerim, el-Kuddûs, et-Tevvâb isimlerini tanır.

Tablo 3.9. 2. Ünite "İslam Ve Temizlik'' Ünite Açılımı ve Kazanım Tablosu

Bu ünitede "Temizlik İmanın Yarısıdır", "Temizlik Çeşitleri", "İbadete hazırlanıyorum" konuları yer almaktadır. Ünite sonunda "Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum" başlığı adı altında Allah'ın üç ismine yer verilmiştir. . Ayrıca konunun özelliklerine göre sözlü ve yazılı edebiyatımızdan metinlerin yanı sıra öğrencilerin seviyesine göre uyarlanmış ayet ve hadislerden de yararlanılmaktadır.

3. ÜNİTE İSLAM'IN DİREĞİ NAMAZ	TDB 2.3.1. Namazla ilgili hükümleri açıklar. TDB 2.3.2. Sehiv ve tilavet secdesiyle ilgili hükümleri söyler. TDB 2.3.3. Namazda okunan dua ve tesbihleri doğru olarak telaffuz eder. TDB 2.3.4. Mescitlerin özellik ve fonksiyonlarını yorumlar. TDB 2.3.5. Esmâ-i Hüsnâ'dan er-Rab, el-Mucîb, el-Ğafûr, el-Câmi' isimlerini tanır.

Tablo 3.10. 3. Ünite "İslam'ın Direği Namaz'' Ünite Açılımı ve Kazanım Tablosu

Ünitede sırasıyla "Namaza İlişkin Hükümler", "Sehiv ve tilavet secdesi", "Namazda "Okunan Dualar ve Tesbihler", "Allah'ın Evleri: Mescidler", konuları yer almaktadır. Ünite sonunda "Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum" başlığı adı altında Allah'ın üç ismine yer verilmiştir. . Ayrıca konunun özelliklerine göre sözlü ve yazılı edebiyatımızdan metinlerin yanı sıra öğrencilerin seviyesine göre uyarlanmış ayet ve hadislerden de yararlanılmaktadır.

4. ÜNİTE İSLAM VE GÜNLÜK HAYAT	TDB 2.4.1. Edep ve hayânın İslam ahlakındaki yerini örneklerle açıklar. TDB 2.4.2. Dostluk ve arkadaşlığın önemiyle ilgili tarihî ve güncel olaylardan örnekler verir. TDB 2.4.3. Allah'ın nimetlerine şükretmenin önemli bir ahlaki görev olduğunun farkına varır. TDB 2.4.4. Kul hakkına riayet etmeye istekli olur. TDB 2.4.5. Esmâ-i Hüsnâ'dan el-Afüv, eş-Şekûr, er-Raûf isimlerini tanır.

Tablo 3.11. 4. Ünite “İslam Ve Günlük Hayat’’ Ünite Açılımı Ve Kazanım Tablosu

Ünitede sırasıyla “İslam Ahlakının Özü: Edep ve Haya”, “Dostluk ve Arkadaşlık”, “Nimetlerin Kadrini Bilmek: Şükür”, “Hakkını Gözetmek”, "Biliyorum" konuları yer almaktadır. Ünite sonunda “Esmâ-i Hüsnâ’yı Tanıyorum” başlığı adı altında Allah’ın üç ismine yer verilmiştir. . Ayrıca konunun özelliklerine göre sözlü ve yazılı edebiyatımızdan metinlerin yanı sıra öğrencilerin seviyesine göre uyarlanmış ayet ve hadislerden de yararlanılmaktadır.

BÖLÜM IV: YÖNTEM

1. Araştırma Modeli

Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler (İslam I, II) öğretim programına ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada, tarama modeli kullanılmıştır. Sosyal bilim araştırmalarında yaygın olarak kullanılan tarama modelleri büyük gruplarla çalışma olanağı sağlamaktadır (Büyüköztürk, 2014: 2).

Tarama modelleri, hedef grubun bireysel özellikleri (örneğin cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik durum) ile belirli bir olguyla ilişkili mevcut performansları, görüşleri, düşünceleri ve tutumları arasındaki ilişkileri belirlemek için kullanılır. Bu modeller, hedef grubun özelliklerini ve ilgili faktörlerle ilişkilerini tek tek veya belirli faktörlerle açıklamaya çalışır (Büyüköztürk, 2014: 2). Başka bir ifadeyle, tarama modeli; geniş bir evrende bulunan birçok öğe arasından genel bir çıkarıma ulaşmak için, evrenin tamamı veya bir grup örneği veya bu örneklerden alınacak örnekler üzerinde yapılan genel incelemelerdir (Karasar, 2012: 79).

2. Araştırmanın Evreni Ve Örneklemi

Araştırmanın evreni İstanbul'da, imam hatip ortaokullarında ve ortaokullarda görev yapan ve Temel Dini Bilgiler dersine giren öğretmenlerdir. Araştırmanın örneklemi rastgele ve kartopu örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Araştırmaya gönüllü olarak N=235 öğretmen katılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %74.9'u kadın (n=176), %25.1'i erkek (n=59) öğretmenlerdir. Katılım sağlayanların %43.4'ü DKAB Öğretmenliği mezunu (n=102) %56.6'sı İlahiyat Fakültesi mezunu (n=133) öğretmenlerdir. Öğretmenlerin %19.1'i ortaokullarda (n=45), %80.9'u imam hatip ortaokullarında (n=190) çalışmaktadırlar.

3. Veri Toplama Araçları

3.1. Kişisel Bilgi Formu

Bu form araştırmacı tarafından hazırlanmış olup, katılımcılara cinsiyetleri, eğitim düzeyleri, mezun oldukları yükseköğretim programı, çalıştıkları kurum, ortalama sınıf mevcutları, öğretmenlik mesleğinde çalışma süreleri, temel dini bilgiler öğretim programını inceleme düzeyleri hakkında sorular sorulmuştur.

3.2. Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri Anketi

Araştırmanın amacına hizmet edecek şekilde hazırlanmış anket formu, katılımcılara uygulanmıştır. Bu anket formu hedefler, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme-değerlendirme olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır.[3]

Bu araştırmanın örneklemi için anketin iç güvenirlik katsayısı Cronbach's Alpha değerleri, hedefler alt boyutu için .89 (madde sayısı=10), içerik alt boyutu için .91 (madde sayısı=13), öğretme ve öğrenme alt boyutu için .95 (madde sayısı=18), ölçme ve değerlendirme alt boyutu için .74 (madde sayısı=8) bulunmuştur. Anketin toplam güvenirliği ise . 97 (madde sayısı=48) bulunmuştur.

4. Veri Toplama İşlemi

Araştırmada Google Forms uygulaması, daha geniş bir kitleye kolaylıkla ulaşabilmek amacıyla veri toplamak için kullanılmıştır. Anket formunun içeriği orijinalliğini koruyarak Google Forms'a aktarılmış ve interaktif hale getirilmiştir. Verilerin doğru ve eksiksiz toplandığından emin olmak için gerekli kontroller yapılmıştır. Sonrasında anket bağlantısı, anlaşılır ve açıklayıcı bir metinle birlikte e-posta grupları, sosyal medya ve diğer interaktif platformlarda paylaşılarak katılım talepleri alınmıştır.

Araştırmaya öğretmenlerin doldurduğu anket formları, araştırma standartlarına uygunluğu kontrol edilerek incelenmiştir. Bilimsel niteliklere uymayan formlar ayrılmış, uygun olanlar bilgisayar ortamında toplanmıştır. Veri toplama süreci tamamlandıktan sonra, toplanan veriler SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir.

5. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler, istatistiksel analize, SPSS istatistik programı kullanılarak tabi tutulmuştur. Ancak, verilerin istatistiksel analizine geçilmeden önce, katılımcıların anketten aldıkları puanların normal dağılım gösterip göstermediği, çarpıklık (Skewness) ve basıklık (Kurtosis) değerleri incelenerek detaylı bir değerlendirme yapılmıştır (Tablo 3.1).

Tabachnick ve Fidell (2013) tarafından normal dağılım varsayımının karşılanması için çarpıklık ve basıklık değerlerinin ±1.5 aralığında olmasının uygun olduğu belirtilmiştir.

	N	Puan Aralığı	ORT	SS	Çarpıklık	Basıklık
Hedefler Boyutu	235	13-50	28.40	7.218	.594	-.126
İçerik Boyutu	235	16-65	32.92	8.981	1.133	.990
Öğretme ve Öğrenme Boyutu	235	21-90	47.06	13.684	.919	.006
Ölçme ve Değerlendirme Boyutu	235	11-40	22.68	4.910	.406	.822

Tablo 4.1. Normal dağılım varsayımının karşılanması

[3] Anket formu Mevlüt Kesman'dan alınmıştır.

Anketin alt boyutlarından aldıkları puanların çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde, normal dağılım varsayımının karşılandığı belirlenmiş ve bu nedenle parametrik istatistiksel analizlerin kullanılmasının uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Katılımcıların hedefler boyutundan aldıkları puanların 13-50 aralığında (ort=28.40; ss=7.218), içerik boyutunda aldıkları puanların 16-65 aralığında (ort=32.92; ss=8.981), öğretme ve öğrenme boyutundan aldıkları puanların 21-90 aralığında (ort=47.06; ss=13.684), ölçme ve değerlendirme boyutundan aldıkları puanların 11-40 aralığında (ort=22.68; ss=4.910) olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların kişisel bilgi formunda verdikleri yanıtların frekans dağılımları ve yüzdelikleri hesaplanmıştır. TDB Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri Anketinde verdikleri yanıtlar, anketin alt boyutları için ayrı ayrı ele alınmıştır ve öğretmenlerin ankette yer alan sorulara verdikleri yanıtların frekans dağılımları, yüzdeleri, ortalama ve standart sapmaları hesaplanmış ayrıca anketin alt boyutlarından aldıkları ortalama puanlar kişisel bilgi formundaki değişkenler açısından karşılaştırılmıştır. Bu gruplar arası karşılaştırma için ise bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yürütülmüştür.

BÖLÜM V: BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda gerçekleştirilen istatistiksel analizlerin sonuçları sunulmuştur. İlk olarak, araştırmanın katılımcıları olan öğretmenlerin sosyodemografik özellikleriyle ilgili bulgulara yer verilmiştir. İkinci olarak öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri Anketinde verdikleri yanıtlara ilişkin bulgular her alt boyut için ayrı olacak şekilde verilmiştir. Üçüncü olarak, öğretmenlerin sosyo-demografik özelliklere göre anketin her bir alt boyutundaki ortalama puanlarını karşılaştırmak için bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizi sonuçları sunulmaktadır.

1. Öğretmenlerin Sosyodemografik Özellikleri

Bu kısımda, çalışmaya katılan öğretmenlerin kişisel ve mesleki nitelikleri hakkında bilgiler verilmektedir. Araştırma kapsamında anketin ilk bölümünde cinsiyet, eğitim düzeyi, meslek ve çalışılan yer gibi değişkenlerin olduğu sorular katılımcılara yöneltilmiştir. Tablo 5.1'de öğretmenlerin kişisel ve mesleki özelliklerine ilişkin frekans dağılımları ile yüzdeleri bulunmaktadır.

Değişken	Değişken Kategorisi	N	%
Cinsiyet	Kadın	176	74.9
	Erkek	59	25.1
Eğitim Düzeyi	Lisans	191	81.3
	Yüksek Lisans	44	18.7
Mezun Olunan Program	DKAB Öğretmenliği	102	43.4
	İlahiyat Fakültesi	133	56.6
Çalışılan Kurum	Ortaokul	45	19.1
	İmam Hatip Ortaokulu	190	80.9
Sınıf Mevcudu	10-20 öğrenci	4	1.7
	20-30 öğrenci	174	74.0
	30-40 öğrenci	55	23.4
	40+ öğrenci	2	.9
Öğretmen Olarak Çalışma Süresi	0-5 yıl	14	6.0
	5-10 yıl	63	26.8
	10-20 yıl	158	67.2

Tablo 5.1. Öğretmenlerin Sosyodemografik Özellikleri

Araştırmaya katılan öğretmenlerin sosyodemografik özelliklerine bakıldığında, 235 öğretmenden oluşan katılımcı grubun %74,9'unun kadın ve %25,1'inin erkek olduğu tespit edilmiştir. Tablo 5.1'deki verilere göre, kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere oranla araştırmaya daha yoğun katılım gösterdiği anlaşılmaktadır.

Tablo 5.1 incelendiğinde katılımcıların %81,3'ünün lisans, %18,7'sinin yüksek lisans düzeyinde eğitiminin olduğu, %43,4'ünün Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, %56.6'sının İlahiyat Fakültesi mezunu olduğu, %19.1'inin ortaokullarda, %80.9'unun İmam Hatip Ortaokullarında görev yaptığı, %1.7'sinin eğitim verdiği öğrenci sayısının 10-20 arasında, %74'ünün 20-30 arasında, %23.4'ünün 30-40 arasında ve %0.9'unun 40'tan fazla olduğu, öğretmenlerin %6'sının 0-5 yıldır, %26.8'inin 5-10 yıldır, %67.2'sinin 10-20 yıldır öğretmen olarak görev yaptığı belirlenmiştir.

Öğretmenlerin görev yaptıkları ilçelere göre frekans dağılımları ve yüzdeleri Tablo 5.2'de sunulmaktadır.

İlçe	N	%	İlçe	N	%
Arnavutköy	19	8.1	Kadıköy	13	5.5
Ataşehir	15	6.4	Kağıthane	10	4.3
Bahçelievler	6	2.6	Kartal	2	.9
Bakırköy	5	2.1	Maltepe	1	.4
Başakşehir	12	5.1	Pendik	3	1.3
Beşiktaş	3	1.3	Sancaktepe	10	4.3
Beykoz	5	2.1	Sarıyer	10	4.3
Çatalca	1	.4	Sultanbeyli	18	7.7
Çekmeköy	14	6.0	Sultangazi	14	6.0
Eyüp	6	2.6	Ümraniye	10	4.3
Fatih	11	4.7	Üsküdar	26	11.1
Güngören	4	1.7	Zeytinburnu	17	7.2

Tablo 5.2. Öğretmenlerin Görev Yaptıkları İlçeler

Öğretmenlerin %8.1'i Arnavutköy, %6.4'ü Ataşehir, %2.6'sı Bahçelievler, %2.1'i Bakırköy, %5.1'i Başakşehir, %1.3'ü Beşiktaş, %2.1'i Beykoz, %0.4'ü çatalça, %6'sı Çekmeköy, %2.6'sı Eyüp, %4.7'si Fatih, %1.7'si Güngören, %5.5'i Kadıköy, %4.3'ü Kağıthane, %0.9'u Kartal, %0.4'ü Maltepe, %1.3'ü Pendik, %4.3'ü Sancaktepe, %4.3'ü Sarıyet, %7.7'si Sultanbeyli, %6'sı Sultangazi, %4.3'ü Ümraniye, %11.1'i Üsküdar, %7.2'si Zeytinburnu ilçelerinde görev yaptıklarını bildirmişlerdir. Araştırma bulgularının güvenirliği ve genellenebilirliği açısından, katılımcıların ilçelere göre dağılımının büyük ölçüde benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Tablo 5.3'de öğretmenlerin TDB (İslam I ve İslam II) öğretim programını inceleme düzeyine göre frekans dağılımları ve yüzdeleri verilmiştir.

Temel Dini Bilgiler (İslam I ve İslam II) öğretim programını inceleme düzeyi	N	%
Ana hatları ile göz attım	90	38.3
Yalnızca girdiğim sınıf düzeyini inceledim	132	56.2
İslam I, İslam II öğretim müfredatını kapsamlı bir şekilde inceledim	13	5.5
Toplam	235	100.0

Tablo 5.3. Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler (İslam I ve İslam II) Öğretim Programını İnceleme Düzeyi

Öğretmenlerin TDB (İslam I ve İslam II) öğretim programını inceleme düzeylerine bakıldığında, %38.3'ünün ana hatları ile göz attığı, %56.2'sinin yalnızca girdikleri sınıf düzeyini inceledikleri, %5.5'inin İslam I ve İslam II öğretim müfredatını kapsamlı bir şekilde inceledikleri belirlenmiştir. Bu bulgulara dayanarak, Temel Dini Bilgiler öğretim programıyla ilgili sorulara yönelik, öğretmenlerin çoğunluğunun bilinçli cevaplar verdiği sonucuna ulaşılabilir. Ancak bu oranlara baktığımız zaman öğretmenlerin çoğunluğu sadece girdiği sınıf düzeyini incelemiştir. Ayrıca farklı bir yönden baktığımız zaman da öğretmenlerin %5.5 gibi dibi çok düşük bir oranının öğretim programlarını ayrıntılı bir şekilde incelediğini görmekteyiz.

2. Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I Ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerin TDB Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri, Hedefler, İçerik, Öğretme ve Öğrenme, Ölçme ve Değerlendirme Boyutları bakımından ele alınmıştır.

2.1. Hedefler Boyutu

Tablo 5.4'te öğretmenlerin TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının hedeflerine yönelik görüşlerine ilişkin frekans dağılımları, yüzdeler, ortalama ve standart sapmalar verilmiştir.

	Hiç katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum			
	N	%	N	%	N	%	n	%	n	%	ORT	SS
Programın hedefleri öğrencilerin gelişim düzeyine uygun bir şekilde belirlenmiştir.	33	14.0	118	50.2	6	2.6	70	29.8	8	3.4	2.58	1.153
Programda yer verilen konu ve üniteler programın genel amaçları ile tutarlı bir yapıda sunulmuştur.	5	2.1	47	20.0	13	5.5	151	64.3	19	8.1	3.56	.969
Öğrenciler programda kendileri için belirlenmiş öğretimsel hedeflere rahatlıkla ulaşabiliyor.	28	11.9	114	48.5	31	13.2	56	23.8	6	2.6	2.57	1.058
Programda öğrencilere kazandırılmak istenen kazanımlar sosyal hayatta kullanılabilir özelliklere sahiptir.	9	3.8	79	33.6	47	20.0	93	39.6	7	3.0	3.04	1.003
Programda öngörülen hedefler öğrencilerin ihtiyaçlarını ve velilerin beklentilerini karşılayacak yeterliliğe sahiptir	11	4.7	86	36.6	64	27.2	69	29.4	5	2.1	2.88	.959

Program öğrencilerin ortaokulu bitirdikten sonraki hayatlarında olumlu etki bırakacak niteliklere sahiptir	8	3.4	59	25.1	27	11.5	132	56.2	9	3.8	3.32	1.002
Programın hedefleri birbirini destekler niteliktedir	5	2.1	48	20.4	6	2.6	163	69.4	13	5.5	3.56	.947
Programda öğrenciler için; bilişsel, alan ile ilgili yer alan hedefler yeterli düzeydedir	34	14.5	137	58.3	16	6.8	42	17.9	6	2.6	2.36	1.017
Programda öğrenciler için duyuşsal alan ile ilgili yer alan hedefler yeterli düzeydedir	36	15.3	137	58.3	17	7.2	38	16.2	7	3.0	2.33	1.017
Programda öğrenciler için psikomotor alan ile ilgili yer alan hedefler yeterli düzeydedir	44	18.7	141	60.0	13	5.5	32	13.6	5	2.1	2.20	.970

Tablo 5.4. Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programının Hedeflerine Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerin "Programın hedefleri öğrencilerin gelişim düzeyine uygun bir şekilde belirlenmiştir" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde %14'ünün hiç katılmadığı, %50.2'sinin katılmadığı, %2.6'sının kararsız olduğu, %29.8'inin katıldığı, %3.4'ünün kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.58 (ss=1.153) bulunmuştur.

Frekans dağılımı incelendiğinde; öğretmenlerin çoğunun, programın hedeflerinin öğrencilerin gelişim düzeyine göre belirlemesi konusunda olumsuz tutuma sahip olduğu görülmektedir. Bu durumda öğretmenlere göre program hedeflerinin öğrencilerin gelişim düzeylerine tam anlamıyla uygun olmadığı söylenebilir. Mevcut öğretim programlarının hedefleri ile öğrencilerin gelişim düzeylerine uygunluğu arasında tutarlılığın yeterli olmadığı ifade edilebilir. Öğretmenlerin, "Programın hedefleri öğrencilerin gelişim düzeyine uygun bir şekilde belirlenmiştir" maddesiyle ilgili görüşlerinin ortalaması $\bar{X}$ = 2,58'dir. Bu ortalamaya dayanarak, öğretmenlerin bu konuda "Orta" düzeyde bir algıya sahip oldukları sonucuna varılabilir.

Öğretmenlerin "Programda yer verilen konu ve üniteler programın genel amaçları ile tutarlı bir yapıda sunulmuştur" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde %2.1'inin hiç katılmadığı, %20'sinin katılmadığı, %5.5'inin kararsız olduğu, %64.3'ünün katıldığı, %8.1'inin kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 3.56 (ss=.969) bulunmuştur.

Tablo 5.4'te gösterildiği üzere, ikinci sorunun frekans dağılımını incelediğimizde, öğretmenlerin %70'ten fazlasının programlarda yer alan ünite ve konuların genel amaçlarla uyumlu olduğuna dair olumlu bir görüşe sahip olduğunu görmekteyiz. Bu durumda, öğretmenlere göre öğretim programlarının mevcut içeriğinin, program hedefleri ile uyumlu olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin görüşlerinin ortalaması $\bar{X}$ = 3.56 olduğundan, program hedeflerinin içeriği ile uyumluluk konusunda öğretmenlerin "yüksek" düzeyde bir farkındalığa sahip olduğu sonucuna varabiliriz.

Öğretmenlerin "Öğrenciler programda kendileri için belirlenmiş öğretimsel hedeflere rahatlıkla ulaşabiliyor" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %11.9'unun hiç katılmadığı, %48.5'inin katılmadığı, %13.2'sinin kararsız olduğu, %23.8'inin katıldığı, %2.6'sının kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.57 (ss=1.058) bulunmuştur.

Frekans dağılımı incelendiğinde, öğretmenlerin yaklaşık %60'ının öğrencilerin öğretim programlarındaki belirlenmiş öğretimsel hedeflere rahatlıkla ulaşabilme olanağı konusunda olumsuz görüş belirttiği görülmektedir. Bu bulgular, Temel Dini Bilgiler (İslam I, II) öğretim programlarının hedeflerinin belirlenmesi sürecinde, öğrencilerin sosyal ve zihinsel gelişimlerinin yeterince dikkate alınmadığını işaret etmektedir. Sonuç olarak bir öğretim programının en temel özelliklerinden biri olan "öğrenciye görelik" ilkesinin bu bağlamda ihmal edildiği görülmektedir.

Öğretim etkinlikleri, öğrencinin bulunduğu gelişim seviyesine uygun olarak düzenlenmelidir. Çünkü öğrencilerin ruhsal ve bedensel gelişimi her aşamada farklılık gösterir. Dolayısıyla, öğrenme konularının işlenişinde kullanılacak öğretim yöntemlerinin öğrencinin gelişim seviyesine uygun olması gereklidir. Bu uygunluk sağlanmadığında, yapılan öğretimin öğrenci üzerinde beklenen etkiyi göstermesi zorlaşabilir. (Türkyılmaz, 1966, Akt., Aydın, 2011: 14) Araştırma sonuçları, mevcut öğretim programının hedefleri açısından "öğrenciye uygunluk" ilkesini tam anlamıyla hayata geçirmediğini göstermektedir. Öğretmenlerin konuya ilişkin ortalama puanının $\bar{X}$ = 2,57 olduğu görülmektedir. Bu ortalamaya göre, öğretmenlerin program hedeflerinin öğrenci düzeyine uygunluğu konusunda "düşük" düzeyde bir algıya sahip olduklarını göstermektedir.

Öğretmenlerin "Programda öğrencilere kazandırılmak istenen kazanımlar sosyal hayatta kullanılabilir özelliklere sahiptir" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %3.8'inin hiç katılmadığı, %33.6'sının katılmadığı, %20'sinin kararsız olduğu, %39.6'sının katıldığı, %3'ünün kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 3.04 (ss=1.003) bulunmuştur.

İlgili maddenin frekans dağılımına bakıldığında, programların hedefleri doğrultusunda öğrencilere kazandırılmak istenen kazanımların sosyal hayatta kullanılabilirliğine ilişkin görüşler, çoğunlukla katılıyorum (%39.6) ve katılmıyorum (%33.6) seçenekleri arasında dağılmıştır. Ancak, olumlu görüşe sahip olanların oransal olarak daha fazla olduğu gözlenmektedir. Öğretmen görüşlerinin ortalaması $\bar{X}$=3,04 olarak hesaplanmıştır. Bu değerlere göre, programların öğrencilere kazandırmayı hedeflediği becerilerin sosyal hayatta kullanılabilirliğine ilişkin öğretmen algısının "Orta" düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

Öğretmenlerin “Programda öngörülen hedefler öğrencilerin ihtiyaçlarını ve velilerin beklentilerini karşılayacak yeterliliğe sahiptir” görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %4.7’sinin hiç katılmadığı, %36.6’sının katılmadığı, %27.2’sinin kararsız olduğu, %29.4’ünün katıldığı, %2.1’inin kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.88 (ss=.959) bulunmuştur.

Frekans dağılımı incelendiğinde, öğretmenlerin yalnızca %31,5'inin program hedeflerinin öğrencilerin ihtiyaçlarını ve velilerin beklentilerini karşılayabilme yeterliği konusunda olumlu görüşe sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, büyük bir kesimin programların bu konuda yeterli olup olmadığı konusunda kararsız olduğu gözlenmektedir. Bununla birlikte, çoğunluğun program hedeflerinin öğrencilerin ihtiyaçlarını ve velilerin beklentilerini karşılayabilme yeterliği konusunda olumsuz görüşe sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Bu bulgular, eğitim programlarının öğrenci ve veli ihtiyaçlarına daha fazla odaklanması gerektiğini ve bu alanda iyileştirmeler yapılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Öğretmen görüşlerinin iki zıt uçta önemli bir yer tutmasının temel nedenleri arasında, okulun bölgesel özellikleri, öğrenci nitelikleri, veli durumu ve öğrencilerin temel dini bilgiler dersine yönelik ön yeterlilik düzeyleri gibi faktörlerin olduğu düşünülmektedir. Maddeye verilen cevaplar genel olarak incelendiğinde, öğretmenlerin program hedeflerinin öğrenci ihtiyaçlarını ve veli beklentilerini karşılama konusundaki algılarının $\bar{X}$=2,88 ortalama ile "orta" düzeyde olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin “Program öğrencilerin ortaokulu bitirdikten sonraki hayatlarında olumlu etki bırakacak niteliklere sahiptir” görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %3.4’ünün hiç katılmadığı, %25.1’inin katılmadığı, %11.5’inin kararsız olduğu, %56.2’sinin katıldığı, %3.8’inin kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 3.32 (ss=1.002) bulunmuştur.

Araştırmadan ulaşılan sonuçlara göre, öğretmenlerin TDB öğretim programlarını, mezun olduktan sonra, öğrencilerin hayatında olumlu etki bırakması açısından başarılı bulduğu görülmektedir. Öğretmen görüşlerinin ortalaması $\bar{X}$=3,32 olduğundan, bu değere dayanarak, öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler dersi öğretim programlarının, öğrencilerin hayatında olumlu etki bırakması konusunda "yüksek" düzeyde olumlu bir algıya sahip olduğu sonucuna varılabilir.

Öğretmenlerin “Programın hedefleri birbirini destekler niteliktedir” görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %2.1’inin hiç katılmadığı, %20.4’ünün katılmadığı, %2.6’sının kararsız olduğu, %69.4’ünün katıldığı, %5.5’inin kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 3.56 (ss=.947) bulunmuştur. Öğretmenlerin, bu değere bakarak program içeriklerinin birbirini destekleme düzeyini "yüksek" olarak gördükleri ifade edilebilir.

Öğretmenlerin “Programda öğrenciler için; bilişsel, alan ile ilgili yer alan hedefler yeterli düzeydedir” görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %14.5’inin hiç katılmadığı, %58.3’ünün katılmadığı, %6.8’inin kararsız olduğu, %17.9’unun katıldığı, %2.6’sının kesinlikle katıldığı

belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.36 (ss=1.017) bulunmuştur.

Maddeye ilişkin frekans dağılımı incelendiğinde öğretmenlerin çoğu, programda yer alan bilişsel hedeflere yönelik kazanımları yeterli bulmamaktadır. İslam I öğretim müfredatında 22, İslam II öğretim müfredatında 19 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımların büyük bir çoğunluğu bilişsel alana yönelik olmakla birlikte öğretmenler tarafından yeterle bulunmadığı gözlemlenmektedir. Bunun sebebi olarak ise bazı kazanımların öğrenci seviyesine uygun olmaması, bazı kazanımların ise diğer dini dersler ile birbirini tekrar eder olması düşünülmektedir. Bu değerlendirme ışığında, öğretmenlerin programda yer alan bilişsel hedeflerin yeterliliği konusunda olumsuz bir kanaate sahip oldukları belirtilebilir.

Öğretmenlerin "Programda öğrenciler için duyuşsal alan ile ilgili yer alan hedefler yeterli düzeydedir" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %15.3'ünün hiç katılmadığı, %58.3'ünün katılmadığı, %7.2'inin kararsız olduğu, %16.2'sinin katıldığı, %3'ünün kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.33 (ss=1.017) bulunmuştur.

Duyuşsal alan boyutu, aşamalı olarak sıralanmakta ve öğrencilerin belirli bir değer, tutum, ilgi, sevgi vb. faktörlere yönelik duygularının yanı sıra bireyin kişilik, mizaç veya mizaç gibi bireysel özelliklerini içermektedir. Bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanlar birbirleriyle bağlantılıdır ve birbirlerini etkilerler. Örneğin, bilişsel alandaki bilgi eksikliği, duyuşsal alandaki duygusal tepkileri etkileyebilir. Yani, bilgi sahibi olmadığımız bir konu veya nesne hakkında duygusal tepkiler göstermemiz zor olabilir. Duyuşsal alan, öğrencilerin hissettikleri, tutumları, ilgi ve sevgi gibi faktörleri içerirken, aynı zamanda bireyin kişilik, mizaç ve huy gibi bireysel özelliklerini de içerir (Sönmez, 2001: 64).

Temel Dini Bilgiler dersinin bir önceki müfredatı incelendiğinde daha çok bilişsel alana ağırlık verildiği görülmektedir. Ancak 2018 yılında güncellenen temel dinin bilgiler öğretim müfredatında her ünitede duyuşsal alana değinen kazanıma yer verilmiştir. Buna rağmen öğretmenlerin çoğu olumsuz algıya sahip olduğu görülmektedir. Maddeye ilişkin frekans dağılımı incelendiğinde öğretmenlerin çoğu, programda yer alan duyuşsal hedeflere yönelik kazanımları yeterli bulmamaktadır. Bunun sebebi olarak ise ders saatinin az olması, program yetiştirme telaşı ile kazanımlara yeterince odaklanılmaması veya üzerinde yeterince durulmaması görülmektedir.

Öğretmenlerin "Programda öğrenciler için psikomotor alan ile ilgili yer alan hedefler yeterli düzeydedir" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %18.7'sinin hiç katılmadığı, %60'ının katılmadığı, %5.5'inin kararsız olduğu, %13.6'sının katıldığı, %2.1'inin kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.20 (ss=.970) bulunmuştur.

Psikomotor alan, zihin ve kas eşgüdümünün gerektiği becerilerin odaklandığı alandır. Bu alanda fiziksel beceriler önceliklidir (Demirel, 2012: 107). Birey, kaslarını, vücut organlarını veya bütün bedenini kullanarak çeşitli davranış örüntüleri sergiler. Her psikomotor davranışta, bilişsel ve duyuşsal süreçler de yer alır ve bu nedenle bu alan, diğer alanlarla iç içedir (Sözer, 2003: 37). Maddeye ilişkin frekans dağılımı incelendiğinde öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu, programda yer alan psikomotor alan ile ilgili hedeflere yönelik kazanımları yeterli bulmamaktadır. İslam I öğretim müfredatında 22, İslam II öğretim müfredatında 19 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımların çoğu bilişsel ve duyuşsal alana odaklanmış olsa da, her iki öğretim programında da psikomotor alana yönelik bir kazanım bulunmamaktadır. Bu durum göz önüne alındığında, öğretmenlerin programda yer alan psikomotor hedeflerin yeterliliği konusunda olumsuz bir kanaate sahip olduğu söylenebilir.

2.2. İçerik Boyutu

Tablo 5.5'te öğretmenlerin TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının içeriğine yönelik görüşlerine ilişkin frekans dağılımları, yüzdeler, ortalama ve standart sapmalar verilmiştir.

	Hiç katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum			
	n	%	n	%	N	%	N	%	N	%	ORT	SS
Programların içeriği hedeflere ve kazanımlara uygun olarak belirlenmiştir	3	1.3	19	8.1	8	3.4	187	79.6	18	7.7	3.84	.726
Programda yer alan kazanımlar öğrenme ilkelerine (basitten karmaşığa, öğrenciye görelik, yakından uzağa) uygun olarak düzenlenmiştir	54	23.0	138	58.7	5	2.1	34	14.5	4	1.7	2.13	.985
Programda yer alan konuların dağılımı, öğrencilerin gelişim düzeyine ve sınıf seviyesine uygundur	61	26.0	136	57.9	6	2.6	27	11.5	5	2.1	2.06	.968
İçerikler basit, sade ve anlaşılır bir şekilde hazırlanmıştır	66	28.1	131	55.7	5	2.1	26	11.1	7	3.0	2.05	1.007
İçeriklerde yer alan bilgi ve becerileri öğretmek için haftalık bir saatlik ders süresi yeterlidir	187	79.6	28	11.9	3	1.3	8	3.4	9	3.8	1.40	.966
Alan bilgim ve mesleki tecrübemin öğretim programlarını etkili olarak uygulamak için yeterli olduğunu düşünüyorum	6	2.6	21	8.9	4	1.7	131	55.7	73	31.1	4.04	.958
Derslerde ve etkinliklerde yer alan kavramlar, ayet ve hadisler öğrencilerin anlayabileceği düzeydedir	41	17.4	131	55.7	16	6.8	44	18.7	3	1.3	2.31	1.008

Program öğrencilerin içinde bulunduğu çevreye uygulanabilecek şekilde esnek olarak organize edilmiştir	22	9.4	132	56.2	13	5.5	65	27.7	3	1.3	2.55	1.034
Program çağımızın gerektirdiği bilgisayar destekli eğitim araç ve gereçleri kullanmaya elverişli içeriğe sahiptir	17	7.2	128	54.5	12	5.1	73	31.1	5	2.1	2.66	1.059
İlgili dersin programı diğer meslek dersleri ile içerik olarak uyumlu ve birbirini tamamlayıcı niteliktedir	15	6.4	103	43.8	7	3.0	103	43.8	7	3.0	2.93	1.119
Programda öğrencilere öğretilmesi beklenen kavramlar, öğrenci ve sınıf seviyelerine uygun olarak verilmiştir	41	17.4	137	58.3	8	3.4	45	19.1	4	1.7	2.29	1.023
Program kapsamında öğrencilerin öğrenmesi beklenen kavramları öğrenciler kolayca öğrenebiliyor	31	13.2	153	65.1	7	3.0	38	16.2	6	2.6	2.30	.977
Programda yer alan bütün ünite ve konular ideal uzunluğa sahiptir	38	16.2	139	59.1	4	1.7	45	19.1	9	3.8	2.35	1.081

Tablo 5.5. Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programının İçeriğine Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerin "Programların içeriği hedeflere ve kazanımlara uygun olarak belirlenmiştir" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %1.3'ünün hiç katılmadığı, %8.1'inin katılmadığı, %3.4'ünün kararsız olduğu, %79.6'sının katıldığı, %7.7'sinin kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 3.84 (ss=.726) bulunmuştur.

Frekans dağılımı analizi sonucunda çoğu öğretmenin, programlarda bulunan içeriğin programların amaç ve kazanımlarına uygun şekilde düzenlenmesi konusunda olumlu bir görüşe sahip olduğu ortaya çıkmıştır. İçeriğin kalitesi öğrencilerin ders hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olmak açısından önemlidir. Amaçlanan hedeflere ulaşmanın temel ilkelerinden biri içeriğin kazanımlar ve hedeflerle tutarlı olmasıdır. Temel Dini Bilgiler öğretim programlarının içeriğinin, hedefler ve kazanımlarla uyumluluğu konusundaki öğretmenlerin görüş ortalaması $\bar{X}$=3,84 olarak belirlenmiştir. Bu ortalamaya göre, öğretmenlerin içeriğin, amaç ve kazanımlara uygun olarak belirlenmesine ilişkin algılarının "yüksek" düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmenler açısından bakıldığında bu durum, programların içerik - kazanım uyumu konusunda önemli oranda yeterliğe sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmenlerin "Programda yer alan kazanımlar öğrenme ilkelerine (basitten karmaşığa, öğrenciye görelik, yakından uzağa) uygun olarak düzenlenmiştir" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %23'ünün hiç katılmadığı, %58.7'sinin katılmadığı, %2.1'inin kararsız olduğu, %14.5'inin katıldığı, %1.7'sinin kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.13 (ss=.985) bulunmuştur.

Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenlerin çoğunluğu, öğretim programlarında yer alan ünite ve konuların, program geliştirme ilkelerine uygun bir şekilde düzenlendiği konusunda olumsuz bir görüşe sahiptir. Öğretmenlerin görüşlerinin ortalaması $\bar{X}$=2.13 olarak hesaplanmıştır. Bu ortalamaya göre, öğretmenlerin; programların içeriğini oluşturan ünite ve konuların, program geliştirme ilkelerine uygunluğu konusunda "düşük" düzeyde bir algıya sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Bu bulgu, öğretim programlarının yeniden gözden geçirilmesi ve geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Öğretim, çeşitli ilkeler doğrultusunda planlanır ve uygulanır. Bu ilkeler arasında yakından uzağa, bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta, basitten karmaşığa, amaca uygunluk, bütünlük, sosyallik gibi temel prensipler bulunmaktadır. Bu ilkelerin ortak özelliği, öğretim sürecinde belirli bir aşamalığın sağlanmasıdır. Gerçek şu ki, bir kişi bir anda bilgi öğrenemez veya öğrencilere bir davranışı öğretemez. Davranış değişikliği belli bir süreci gerektirir. Eğitimin amacının bilgi edinirken davranışta olumlu değişiklikler sağlamak olduğu görülmektedir. Bu anlamda eğitimin gerçekleşmesi bir sürece bağlıdır (Güven, 2010: 10). Öğretim programları da düzenlenirken bu ilkeler temel alınmalıdır. Aksi durumda öğretim programında yer alan içeriğin öğrencilere başarılı bir şekilde kazandırılması düşünülemez.

Öğretmenlerin "Programda yer alan konuların dağılımı, öğrencilerin gelişim düzeyine ve sınıf seviyesine uygundur" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %26'sının hiç katılmadığı, %57.9'unun katılmadığı, %2.6'sının kararsız olduğu, %11.5'inin katıldığı, %2.1'inin kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.06 (ss=.968) bulunmuştur.

Çoğunlukla, öğretmenler programlardaki ünite ve konuların sınıf seviyelerine ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olmadığını düşünmektedir. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinin ortalaması $\bar{X}$=2,06 olarak hesaplanmıştır. Bu ortalama, öğretim programlarının içeriğinin öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olarak düzenlenmesi konusunda öğretmenlerin "düşük" bir algıya sahip olduğunu göstermektedir. Bu ortalamaya dayanarak, öğretmenlerin genellikle programların içeriğinin öğrencilere uygun olmadığına dair bir algıya sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Bu bulgu, öğretim programlarının gözden geçirilmesi ve öğrencilere daha uygun hale getirilmesi gerektiğini öne sürmektedir. Bu bağlamda, Temel Dini Bilgiler programlarının içeriğinin 6. ve 7. sınıf düzeylerine uygun bir şekilde düzenlenmediği ve öğrencilerin gelişim özelliklerinin yeterince dikkate alınmadığı söylenebilir.

Öğretmenlerin "İçerikler basit, sade ve anlaşılır bir şekilde hazırlanmıştır" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %28.1'inin hiç katılmadığı, %55.7'sinin katılmadığı, %2.1'inin kararsız olduğu, %11.1'inin katıldığı, %3'ünün kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.05 (ss=1.007) bulunmuştur. Bu değere göre, öğretmenlerin

programdaki içeriklerin basit, sade ve anlaşılır olması konusunda "düşük" düzeyde bir algıya sahip oldukları ifade edilebilir.

Öğretmenlerin "İçeriklerde yer alan bilgi ve becerileri öğretmek için haftalık bir saatlik ders süresi yeterlidir" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %79.6'sının hiç katılmadığı, %11.9'unun katılmadığı, %1.3'ünün kararsız olduğu, %3.4'ünün katıldığı, %3.8'inin kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 1.40 (ss=.966) bulunmuştur.

Öğretmen görüşlerinin ortalaması $\bar{X}$=1,40 olarak belirlenmiştir. Bu değere dayanarak, öğretmenlerin programın kazanımlarının uygulanması için haftalık bir saatlik ders süresinin yeterli oluşu konusunda "düşük" düzeyde bir algıya sahip oldukları söylenebilir. Frekans dağılımına bakıldığı zaman, öğretmenlerin çoğunluğunun programlarda yer alan ünite ve konuları öngörülen zaman dilimleri içinde işleyip tamamlayamadıkları ve haftalık bir ders saatinin yeterli olmadığını göstermektedir. Bu bulgu, öğretmenlerin genellikle programa yetişme konusunda zorlandıklarını ve öğrencilere gereken konuları derinlemesine işleme fırsatı bulamadıklarını göstermektedir.

Öğretmenlerin bu konuda düşük algıya sahip olmalarının arkasında birkaç etken bulunmaktadır. Bunlardan ilki; haftalık olarak planlanan ders saatlerinin, program içeriğini öğrencilere etkili bir şekilde aktarmaya yetmemesidir. Ayrıca, programların içeriğinin çok geniş ve detaylı olması da derslerin zamanını etkilemektedir. Bu düşük algı, programların etkinliği açısından ciddi bir sorun olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca, bu durum öğretim programlarının verimliliğini doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen pek çok faktöre de etki etmektedir. Örneğin, kullanılan öğretim yöntemleri, değerlendirme teknikleri, öğrencilerin öğrenme becerileri gibi faktörler durumdan doğrudan etkilenmektedir.

Talim ve Terbiye Kurulu'nun imam hatip ortaokulları ve ortaokullar için hazırladığı ders dağıtım çizelgesine göre, Temel Dini Bilgiler dersinin haftalık ders saati imam hatip ortaokullarında 1 saat, ortaokullarda ise 2 saattir (İTDBÖP, 2018: 11). Bu durumda, program içeriğinin gözden geçirilerek, haftalık ders saatleri içinde daha verimli bir şekilde işlenebilmesi için sadeleştirilmesi daha uygun bir yaklaşım olabilir. Ayrıca, diğer meslek derslerinin ünite ve konularının da gözden geçirilerek, tekrar eden veya birbirini tamamlayan konuların yeniden düzenlenmesi gerekebilir. Bu şekilde, içerik mevcut ders saatleri içinde öğrencilere daha iyi bir şekilde aktarılabilir ve bu problem daha etkili bir şekilde çözülebilir.

Öğretmenlerin "Alan bilgim ve mesleki tecrübemin öğretim programlarını etkili olarak uygulamak için yeterli olduğunu düşünüyorum" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %2.6'sının hiç katılmadığı, %8.9'unun katılmadığı, %1.7'sinin kararsız olduğu, %55.7'sinin katıldığı, %31.1'inin kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 4.04 (ss=.958) bulunmuştur.

Maddeye verilen cevapları incelediğimiz zaman öğretmenlerin çoğunluğunun, programları etkili bir şekilde uygulayabilmek için alan bilgisi ve mesleki tecrübelerinin yeterli olduğunu düşündükleri görülmektedir. Maddeye ilişkin öğretmen görüşlerinin ortalaması $\bar{X}$=4,04 olarak belirlenmiştir. Bu ortalamaya dayanarak, Temel Dini Bilgiler dersini etkili bir şekilde öğrencilere aktarabilmek için gereken alan bilgisi ve mesleki tecrübeye sahip olduklarını düşündükleri sonucuna varabiliriz. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğunun 10-20 yıllık mesleki deneyime sahip olması, bu sonucun belirlenmesinde belirleyici bir rol oynamış olabilir.

Öğretmenlerin "Derslerde ve etkinliklerde yer alan kavramlar, ayet ve hadisler öğrencilerin anlayabileceği düzeydedir" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %17.4'ünün hiç katılmadığı, %55.7'sinin katılmadığı, %6.8'inin kararsız olduğu, %18.7'sinin katıldığı, %1.3'ünün kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.31 (ss=1.008) bulunmuştur.

Frekans dağılımına göre, öğretmenlerin çoğunluğu derslerde ve etkinliklerde bulunan kavramları, ayetleri ve hadisleri öğrencilerin kolayca anlayamadığını düşünmektedir. Maddeye ilişkin öğretmen görüşlerinin ortalaması $\bar{X}$=2,31 olarak belirlenmiştir. Bu ortalama doğrultusunda, Temel Dini Bilgiler dersinde öğrencilerin, ayet ve hadislerin iletmek istediği mesajları kavrayabilme konusunda öğretmenlerin "düşük" düzeyde bir anlayışa sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Temel Dini Bilgiler dersi gibi meslek derslerinde öğrencilerin konuyu derinlemesine anlamalarında ayet ve hadislerin önemli bir rolü vardır. Verilen ayet ve hadisler, ele alınan konuya uygun bir şekilde destekleyici ve güçlendirici bir rol oynamaktadır. Ayrıca öğrencilere sunulan konunun daha güzel kavranması açısından da önemli katkı sağladığı söylenebilir. Bu aşamada, öğrencilere sunulan konu ve etkinliklerde yer alan ayet ve hadislerin tartışılması oldukça önemlidir. Dersle ilgili, dil ve üslup açısından öğrencinin anlayabileceği, mevcut bilgiyi içselleştirmesine yardımcı olacak ayet ve hadislerin seçilmesi önemlidir. Ayrıca bu ayetler öğrencilerde merak ve öğrenme isteği uyandıracak, onları yeni öğrenmelere yönlendirecektir. Ancak, öğrencilerin verilmek istenen mesajı anlamakta zorlanabilecekleri bazı ayet ve hadislerin öğrenci seviyesine uygun bir dille açıklanması ve bu olumsuzluğun giderilmesi önemlidir.

Öğretmenlerin "Program öğrencilerin içinde bulunduğu çevreye uygulanabilecek şekilde esnek olarak organize edilmiştir" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %9.4'ünün hiç katılmadığı, %56.2'sinin katılmadığı, %5.5'inin kararsız olduğu, %27.7'sinin katıldığı, %1.3'ünün kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.55 (ss=1.034) bulunmuştur.

Frekans dağılımları göz önüne alındığında, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun, öğretim programlarının öğrencilerin çevresel koşullarına uygun, esnek bir yapıya sahip olduğuna dair olumsuz bir kanaati bulunmaktadır ve bu oran yaklaşık %70 civarındadır. Öğretmen görüşlerinin ortalaması

2.55'tir. Bu değere dayanarak, öğretim programlarının öğrencilerin sosyal çevrelerine uyum sağlayabilecek esneklikte olduğuna dair öğretmenlerin "düşük" düzeyde bir anlayışa sahip olduğu sonucuna varılabilir.

Okulun ve öğrencilerin sosyal ve ekonomik koşullarına uygun olarak müfredatın şekillendirilmesi önemlidir, ancak bu, temel müfredatın dışına çıkmadan yapılmalıdır. Esneklik, bir programın uygulanabilirliği açısından önemlidir ve iyi bir eğitim programının temel özelliklerinden biridir (Büyükkaragöz, 1995, Akt., Kesman, 2018: 96). Öğretmenlerin çoğunluğuna göre, Temel Dini Bilgiler öğretim programları yeterince esnek değildir ve öğrencilerin ihtiyaçlarına göre uyarlanabilir bir yapıya sahip değildir, bu nedenle programların geliştirilmesi gerekmektedir.

Öğretmenlerin "Program çağımızın gerektirdiği bilgisayar destekli eğitim araç ve gereçleri kullanmaya elverişli içeriğe sahiptir" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %7.2'sinin hiç katılmadığı, %54.5'inin katılmadığı, %5.1'inin kararsız olduğu, %31.1'inin katıldığı, %2.1'inin kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.66 (ss=1.059) bulunmuştur.

Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenlerin çoğunluğu programların içeriğinin bilgisayar destekli eğitim araç ve gereçlerini etkili bir şekilde kullanmaya uygun olmadığını düşünmektedir. Öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinin ortalaması $\bar{X}$=2.66 olarak belirlenmiştir. Bu ortalama, öğretmenlerin programların içeriğinin bilgisayar destekli eğitim araç ve gereçlerini kullanma potansiyeli konusunda "orta" düzeyde bir farkındalığa sahip olduklarını göstermektedir. Bu bulgu, eğitim materyallerinin bilgisayar teknolojileriyle entegrasyonu ve öğretmenlerin dijital araçları daha etkili bir şekilde kullanabilmesi için çalışma yapılmasına vurgu yapmaktadır.

Dünyadaki hemen hemen tüm gelişmiş ülkelerin üstün teknolojilerini eğitimin hizmetine sunmak ve eğitim alanında yüksek teknolojiden yararlanmak için büyük bir rekabet içerisinde oldukları görülmektedir. Türkiye'nin küresel rekabet ortamında kendi kaynaklarıyla üstün bir çaba gösterdiği gözlemlenmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından FATİH projesi kapsamında oluşturulan teknolojik altyapı; eğitimi teşvik etmek amacıyla EBA portalının kurulması ve geliştirilmesi, eğitim kalitesini yükseltmek amacıyla eğitim materyallerinin sağlanması ve içeriğinin ihtiyaçlara uygun hale getirilmesi için yapılan çabalar oldukça önemlidir. Ülkemizdeki eğitim sistemi teknolojik açıdan bu gelişmeleri yaparken Temel Dini Bilgiler öğretim müfredatının da teknolojik yeniliklere uygun olarak yapılandırılması gerekmektedir.

Öğretmenlerin "İlgili dersin programı diğer meslek dersleri ile içerik olarak uyumlu ve birbirini tamamlayıcı niteliktedir" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %6.4'ünün hiç katılmadığı, %43.8'inin katılmadığı, %3'ünün kararsız olduğu, %43.8'inin katıldığı, %3'ünün kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.93 (ss=1.119) bulunmuştur.

Frekans dağılımı analiz edildiğinde, öğretmenlerin çoğunluğunun ilgili derslerin birbirini tamamlayıcı ve destekleyici olduğu konusunda olumsuza yakın bir görüşe sahip olduğu görülmektedir. Maddeye ilişkin öğretmen görüşlerinin ortalaması $\bar{X}$=2,93 olduğuna göre, öğretmenlerin bu konuda "orta" düzeyde bir algıya sahip oldukları sonucuna varılabilir.

İmam hatip ortaokulu ve ortaokullardaki meslek dersleri müfredatlarına göz atıldığında, birçok ünite benzer içerikleri barındırmaktadır. Örneğin; Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersindeki inanç, ibadet ve ahlak konulu üniteler, Temel Dinî Bilgiler dersindeki benzer konuları içermektedir. Bu durum, programların bütünlüğü göz önüne alındığında birbirini desteklemekten uzak, gereksiz tekrarlarla sonuçlanmaktadır. Her mesleki dersin müfredatının birbiriyle içerik uyumu açısından gözden geçirilmesi gerekmektedir. Disiplinlerarası yaklaşım ilkeleri dikkate alınarak, gereksiz tekrarlara yer vermeden ve birbirini destekleyen içeriklerle yeniden yapılandırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Öğretmenlerin "Programda öğrencilere öğretilmesi beklenen kavramlar, öğrenci ve sınıf seviyelerine uygun olarak verilmiştir" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %17.4'ünün hiç katılmadığı, %58.3'ünün katılmadığı, %3.4'ünün kararsız olduğu, %19.1'inin katıldığı, %1.7'sinin kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.29 (ss=1.023) bulunmuştur.

Frekans dağılımı incelendiğinde, öğretmenlerin çoğunun programlarda öğrencilerin öğrenmesi gereken kavramların öğrencilerin gelişim düzeyine ve sınıf düzeyine göre verildiği konusunda olumsuz görüşe sahip olduğu sonucuna varılabilir. Konuya ilişkin ortalama öğretmen puanının $\bar{X}$ = 2,29 olduğu görülmektedir. Bu ortalamaya bakıldığında, öğretmenlerin müfredatta öğrencilere öğretilmesi gereken kavramların öğrenci seviyesine yeterliliği konusunda "düşük" düzeyde bir algıya sahip oldukları görülmektedir.

Programlar kapsamında sunulan kavramların öğrenci düzeyine uygunluğu, öğretimin kolaylaştırılması ve kalıcılığın arttırılması açısından özellikle dikkat edilmesi gereken bir alandır. Temel Dini Bilgiler derslerindeki ünite ve konuların çoğunun soyut ve bilgiye dayalı olması, bu konunun önemini daha da artırmaktadır. Bu nedenle, öğrencilerin durumunu göz önünde bulundurarak müfredattaki kavramların yeniden gözden geçirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Kavramlar, içeriği ve düzeyi ne olursa olsun, herhangi bir konunun öğretiminde kritik bir rol oynar. Doğru ve eksiksiz anlaşılmasına katkıda bulunur ve konunun uzun süreli öğrenilmesine yardımcı olur. Kavramlar, öğrencilerin çalışılan konunun temellerini atmalarına ve konuyu zihinlerinde doğru bir şekilde canlandırmalarına yardımcı olmada önemli bir rol oynar. Bu bakımdan müfredatta kavramsal öğretime özel bir önem verilmektedir (Kesman, 2018: 99).

Öğretmenlerin "Program kapsamında öğrencilerin öğrenmesi beklenen kavramları öğrenciler kolayca öğrenebiliyor" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %13.2'sinin hiç katılmadığı,

%65.1’inin katılmadığı, %3’ünün kararsız olduğu, %16.2’sinin katıldığı, %2.6’sının kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.30 (ss=.977) bulunmuştur.

Frekans dağılımı incelendiğinde öğretmenlerin çoğunluğuna göre öğrencilerin programlar kapsamında öğrenmeleri gerekenlere ilişkin beklentilerin öğrenciler tarafından kolaylıkla anlaşılamadığı söylenebilir. Öğretmenlerin maddeye ilişkin görüşlerine verdikleri ortalama puanın 2,30 olduğu görülmektedir. Bu ortalama; öğretmenlerin, öğrencilerin konu kapsamındaki kavramları öğrenebilme yetenekleri ve öğrenmeleri gerekenlere ilişkin algılarının "düşük" düzeyde olduğunu göstermektedir.

Öğretim programları hazırlanırken en önemli noktalardan biri öğrenciye uygunluk ilkesidir. Program öğrenci merkezli olmalıdır. Eğitimin bireyi merkeze alarak bireyin gelişimine ve bilişsel, duygusal ve psikomotor ihtiyaçlarına uygun olarak hazırlanması gerekmektedir (Akay, 2019: 31). Eğitim etkinliklerinin düzenlenmesinde, öğrencinin gelişim özellikleri, ilgi ve ihtiyaçlarına uygunluğu önemlidir. Bu prensibe "çocuğa uygunluk" veya "seviyeye uygunluk" ilkesi adı verilir. Ayrıca öğretmenlere yönelik kavramların öğretiminde hizmetiçi eğitimler düzenlenebilir. Öğrenciler için kavramların öğretimini eğlenceli hale getiren öğrenme oyunları, bulmacalar, quizler gibi eğitim materyallerinin kullanılmasının öğrencilerin daha kolay öğrenmesinde büyük yol kat edeceği söylenebilir. Bu dersleri verecek öğretmenlerin lisans eğitimleri sırasında kavramları daha eğlenceli ve akılda kalır bir şekilde öğretmeye yönelik eğitimler verilebilir ve bu anlamda eksikliklerin giderilmesi sağlanabilir.

Öğretmenlerin “Programda yer alan bütün ünite ve konular ideal uzunluğa sahiptir” görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %16.2’sinin hiç katılmadığı, %59.1’inin katılmadığı, %1.7’sinin kararsız olduğu, %19.1’inin katıldığı, %3.8’inin kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.35 (ss=1.081) bulunmuştur.

Frekans dağılımı incelendiğinde çoğu öğretmenin müfredattaki ünite ve konu uzunluğunun ideal düzeyde olması konusunda olumsuz görüşe sahip olduğu sonucuna varılabilir. Öğretmenlerin konuyla ilgili ortalama puanı $\bar{X} = 2,35$ olarak belirlenmiştir. Bu ortalama, öğretmenlerin programdaki ünite ve konuların ideal uzunluğuna ilişkin algılarının "düşük" düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu algıya, cevapların tamamı bir bütün olarak ele alındığında programlarda bazı ünite ve konulara ayrılan sürenin fazla olması, bazı konulara ise yeterli süre verilmemesinin sebep olduğu düşünülmektedir. Bu problem aynı zamanda “Ünite ve konuları, programlarda öngörülen zaman içinde işleyip tamamlayabiliyorum.” başlıklı maddeye de olumsuz cevap verilmesine sebebiyet vermektedir.

2.3. Öğretme ve Öğrenme Boyutu

Tablo 5.6'de öğretmenlerin TDB (İslam I ve İslam II) öğretim programının öğretme ve öğrenme boyutuna yönelik görüşlerine ilişkin frekans dağılımları, yüzdeler, ortalama ve standart sapmalar verilmiştir.

	Hiç katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum			
	n	%	n	%	N	%	N	%	n	%	ORT	SS
Ders işlerken program bana neyi, nasıl yapmam gerektiği konusunda ihtiyaç duyabileceğim rehberliği sunmaktadır.	8	3.4	97	41.3	10	4.3	110	46.8	10	4.3	3.07	1.090
Program kolay ulaşılabilir araç, gereç ve eğitsel materyalleri kullanabileceğim ders işleme imkânı veriyor.	11	4.7	117	49.8	7	3.0	91	38.7	9	3.8	2.87	1.102
Program, öğrenci merkezli anlayışa uygun şekilde tasarlanmıştır.	80	34.0	118	50.2	5	2.1	30	12.8	2	.9	1.96	.975
Program, öğretmene öngörülen kazanımları edinmeye uygun görsel, işitsel ve basılı materyal kullanmaya imkân tanıyor.	22	9.4	148	63.0	5	2.1	55	23.4	5	2.1	2.46	1.018
Program öğretmene okulun bulunduğu sosyal çevre, ekonomik durum ve fiziki imkânlara göre planlama yapma imkânı tanıyor.	12	5.1	105	44.7	7	3.0	100	42.6	11	4.7	2.97	1.126
Program öğretmen olarak bana ders kitapları dışında herhangi bir yardımcı kaynak kullanma ihtiyacı hissettirmiyor.	16	6.8	115	48.9	10	4.3	84	35.7	10	4.3	2.82	1.123
Programda öngörülen etkinlikler sınıf ortamında gerçekleştirilebilecek özelliktedir.	6	2.6	47	20.0	5	2.1	146	62.1	31	13.2	3.63	1.026
Programlarda yer alan etkinlikler ve konular öğrencilerin ilgisini çekecek tarzda sunulmuştur.	59	25.1	127	54.0	2	.9	41	17.4	6	2.6	2.18	1.076
Programda konular ile ilgili yeterli sayıda hikâyelere yer verilmiştir.	26	11.1	151	64.3	11	4.7	42	17.9	5	2.1	2.36	.970
Program kapsamında verilen etkinlikler, konular ile uyumlu öğrenme ve anlamayı kolaylaştırıcı işlev görmektedir.	21	8.9	156	66.4	9	3.8	45	19.1	4	1.7	2.38	.951

Program öğrencilere öğrenme ve öğretme sürecine aktif olarak katılma imkânı vermektedir.	27	11.5	155	66.0	5	2.1	46	19.6	2	.9	2.32	.946
Program, öğretmene işleyebileceği konuya uygun öğretim yöntem ve tekniği seçme imkânı veriyor.	21	8.9	151	64.3	4	1.7	55	23.4	4	1.7	2.45	1.000
Görev yaptığım okulun fiziki olanakları, programı istediğim verimlilikte uygulanmaya engel teşkil etmiyor.	15	6.4	82	34.9	4	1.7	107	45.5	27	11.5	3.21	1.217
Program öğrencilere, düşünme, araştırma, yapma, soru sorma, eleştirisel düşünme ve benzeri becerilerin gelişmesine olumlu yönde etki ediyor.	31	13.2	146	62.1	8	3.4	45	19.1	5	2.1	2.35	1.003
Programın aktarımı için verilen ders kitabı tasarım, sayfa düzeni verilen resimler vb. açıdan ihtiyaçlara cevap verecek niteliktedir.	26	11.1	156	66.4	6	2.6	42	17.9	5	2.1	2.34	.966
Programın aktarımı için sunulan ders kitapları içerik açısından ihtiyaçları karşılayabiliyor.	24	10.2	159	67.7	4	1.7	41	17.4	7	3.0	2.35	.982
Programın aktarımı için sunulan ders kitapları öğrenci etkinlikleri açısından yeterlidir.	30	12.8	158	67.2	4	1.7	39	16.6	4	1.7	2.27	.944
Programda konuları işlerken her ders öncesi özel hazırlık yapmaya ihtiyaç duymuyorum.	23	9.8	86	36.6	3	1.3	101	43.0	22	9.4	3.06	1.251

Tablo 5.6. Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programının Öğretme ve Öğrenme Boyutuna Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerin "Ders işlerken program bana neyi, nasıl yapmam gerektiği konusunda ihtiyaç duyabileceğim rehberliği sunmaktadır" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %3.4'ünün hiç katılmadığı, %41.3'ünün katılmadığı, %4.3'ünün kararsız olduğu, %46.8'inin katıldığı, %4.3'ünün kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 3.07 (ss=1.090) bulunmuştur.

Frekans dağılımı incelendiğinde, öğretmenlerin yaklaşık %50'sinin, programların uygulanma sürecinde ihtiyaç duyulabilecek rehberliği yaptığı konusunda olumlu bir kanaate sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgu, öğretmenlerin programların etkili bir şekilde uygulanması için rehberlik sağlama konusunda önemli bir rol üstlendiklerini göstermektedir. Ancak, benzer bir oranda öğretmenin bu konuda olumsuz görüşe sahip olduğu da dikkat çekmektedir. Maddeye ilişkin öğretmen görüşlerinin ortalaması $\bar{X}$=3.07 olduğundan, öğretmenlerin programların uygulanma sürecinde rehberlik yapma konusunda "orta" düzeyde bir algıya sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Öğretmen görüşlerinin farklılaşmasında, görev yapılan okulun bölgesel özellikleri, öğrenci nitelikleri, öğretmenlerin temel dini bilgiler öğretim programı hakkında sahip oldukları ön yeterlik düzeyi ve mezun oldukları lisans bölümü gibi faktörlerin etkili olduğu düşünülmektedir. Bu durum, programların uygulanma sürecinde rehberlik konusunda geniş bir yelpazede görüş ayrılıklarına yol açmaktadır.

Eğitim-öğretim sürecine baktığımızda, etkili bir öğretim programının başarılı olabilmesi için en önemli unsurlardan biri, uygulayıcılara rehberlik etmesi ve dengeli bir şekilde planlanmış olmasıdır. Çünkü eğitim programı, öğrencilerin okulda ve okul dışında deneyimleyerek yaşadığı planlı etkinlikler aracılığıyla öğrenme sürecini düzenleyen bir yapıdır (Demirel, 2012: 4). Temel Dini Bilgiler öğretim programlarını bu madde ölçütünde incelediğimiz zaman, kılavuz kitaplarının olmaması, öğretim programlarında da sadece konu, kazanım ve ders saatlerine yer verilerek yüzeysel hazırlanması; programı uygulayan öğretmen için neyi nasıl yapması konusunda eksikliğe sebep olmaktadır.

Öğretmenlerin “Program kolay ulaşılabilir araç, gereç ve eğitsel materyalleri kullanabileceğim ders işleme imkânı veriyor” görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %4.7’sinin hiç katılmadığı, %49.8’inin katılmadığı, %3’ünün kararsız olduğu, %38.7’sinin katıldığı, %3.8’inin kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.87 (ss=1.102) bulunmuştur.

Frekans dağılımına bakıldığında, öğretmenlerin genel olarak derslerin işlenmesinde basit araç, gereç ve eğitim materyallerinin kullanılmasına yönelik programlara ilişkin olumsuz bir algıya sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, benzer oranda öğretmenin, programların kolay ulaşılabilir araç, gereç ve eğitsel materyallerin kullanılmasına imkân tanıdığına dair olumlu bir kanaate sahip olduğu da dikkat çekmektedir. Öğretmenlerin bulundukları okulların fiziki olanakları, sınıf mevcudu, veli profili, ekonomik durum ve araç gereç kullanma becerilerinin farklılıklarının, bu iki zıt görüşü bir araya getirdiği düşünülmektedir. Maddeye ilişkin öğretmen görüşlerinin ortalama puanı 2,87 olduğundan, öğretmenlerin genel algısının "orta" düzeyde olduğu sonucuna varılmaktadır.

Öğretmenlerin “Program, öğrenci merkezli anlayışa uygun şekilde tasarlanmıştır” görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %34’ünün hiç katılmadığı, %50.2’sinin katılmadığı, %2.1’inin kararsız olduğu, %12.8’inin katıldığı, %0.9’unun kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 1.96 (ss=.975) bulunmuştur.

Frekans dağılımı incelendiğinde, öğretmenlerin çoğunluğunun dersin öğrenci merkezli bir yaklaşımla tasarlanması konusunda olumsuz bir tutuma sahip olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin maddeye ilişkin görüşlerine ilişkin ortalama puanlarının 1,96 olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre öğretmenlerin, Temel Dini Bilgiler dersi öğretim programının öğrenci merkezli eğitim anlayışına uygunluğu konusunda algıları “düşük” düzeydedir.

Eğitim ve öğretimin en önemli aktörlerinden biri de şüphesiz belli davranışları kazandırmak isteyen öğrencidir. Öğrencilerden beklenen hedeflere ulaşabilmek için eğitimsel süreç ve etkinliklerin kişisel ilgi, istek ve ihtiyaçlara, gelişim özelliklerine ve bireysel farklılıklara uygun şekilde düzenlenmesi öğrenciye görelik ilkesinin temelini oluşturmaktadır (Yeşilyurt 2020, Akt., Metin, 2023: 67).

Bireysel farklılıklara dayalı bir eğitim programında seçilen yöntem ve teknikler ile kullanılan materyallerin her öğrencinin ilgi, istek, dikkat, gelişimsel özelliklerine veya zekâsına hitap etmesi bu ilkelere bağlı kalındığını göstermektedir. Örneğin bir öğretmenin dersinde farklı zekâ alanlarına sahip öğrencilerin dikkatini çekmek için: görsel zekâyı geliştirmek için video ve görsellerden yararlanmak, sözel dilsel zekâ için yazı yazmak ve sunmak, bedensel zeka için göster-yap tekniklerini veya dramayı uygulamak, sosyal zekaya yönelik işbirlikçi öğrenme etkinliklerini kullanmak, birey yönelik ilkesi kapsamında değerlendirilebilir (Metin, 2023: 67). Temel Dini Bilgiler dersinin müfredatını öğrenciye görelik ilkesi bağlamında değerlendirdiğimiz zaman daha çok kavrama düzeyinde kaldığı, etkinliklere daha az yer verildiği söylenebilir. Aynı zamanda öğrenciyi derste daha aktif hale getirmek için uygulamalı etkinliklere yer verilebilir. Görsel ve işitse materyallerin kullanımı artırılabilir.

Öğretmenlerin "Program, öğretmene öngörülen kazanımları edinmeye uygun görsel, işitsel ve basılı materyal kullanmaya imkân tanıyor" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %9.4'ünün hiç katılmadığı, %63'ünün katılmadığı, %2.1'inin kararsız olduğu, %23.4'ünün katıldığı, %2.1'inin kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.46 (ss=1.018) bulunmuştur.

Frekans dağılımına bakıldığında öğretmenlerin çoğunluğunun, programların uygulanması sırasında kazanımların öğrencilere öğretilmesinde görsel ve işitsel bileşenlerin kullanımlarına yönelik olumsuz bir tutuma sahip oldukları görülmektedir. Öğretmenlerin maddeye ilişkin görüşlerinin ortalamasının $\bar{X}$=1,018 olduğu görülmektedir. Bu ortalama, öğretmenlerin maddeye ilişkin algılarının "düşük" olduğunu göstermektedir. Alınan yanıtlar incelendiğinde, programların bu yönünün öğretmenler açısından en başarısız bulunan yönlerden biri olduğu görülmektedir. Buna sebep olarak ise müfredatın hep yoğun hem de ders saatinin 1 saat olması, öğretmenlerin müfredatı yetiştirme telaşından materyal vb. kullanma fırsatının kalmaması söylenilebilir. Aynı zamanda okulun fiziki durumu, sınıf mevcudu, öğretmenin bu konuda yetkinliği de maddeye verilen cevapların olumsuz olmasını etkilediği düşünülmektedir.

Öğretim amaçlarına hizmet edecek materyal ve kaynakların varlığı öğretmenin eğitim sürecini olumlu yönde etkilemektedir. Öğrenmenin gerçekleşmesi, öğrencilerin duyu organlarına hitap eden bir öğrenme ortamı yaratılmasına bağlı olduğundan öğretimin mümkün olduğunca görsel-işitsel materyallerle desteklenmesi gerekmektedir. Ders kitapları öğretmenlerin planlama sürecinde en sık kullandıkları kaynaklardır. Ancak tamamen ders kitabına bağlı kalmak doğru bir yaklaşım değildir.

Çünkü ders kitapları öğrencilerin yaşadıkları ortamdan ve ihtiyaçlarından ziyade konulara işaret etmektedir (Tanrıseven, 2019: 48). Etkili bir eğitim öğretim için öğretmenler, ders kitaplarının yanı sıra öğrencilerin dikkatini çekecek ve öğretimi eğlenceli hale getirecek basılı materyaller, etkileşimli tahta vb. teknolojiyi de kullanmalıdır. Müfredatta yer alan konular da bu durumu mümkün kılmalı, öğretmenin ders verme işini kolaylaştırmalıdır.

Öğretmenlerin "Program öğretmene okulun bulunduğu sosyal çevre, ekonomik durum ve fiziki imkânlara göre planlama yapma imkânı tanıyor" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %5.1'inin hiç katılmadığı, %44.7'sinin katılmadığı, %3'ünün kararsız olduğu, %42.6'sının katıldığı, %4.7'sinin kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.97 (ss=1.126) bulunmuştur.

Frekans dağılımları incelendiğinde, öğretmenlerin yaklaşık yarısının, görev yaptıkları okulun sosyal ve ekonomik özelliklerine uygun olarak öğretimi planlama konusunda zorluklar yaşadığı görülmektedir. Diğer yandan, %50'ye yakın bir kısmı ise görev yaptıkları okulun çevresel özelliklerine göre planlama yapmakta zorluk çekmediklerini ifade etmektedirler. Öğretmenler arasındaki bu farklı görüşlerin, görev yaptıkları ilçenin veya okulun koşullarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Öğretmenlerin maddeye ilişkin görüşlerinin ortalaması $\bar{X}$ = 2,97 olduğu görülmektedir. Bu ortalamaya göre, öğretmenlerin programları uygularken çalıştıkları okulun sosyal ve ekonomik ortamına göre planlama yapma olanağına ilişkin algılarının "orta" düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

Öğretmenlerin "Program öğretmen olarak bana ders kitapları dışında herhangi bir yardımcı kaynak kullanma ihtiyacı hissettirmiyor" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %6.8'inin hiç katılmadığı, %48.9'unun katılmadığı, %4.3'ünün kararsız olduğu, %35.7'sinin katıldığı, %4.3'ünün kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.82 (ss=1.123) bulunmuştur.

Frekans dağılımından bakıldığında, çoğu öğretmenin ders anlatırken ders kitabı dışında farklı yardımcı kaynaklar kullanmaya ihtiyaç duyduğu söylenebilir. Bu durum aynı zamanda ders uygulamalarına yönelik hazırlanan öğretim materyallerinin beklentileri karşılamadığının da göstergesi olarak değerlendirilebilir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin ortalama değerlendirmesinin $\bar{X}$=2,82 olduğu görülmektedir. Bu ortalamadan öğretmenlerin ihtiyaçlarına uygun ders kitapları konusunda "orta" düzeyde farkındalık sahibi oldukları görülmektedir.

Bir bilgi kaynağı olarak ders kitapları, öğrencileri ders sonuçlarına ulaşmaya motive eden ve öğrencilerin tutumlarını etkileyen temel ortamdır. Ders kitapları, öğrenme ve öğretme faaliyetlerini yönlendiren ve zenginleştiren bir yapıda düzenlenerek öğrencileri daha zengin ve ayrıntılı bir deneyim için çeşitli kaynakları kullanmaya yönlendiren özelliklere sahiptir (Alkan, 1992, Akt., Demirkan, 2021: 358).

Ders kitapları bazen çok etkili öğretim materyalleri iken bazen de çok etkisiz olabilir. Ders kitaplarının etkililiğinin artması, öğretmenlerin bu konuyu anlamalarına ve yönlendirmelerine bağlıdır. Öğretmen adaylarının ders kitaplarının kullanımı konusunda eğitilmeleri gerekmektedir. Öğretmenler, kitapları yerinde ve zamanında kullanmalıdır. Öğrencilere sadece okuma ve yorumlamayı değil, aynı zamanda bilgiyi farklılaştırmayı, bilgiyi zenginleştirmeyi ve farklı soru ve bilgi üretmeyi de öğretmelidirler (Şahin ve Yıldırım, 1999, Akt., Demirkan, 2021: 360).

Günümüzün eğitim ortamında, hangi ders olursa olsun, ders kitaplarının öğrencilere konuların etkili bir şekilde aktarılmasında artık tek başına yeterli olduğu düşünülmemektedir. Hem öğretmenler hem de öğrenciler, öğrenme deneyimini geliştirmek, öğrenci katılımını teşvik etmek ve bilgilerin uzun vadeli akılda tutulmasını sağlamak için çeşitli alternatif kaynaklar talep etmektedir. Ancak, finansal kaynakların mevcudiyetinin, alternatif kaynakların ne ölçüde kullanılabileceğini büyük ölçüde etkilediğini kabul etmek çok önemlidir. Bu önemli faktör göz önüne alındığında, ders kitaplarının öğretim sürecindeki etkisini en üst düzeye çıkarmaya yönelik araştırmaların yapılması zorunlu hale gelmektedir. Bununla birlikte, ders kitaplarının kullanımına ek destek sağlayabilecek çeşitli çalışmaların araştırılması da faydalı olacaktır. Öncelikle, öğretmenlerin eğitimi daha etkili hale getirebilmeleri için basılı ve dijital formatlarda eğitsel materyaller hazırlama ve kullanma konusunda desteklenmeleri gerekmektedir. Ayrıca, okulların teknolojik altyapıları göz önünde bulundurularak, internet tabanlı öğrenme kaynakları da ders içeriğine uygun bir şekilde entegre edilebilir. Bununla birlikte, evlerde bulunan internet altyapısının öğrenciler tarafından eğitim amaçlı kullanılması teşvik edilmelidir. Bu adımlar, mevcut eksikliklerin giderilmesine önemli katkı sağlayacaktır.

Öğretmenlerin ders işlerken ders kitabı dışında yararlandıkları önemli bir kaynak da kılavuz kitaplardır. Öğretmen kılavuz kitabı, öğrenci kitabında kapsananların ötesine geçebilecek bilgilerle ilgili örnekler ve hatırlatıcılar sunan, eğitimciler için değerli bir kaynak görevi görür. Ayrıca ders müfredatı için fikirler sunarak öğrencilerin dersle ilgilenmelerine yardımcı olur. Öğrenci sorularına olası yanıtları içeren bu kılavuz kitaplar, öğretmen hatası riskinin en aza indirilmesine yardımcı olur (Başboğaloğlu, 2007, Akt., Demirkan, 2021: 361). Öğretmenler bu kılavuz kitaplarda müfredata ve ders kitabına uygun çeşitli yöntem, teknik ve uygulamaları bulabilirler. Bu kapsamlı kaynak öğretmenlere ders planlama, uygulama ve değerlendirme konularında büyük ölçüde yardımcı olur. Ayrıca öğretmen kılavuz kitapları her üniteye ilişkin özel bilgiler sunabilir ve bu ünitelerde yer alan anahtar kavramların açıklamalarını sunabilir. Ders kitabında yer almayan soru ve alıştırmalara ilişkin ipuçları, çeşitli problemler, örnekler ve çözümler, ders dışı etkinlik önerileri, değerlendirme soruları ve kullanılabilecek diğer kaynakların adları da bulunabilir (Arıkan, 2013, Akt., Demirkan, 2021: 361).

Öğretmenlerin "Programda öngörülen etkinlikler sınıf ortamında gerçekleştirilebilecek özelliktedir" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %2.6'sının hiç katılmadığı, %20'sinin katılmadığı, %2.1'inin kararsız olduğu, %62.1'inin katıldığı, %13.2'sinin kesinlikle katıldığı

belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 3.63 (ss=1.026) bulunmuştur.

Frekans dağılımı incelendiğinde, öğretmenlerin çoğunluğunun programdaki ekinlikleri sınıf ortamında gerçekleştirilebilecek nitelikte olduğuna yönelik olumlu tutuma sahip olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin bu konudaki ortalama görüşleri $\bar{X}$ = 3,63 olarak belirlenmiştir. Bu değere bakıldığında, öğretmenlerin bu konuya ilişkin algılarının "yüksek" düzeyde olduğu gözlemlenmektedir.

Öğretmenlerin “Programlarda yer alan etkinlikler ve konular öğrencilerin ilgisini çekecek tarzda sunulmuştur” görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %25.1’inin hiç katılmadığı, %54’ünün katılmadığı, %0.9’unun kararsız olduğu, %17.4’ünün katıldığı, %2.6’sının kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.18 (ss=1.076) bulunmuştur.

Maddeye ilişkin dağılımlara baktığımız zaman, öğretmenlerin çoğunluğunun öğretim programlarındaki konu ve etkinliklerin öğrencilerin ilgisini çekebilecek şekilde sunulmasını olumsuz olarak gördüğü belirlenmiştir. Ortalama görüşlerin $\bar{X}$ = 2,18 olduğu gözlemlenmektedir. Bu değere göre, öğretmenlerin bu konuya ilişkin algısının "düşük" düzeyde olduğu söylenebilir.

Öğrenme merak uyandırmakla başlar, ilginin sürdürülmesiyle devam eder. Bu bakımdan öğrencilerin merakını ve ilgisini derse çekebilmek için gerçek hayatın sınıf ortamına getirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle konuların öğretiminde ve sınıf ortamında yapılacak etkinliklerin planlanmasında, verilecek örnek veya soruların popüler konuların yanı sıra güncel konu veya problemlerden de yararlanılarak hazırlanması gerekmektedir (Metin, 2023: 71). Maddeye ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde Temel dini Bilgiler öğretim programının öğrencilerin ilgi ve dikkatini çekmediği görülmektedir. Bu sebeple müfredat hazırlanırken soyut bilgi düzeyinden ziyade öğrencilerin günlük hayatta kullanacağı somut uygulamalı konulara yer verilebilir.

Öğretmenlerin “Programda konular ile ilgili yeterli sayıda hikâyelere yer verilmiştir” görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %11.1’inin hiç katılmadığı, %64.3’ünün katılmadığı, %4.7’sinin kararsız olduğu, %17.9’unun katıldığı, %2.1’inin kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.36 (ss=.970) bulunmuştur.

Frekans dağılımı incelendiğinde, öğretmenlerin çoğunluğunun konu ile ilgili yeterli sayıda hikâyenin programda yer almasına yönelik olumsuz tutuma sahip olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin bu konudaki ortalama görüşlerinin $\bar{X}$=2,36 olduğu görülmektedir. Bu ortalamaya bakıldığında, öğretmenlerin bu maddeye ilişkin algılarının "düşük" düzeyde olduğu görülmektedir. Aslında Temel Dini Bilgiler öğretim müfredatı incelendiğinde müfredatta hemen hemen her ünitede hikâyelere yer verildiği görülmektedir. Öğretmenlerin çoğunun olumsuz kanaate sahip olmasının nedeni ders saatinin az ve konuların yoğunluğu sebebiyle var olan hikâyelere zaman ayıramamaları düşünülmektedir.

Öğretmenlerin “Program kapsamında verilen etkinlikler, konular ile uyumlu öğrenme ve anlamayı kolaylaştırıcı işlev görmektedir” görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %8.9’unun hiç katılmadığı, %26.4’ünün katılmadığı, %3.8’inin kararsız olduğu, %49.1’inin katıldığı, %10.8’sinin kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.38 (ss=.951) bulunmuştur.

Frekans dağılımı incelendiğinde, çoğu öğretmenin programlarda sunulan etkinliklerin öğrenmeyi ve anlamayı kolaylaştırdığını olumlu değerlendirdiği sonucuna varılabilir. Konuya ilişkin ortalama öğretmen puanının $\bar{X}$ = 3,13 olduğu görülmektedir. Bu ortalamaya göre öğretmenin konuya ilişkin algısının "orta" düzeyde olduğu varsayılmaktadır.

Öğretmenlerin “Program öğrencilere öğrenme ve öğretme sürecine aktif olarak katılma imkânı vermektedir” görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %11.5’inin hiç katılmadığı, %66’sının katılmadığı, %2.1’inin kararsız olduğu, %19.6’sının katıldığı, %0.9’unun kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.32 (ss=.946) bulunmuştur.

Frekans dağılımına göre, öğretmenlerin çoğunluğu, programların öğrencilerin öğrenme-öğretme sürecine aktif olarak katılma fırsatı sağlamadığını düşünmektedir. Öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinin ortalaması $\bar{X}$ = 2,32 olduğundan, öğrencilerin bu sürece aktif katılma algısının "düşük" düzeyde olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, öğrencilerin daha fazla katılımını teşvik etmek ve öğrenme deneyimlerini iyileştirmek için programların yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Öğrenme genel olarak “bireyin kendi deneyimleri yoluyla kalıcı davranış değişikliği yaratma süreci” olarak tanımlanmaktadır. Buna göre "kendi deneyimi yoluyla" kavramı öğrencinin öğrenme etkinliklerine aktif katılımını ifade etmektedir. Bu ifade kısaca öğrenci merkezli bir eğitimi ifade etmekte ve dolayısıyla öğrencilerin öğrenme ve öğretme faaliyetlerinin merkezinde yer alması nedeniyle öğrencilerin bu süreçte aktif olması gerektiğini ortaya koymaktadır (Karabacak, 2021: 171).

Araştırmalar insanların okuduklarının ortalama %10'unu, duyduklarının %20'sini, gördüklerinin %30'unu, hem görüp hem duyduklarının %50'sini, söylediklerinin %70'ini ve hem yapıp hem söylediklerinin ortalama %90'ını hatırlayabildiklerini göstermiştir. Bu nedenle öğretme etkinliklerinde öğrencilerin sadece dinleyerek anlamaya çalışması yerine öğrencilerin öğrenme-öğretme sürecine aktif olarak katılmaları gerekmektedir. Özellikle planlar hazırlanırken mümkün olduğu kadar çok duyuya hitap edecek yöntem, teknik ve materyallere yer verilmelidir. Kalıcılığın arttırılması için öğrencilere öğrenme sürecinde yaparak, yaşayarak öğrenme fırsatı verilmelidir (Karabacak, 2021: 171).

Günümüzde sorgulayan, araştıran, elde ettiği bilgiyi analiz edip sentezleyerek kendi bilgisini üreten öğrenci nitelikleri ön plana çıkmıştır. Bu sentez takibinin sağlanabilmesi için alt düzey öğrenmenin çok etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu etkili öğrenme, ancak

öğrencilerin öğrenme etkinliğine aktif katılımıyla gerçekleşebilir. Bu nedenle eğitim ortamlarının öğrencilerin aktif katılımını sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir (Bilen, 2002, Akt., Karabacak, 2021: 172).

Öğretmenlerin "Program, öğretmene işleyebileceği konuya uygun öğretim yöntem ve tekniği seçme imkânı veriyor" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %8.9'unun hiç katılmadığı, %64.3'ünün katılmadığı, %1.7'sinin kararsız olduğu, %23.4'ünün katıldığı, %1.7'sinin kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.45 (ss=1.000) bulunmuştur.

İlgili maddenin frekans dağılımına baktığımız zaman, öğretmenlerin çoğunluğu, programların içeriğinin öğretmene istediği öğretim yöntemini seçme özgürlüğü vermediğini düşünmektedir. Maddeye ilişkin öğretmen görüşlerinin ortalaması $\bar{X}$ = 2,45 olduğuna göre, öğretmenlerin bu konudaki algısının "düşük" düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin olumsuz kanaate sahip olmasının sebebi ders saatinin bir saat olması sebebiyle konuları yetiştirmek için pratik olan anlatım yöntemini tercih etmeleri olduğu düşünülmektedir. Temel Dini Bilgiler öğretim programı incelendiğinde görsel işitsel, hikâye, şiir, atasözü vb. birçok etkinliğe yer verildiği görülmektedir. Öğretmenlerin yeterlilik düzeyleri de bu olumsuz görüş üzerinde etkisi olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin "Görev yaptığım okulun fiziki olanakları, programı istediğim verimlilikte uygulanmaya engel teşkil etmiyor" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %6.4'ünün hiç katılmadığı, %34.9'unun katılmadığı, %1.7'sinin kararsız olduğu, %45.5'inin katıldığı, %11.5'inin kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 3.21 (ss=1.217) bulunmuştur.

Frekans dağılımı incelendiğinde, Öğretmenlerin büyük çoğunluğu, görev yaptıkları okulların fiziki olanaklarının programların istenen verimde uygulanmasına engel olmadığını düşünmektedir. Öğretmenlerin maddeye ilişkin görüşlerinin ortalaması $\bar{X}$ = 3,21 olduğuna göre, öğretmenlerin bu konudaki algısının "Orta" düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Sınıf mevcutlarının çok kalabalık olmaması, hemen hemen her okulda mescit vb. uygulama alanlarının olması öğretmenlerin görüşünün olumlu olmasına etki ettiği düşünülmektedir.

Öğretmenlerin "Program öğrencilere, düşünme, araştırma, yapma, soru sorma, eleştirisel düşünme ve benzeri becerilerin gelişmesine olumlu yönde etki ediyor" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %13.2'sinin hiç katılmadığı, %62.1'inin katılmadığı, %3.4'ünün kararsız olduğu, %19.1'inin katıldığı, %2.1'inin kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.35 (ss=1.003) bulunmuştur.

Frekans dağılımı incelendiğinde öğretmenlerin çoğunluğunun programların öğrencilerin düşünme, araştırma, soru sorma gibi sosyal becerilerinin gelişimine olumlu katkı sağladığı yönünde

olumsuz düşündüğü söylenebilir. Öğretmenlerin maddeye ilişkin görüşlerinin ortalaması $\bar{X}$=2,35 olduğuna göre, öğretmenlerin bu konudaki algısının "Düşük" düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

Herhangi bir konuyu veya problemi küçük parçalara ayırıp tümdengelim yöntemiyle analiz etmeye analitik düşünme becerisi denir. Analitik düşünme aynı zamanda bireylerin bilgiyi işleme, bağlantı kurma, karar verme, soru sorma, bilgiyi organize etme ve yeni fikir üretme becerilerinin geliştirilmesinde de önemli rol oynar. Analitik düşünme becerisine sahip bireyler genel olarak problem çözmede pratik olabilecek ileri görüşlü, öngörü ve muhakeme yeteneği yüksek bireyler olarak öne çıkmaktadır (Çetinkaya, 2023: 184).

Eleştirel düşünme, bilmeye ve anlamaya yönelik akıl yürütmeye dayalı güvenli kriterleri alarak, kendini doğrulamaya ve doğru yargılara varmaya dayalı karar verme süreci olarak tanımlanabilir. Eleştirel düşünme bir anlamda düşünme hakkında düşünmektir (Arıcı ve Cengiz, 2023, Akt.,Çetinkaya, 2023: 186). Eleştirel düşünen birey, bir problem üzerinde çalışırken tüm bilgi ve becerilerini ortaya koyar, bilimsel bir yargı ve değerlendirme yoluyla edindiği bilgileri sorgulayarak belirlediği kriterlerle değerlendirmeler yapar (Demircioğlu, 2018, Akt., Çetinkaya, 2023: 187).

Temel dini bilgiler öğretim programını bu bağlamda incelediğimiz zaman kavrama, yorumlama, düzeyinde birçok kazanımın olduğunu görebiliriz. Ancak eleştirel düşünme, soru sorma, yeni fikir üretme gibi daha üst düzey becerilerin öğretmenler tarafından yeterli bulunmadığı maddeye ilişkin verilen cevapların ortalamasına baktığımız zaman görülmemektedir. Öğretim programları bu anlamda zenginleştirilmeli ve düşünen, sorgulayan, öğrenmeyi öğrenen bireyler yetiştirilmelidir.

Öğretmenlerin “Programın aktarımı için verilen ders kitabı tasarım, sayfa düzeni verilen resimler vb. açıdan ihtiyaçlara cevap verecek niteliktedir” görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %11.1’inin hiç katılmadığı, %66.4’ünün katılmadığı, %2.6’sının kararsız olduğu, %17.9’unun katıldığı, %2.1’inin kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.34 (ss=.966) bulunmuştur.

İlgili maddenin frekans dağılımı incelendiğinde; öğretmenlerin çoğunluğunun, öğrencilere aktarılan programların temel araçlarından biri olan ders kitaplarının ihtiyaçları karşıladığına dair olumsuz bir görüşe sahip olduğu gözlemlenmektedir. Öğretmenlerin maddeye ilişkin görüşlerinin ortalaması $\bar{X}$ = 2,34 olduğu için, ders kitaplarının yeterliliğine ilişkin algılarının "düşük" düzeyde olduğu sonucuna varılmaktadır. Müfredatın öğrencilere aktarılmasında temel eğitim materyalinin ders kitabı olduğu düşünüldüğünde, bu durum programların başarısında ciddi bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Ders kitabı her şeyden önce öğrenci için işlevsel ve ilgi çekici olmalıdır. Bu nedenle, ders kitaplarının içeriği ve sunumu öğrencilerin ihtiyaçlarına ve ilgi alanlarına uygun bir şekilde tasarlanmalıdır. Bu, öğrencilerin ders materyallerine daha fazla ilgi göstermelerini ve öğrenme süreçlerine daha etkili bir şekilde katılmalarını sağlayacaktır. Bu bakımdan programlarda basılarak öğrencilere dağıtılan ders kitaplarının, öğrencilerin görsel tasarım, okunabilirlik, anlaşılırlık ve estetik

gibi fiziksel özelliklerinin yanı sıra içerik zenginliği konusunda da ilgi uyandırması gerekmektedir (Kesman, 2018: 111). Öğretmenlerin görüşlerine göre, Temel Dini Bilgiler dersi için hazırlanan ders kitaplarının fiziksel özelliklerinin, kabul edilebilir standartları karşılamadığı söylenebilir.

Öğretmenlerin "Programın aktarımı için sunulan ders kitapları içerik açısından ihtiyaçları karşılayabiliyor" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %10.2'sinin hiç katılmadığı, %67.7'sinin katılmadığı, %1.7'sinin kararsız olduğu, %17.4'ünün katıldığı, %3'ünün kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.35 (ss=.982) bulunmuştur.

Frekans dağılımına bakıldığında, öğretmenlerin çoğunluğunun, öğrencilere ders aktarımında önemli bir rol oynayan ders kitaplarının içeriğinin güncel ihtiyaçları karşıladığına dair olumsuz bir görüşe sahip olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinin ortalaması $\bar{X}$ = 2,35 olduğu gözlemlenmektedir ki bu da öğretmenlerin ders kitaplarının içeriği hakkındaki algılarının "düşük" düzeyde olduğunu göstermektedir. Ders kitapları hem fiziksel özellikleriyle hem de içerik olarak öğretmenler tarafından yetersiz bulunmaktadır. Öğretim materyallerinden en önemlisi olan ders kitapları program aktarımının önemli unsurlarından biridir. Bu sebeple bu durum acilen giderilmesi gereken bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Bu noktada, müfredatta yer alan ders kitaplarının içerik ve fiziki özelliklerinin gözden geçirilerek öğrencilere maksimum fayda sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesi ve biçimsel olarak öğrenci seviyesine uygun hale getirilmesi önem arz etmektedir.

Öğretmenlerin "Programın aktarımı için sunulan ders kitapları öğrenci etkinlikleri açısından yeterlidir" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %12.8'inin hiç katılmadığı, %67.2'sinin katılmadığı, %1.7'sinin kararsız olduğu, %16.6'sının katıldığı, %1.7'sinin kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.27 (ss=.944) bulunmuştur.

Frekans dağılımına göre, öğretmenlerin çoğunluğunun ders kitaplarını öğrenci etkinlikleri açısından yeterli bulmadığı belirlenmektedir. Öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinin ortalaması $\bar{X}$ = 2.27 olduğundan, ders kitaplarının öğrenci etkinlikleri için yetersiz olduğu yönünde bir algının hâkim olduğu söylenebilir. Bu ortalama değere göre, öğretmenlerin konuya ilişkin algısının "düşük" düzeyde olduğu söylenebilir.

Öğretim programının uygulanması için en önemli kaynak ders kitaplarıdır. Ancak öğretmenlerin maddelere ilişkin cevaplarına bakıldığında fiziksel özelliklerde olduğu gibi, ders kitabı içeriği ve ders kitabında yer alan etkinliklerde öğretim etkililiği standardının altında görülmektedir. Bu noktada ders kitapları öğrencilere daha fazla etkinlik sunan, yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağlayan, hem görsel hem de içerik olarak hitap edecek şekilde yeniden düzenlenmelidir.

Öğretmenlerin "Programda konuları işlerken her ders öncesi özel hazırlık yapmaya ihtiyaç duymuyorum" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %9.8'inin hiç katılmadığı, %36.6'sının

katılmadığı, %1.3'ünün kararsız olduğu, %43'ünün katıldığı, %9.4'ünün kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 3.06 (ss=1.251) bulunmuştur.

Frekans dağılımını incelediğimizde öğretmenlerinin neredeyse yarısının müfredattaki konuları anlatırken her ders öncesi hazırlık yapma ihtiyacı hissetmediği görülmektedir. Ancak öğretmenlerin önemli bir bölümü, derslerde ele alınacak konuları işlerken ders öncesi hazırlık yapma gerekliliği olduğunu düşünmektedir. Temel Dini Bilgiler dersi, imam hatip ortaokullarında ve diğer ortaokullarda, din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenleri tarafından verilmektedir. Müfredatlar içerik olarak birbirine benzese bile özel hazırlık ve deneyim gerektirmektedir. Maddeye ilişkin görüşlerin iki uçta toplanmasının sebebi olarak da öğretmenlerin mesleki bilgi ve formasyon deneyimlerin farklı olması düşünülmektedir. Öğretmenlerin bu konuya ilişkin görüşlerinin ortalaması $\bar{X}$=3,06 olduğu görülmektedir. Bu ortalamaya göre öğretmenin konuya ilişkin algısının "orta" düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

2.4. Ölçme ve Değerlendirme Boyutu

Tablo 5.7'de öğretmenlerin TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının ölçme ve değerlendirme boyutuna yönelik görüşlerine ilişkin frekans dağılımları, yüzdeler, ortalama ve standart sapmalar verilmiştir.

	Hiç katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum			
	n	%	N	%	n	%	N	%	n	%	ORT	SS
Program, öğrencilerin İslami değerleri ve erdemli davranışları kazanmalarına ideal düzeyde katkı sağlıyor.	20	8.5	55	23,4	20	8.5	134	57	6	2.6	2.75	1.090
Ünite sonlarında verilen değerlendirme etkinlikleri ihtiyacı karşılayacak yeterliliğe sahiptir	25	10.6	120	51.1	7	3.0	76	32.3	7	3.0	2.66	1.126
Programda öngörülen ölçme ve değerlendirme teknikleri (yazılı ve sözlü sınavlar, proje ödevleri vb.) programın kazanımlarını ölçmeye uygundur.	11	4.7	63	26.8	5	2.1	150	63.8	6	2.6	3.33	1.045
Program kapsamında ders kitaplarında verilen ayet ve hadisleri öğrenciler kolayca kavrayabiliyor.	92	39.1	108	46.0	8	3.4	20	8.5	7	3.0	1.90	1.014

Programda öğrencilere kazandırılmak istenen bilgi, beceri ve davranışlar ölçülebilir niteliktedir.	7	3.0	40	17.0	4	1.7	159	67.7	25	10.6	3.66	.980
Programın gerektirdiği ölçme ve değerlendirme teknikleri zamanında tamamlayabiliyorum	2	.9	23	9.8	0	0.0	158	67.2	52	22.1	4.00	.832
İslam I,İslam II öğretim programının beklentileri karşıladığını ve mevcut haliyle yeterli olduğunu düşünüyorum.	91	38.7	127	54.0	4	1.7	9	3.8	4	1.7	1.76	.809

Tablo 5.7. Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programının Ölçme ve Değerlendirme Boyutuna Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerin "Program, öğrencilerin İslami değerleri ve erdemli davranışları kazanmalarına ideal düzeyde katkı sağlıyor" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %8.5'inin hiç katılmadığı, %23,4'ünün katılmadığı, %8.5'inin kararsız olduğu, %57'sinin katıldığı, %2.6'sının kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 3.55 (ss=1.090) bulunmuştur.

İlgili maddenin dağılımına baktığımız zaman öğretmenlerin çoğunluğunun, dersin İslami değerleri ve ahlaki davranışları istenilen düzeyde kazandırıp kazandırmadığı konusunda olumlu bir görüşe sahip olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu konuya ilişkin ortalama görüşlerinin $\bar{X}$ = 3,55 olduğu tespit edilmiştir. Bu ortalamaya bakıldığında öğretmenlerin bu konuda "yüksek" bir algıya sahip olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin "Ünite sonlarında verilen değerlendirme etkinlikleri ihtiyacı karşılayacak yeterliliğe sahiptir" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %10.6'sının hiç katılmadığı, %51.1'inin katılmadığı, %3'ünün kararsız olduğu, %32.3'ünün katıldığı, %3'ünün kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.66 (ss=1.126) bulunmuştur.

Frekans dağılımına bakıldığında, öğretmenlerin çoğunluğunun ünite kapsamında yapılan son değerlendirmelerin ihtiyaçlara cevap verme kapasitesine yönelik olumsuz bir tutuma sahip olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin maddeye ilişkin görüşlerine ilişkin ortalama puanının 2,66 olduğu görülmektedir. Bu ortalama, öğretmenlerin bu maddeye ilişkin farkındalığının "düşük" olduğunu göstermektedir.

Öğrenme ve öğretme sürecinde materyal çeşitliliği kadar önemli olan bir unsur da ders kitaplarının gerekli ve yeterli niteliklere sahip olmasıdır. Ders kitapları, belirlenen hedeflere ulaşmada önemli bir araçtır. Dolayısıyla, doğru ve güncel bilgiler sunmalı, öğrencilere rehberlik etmeli, görsel materyallerle desteklenmeli ve etkinlik içi değerlendirme bölümleri içermelidir. Bu özellikler, ders kitaplarının öğrencilerin öğrenme sürecine katkı sağlaması ve içeriklerin etkili bir şekilde

öğrenilmesini sağlaması açısından önemlidir (Göçer, 2010: 197). Değerlendirme aşamasının etkin kullanımı, verilen eğitimin niteliği ve düzeyi ile öğrencinin öğrenmesinde gözlemlenen hata ve eksiklikler hakkında iyi bir fikir verdiği söylenebilir. Bu bakımdan gerek ünite içinde yapılan ara değerlendirmeler gerekse ünite sonunda yapılan değerlendirmeler, öğretimin ihtiyaçlarını karşılayacak yeterlilikte olması gerekmektedir. Ölçme ve değerlendirme faaliyetleri olarak değerlendirilen bu alanların bu amaca hizmet edecek şekilde gözden geçirilmesinin program etkinliğinin artırılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Öğretmenlerin "Programda öngörülen ölçme ve değerlendirme teknikleri (yazılı ve sözlü sınavlar, proje ödevleri vb.) programın kazanımlarını ölçmeye uygundur" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %4.7'sinin hiç katılmadığı, %26.8'inin katılmadığı, %2.1'inin kararsız olduğu, %63.8'inin katıldığı, %2.6'sının kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 3.33 (ss=1.045) bulunmuştur.

Maddeye ilişkin öğretmenlerin genel görüşleri incelendiğinde, çoğunluğunun ölçme ve değerlendirme tekniklerinin, başarının belirlenmesinde etkili bir şekilde kullanılması konusunda olumlu bir tutum sergilediği görülmektedir. Maddeye ilişkin görüşlerin ortalaması $\bar{X}$ = 3,33 olarak belirlenmiştir, bu da öğretmenlerin bu konuda "orta" düzeyde bir algıya sahip olduğunu göstermektedir. MEB'in yayınlamış olduğu Temel Dini Bilgiler öğretim programını incelediğimiz zaman ölçme değerlendirme ile ilgili ayrıntılı, öğretmeni yönlendiren bilgilerin yer almadığı görülmektedir. Bu alan daha çok öğretmenlerin yetkinlik ve yaratıcılığına bırakılmıştır. Öğretim programında ölçme ve değerlendirmeye ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir (İTDBÖP, 2018: 5).

- Tüm unsurları kapsayan bir öğretim programının beklentisi gerçekçi değildir.
- Eğitimdeki çeşitlilik; bireylerin, eğitim seviyelerinin, ders içeriklerinin, sosyal çevrenin, okul imkânlarının ve diğer iç ve dış faktörlerin ciddi şekilde etkilediği bir gerçektir. Dolayısıyla, ölçme ve değerlendirme uygulamalarının etkinliği, müfredattan ziyade öğretmenler ve eğitim uygulayıcıları tarafından sağlanmalıdır. Bu bağlamda, öğretmenlerden özgünlük ve yaratıcılık beklenmektedir.

Öğretmenlerin "Program kapsamında ders kitaplarında verilen ayet ve hadisleri öğrenciler kolayca kavrayabiliyor" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %39.1'inin hiç katılmadığı, %46'sının katılmadığı, %3.4'ünün kararsız olduğu, %8.5'inin katıldığı, %3'ünün kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 1.90 (ss=1.014) bulunmuştur.

Maddeye ilişkin öğretmenlerin çoğunluğunun, programa dâhil edilen ayet ve hadislerin öğrenciler tarafından kolayca anlaşılabilmesine ilişkin olumsuz bir görüşe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ortalama görüş $\bar{X}$ = 1,90 olarak belirlenmiştir, bu da öğretmenlerin bu konuda "düşük" bir algıya sahip olduklarını göstermektedir.

Din eğitimi açısından, ders kitaplarında yer alan ayet ve hadislerin konuları desteklemesi, öğretimi tamamlayıcı nitelikte olması ve öğrenciler tarafından doğru bir şekilde anlaşılmasını sağlaması oldukça önemlidir. Bu materyallerin konulara uygun seçilmesi ve öğretimin amacına hizmet eden niteliklere sahip olması gerekmektedir. Bu anlamda öğretmen görüşlerini incelediğimiz zaman Temel Dini Bilgiler ders kitaplarında verilen ayet ve hadislerin öğrenci seviyesine uygun olamadığı görmekteyiz.

Öğretmenlerin "Programda öğrencilere kazandırılmak istenen bilgi, beceri ve davranışlar ölçülebilir niteliktedir" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %3'ünün hiç katılmadığı, %17'sinin katılmadığı, %1.7'sinin kararsız olduğu, %67.7'sinin katıldığı, %10.6'sının kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 3.66 (ss=.980) bulunmuştur.

Maddeye ilişkin frekans dağılımına baktığımız zaman öğretmenlerin çoğunluğunun, öğrencilerin programlarda kazanmak istedikleri bilgi, beceri ve davranışların ölçülebilirliği konusunda olumlu görüşe sahip olduğu belirtilmektedir. Öğretmenlerin maddeye ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalaması $\bar{X}$ = 3,66 olduğundan, öğretmenlerin bu konuda "yüksek" bir algıya sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Ölçme ve değerlendirmenin temel amacı, öğrencilerin eğitim sürecinde belirlenen hedeflere ne derecede ulaştıklarını belirlemektir. Bu süreç, öğrencilerin yetenekleri, gelişim düzeyleri ve potansiyellerinin değerlendirilmesini içerir. Eğitim-öğretim sürecinde gerçekleştirilen ölçme ve değerlendirme sonuçları, öğrencilere ve eğitim sistemine ilişkin önemli veriler sağlayarak çeşitli kararların alınmasına yardımcı olur (Karip ve Doğanay, 2006: 246).

Öğretmenlerin değerlendirmesine göre, Temel Dini Bilgiler dersinde, öğrencilere öğretilen bilgilerin ölçme ve değerlendirme standartlarına uygun olduğu belirtilmektedir. Maddeye verilen cevaplara göre öğrencilerin, programa dahil edilen bilgi, beceri ve davranışları sergileyebilme ve bu davranışların ölçülebilir niteliklere sahip olduğu sonucuna varılmaktadır.

Öğretmenlerin "Programın gerektirdiği ölçme ve değerlendirme teknikleri zamanında tamamlayabiliyorum" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %0.9'unun hiç katılmadığı, %9.8'inin katılmadığı, %67.2'sinin katıldığı, %22.1'inin kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 4.00 (ss=.832) bulunmuştur.

Öğretmenlerin çoğunluğunun, programın gerektirdiği ölçme ve değerlendirme etkinliklerinin zamanında tamamlanabilmesi konusunda olumlu düşündüğü görülmektedir. Öğretmenlerin maddeye ilişkin görüşlerinin ortalaması $\bar{X}$ = 4.00 olduğu için, bu konuda "yüksek" bir algıya sahip oldukları anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin kanaatleri her ne kadar olumlu olsa da özellikle Temel Dini Bilgiler dersinin ders saatinin az olması, konu yetiştirme telaşının olması vb. sebepler ölçme ve değerlendirme çalışmalarına yeterince önem verilmesine engel teşkil etmektedir.

Öğretmenlerin “İslam I, İslam II öğretim programının beklentileri karşıladığını ve mevcut haliyle yeterli olduğunu düşünüyorum” görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %38.7’sinin hiç katılmadığı, %54’ünün katılmadığı, %1.7’sinin kararsız olduğu, %3.8’inin katıldığı, %1.7’sinin kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 1.76 (ss=.809) bulunmuştur.

Frekans dağılımına bakıldığında, öğretmenlerin çoğunluğunun programlara ilişkin olumsuz algıya sahip olduğu ve mevcut haliyle programların etkili ve yeterli olmadığına inandıkları söylenebilir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin ortalama görüşü $\bar{X}$ = 1.76'dır. Bu ortalama, öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler dersinin genel etkililiği konusunda farkındalıklarının "düşük" olduğu göstermektedir.

Öğretmenlere uygulanan ankete ilişkin genel bir değerlendirme yapacak olursak, TDB (İslam I, İslam II) dersinin hâlihazırda uygulanmakta olan öğretim müfredatının öğretmenlerin beklentilerini karşılamada yeterli olmadığı söylenebilir. Çoğu maddeye ilişkin öğretmen görüşlerinin olumsuz veya orta düzeyde olduğu az sayıda maddelere ilişkin ise öğretmenlerin olumlu kanaate sahip olduğu görülmektedir. Programların bir bütün olarak olumsuz algılanmasına katkıda bulunan birden fazla nedenin bulunduğuna inanılmaktadır. Bu nedenlerin belirlenmesi ve çözülmesi, dersin kalitesini artırmak ve öğretmenlerin memnuniyetini sağlamak adına önemlidir.

3. Öğretmenlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I Ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

Bu başlık altında öğretmenlerin sosyodemografik özellikleri bakımından TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının hedefleri, içeriği, öğretme ve öğrenme düzeyi ve ölçme ve değerlendirme yetisine yönelik görüşlerine ilişkin ortalamaların karşılaştırıldığı gruplararası karşılaştırma analizlerinin sonuçları verilmiştir.

3.1. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

Tablo 5.8’de öğretmenlerin cinsiyetlerine göre TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programına yönelik görüşlerine ilişkin ortalamalar, standart sapmalar ve bağımsız örneklem t testi bulguları verilmiştir.

	Kadın (n=176)		Erkek (n=59)			
	ORT	SS	ORT	SS	T	p
Hedefler Boyutu	28.04	7.104	29.47	7.507	-1.323	.187
İçerik Boyutu	32.79	8.931	33.32	9.194	-.393	.695
Öğretme ve Öğrenme Boyutu	46.63	13.280	48.32	14.872	-.821	.412
Ölçme ve Değerlendirme Boyutu	22.57	5.002	22.98	4.652	-.553	.581

*p<.05

Tablo 5.8. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

TDB (İslam I ve İslam II) öğretim programının hedeflerine ilişkin öğretmen görüşlerinin cinsiyete göre karşılaştırılması sonucunda, ortalamalar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (t=-1.323; p=.187). Yapılan t-testi sonuçları (p<0,05), program hedeflerine ilişkin görüşlerin öğretmenlerin cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde değişmediğini göstermektedir. Buna göre; "Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının hedef boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılıklar bulunmaktadır." şeklinde kurulan denence doğrulanmamıştır.

Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programının içeriğine ilişkin görüşlerine ait ortalamaları karşılaştırdığımızda, istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (t=-.393; p=.695). Bu t-testi sonucu (p<0,05), program içeriği hakkındaki görüşlerin öğretmenlerin cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir. Buna göre; "Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının içerik boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılıklar bulunmaktadır." şeklinde kurulan denence doğrulanmamıştır.

Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının öğretme ve öğrenme boyutuna ilişkin görüşlerine ait ortalamaları karşılaştırdığımızda, istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (t=-.821; p=.412). Bu t-testi sonucu (p<0,05), öğretme ve öğrenme boyutuna yönelik görüşlerin öğretmenlerin cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir. Buna göre; "Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının öğretme öğrenme boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılıklar bulunmaktadır." şeklinde kurulan denence doğrulanmamıştır.

Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin görüşlerine ait ortalamaları karşılaştırıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (t=-.553; p=.581). Bu t-testi sonucu (p<0,05), ölçme ve değerlendirme boyutuna yönelik görüşlerin öğretmenlerin cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir. Buna göre; "Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri arasında

cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılıklar bulunmaktadır." şeklinde kurulan denence doğrulanmamıştır.

3.2. Öğretmenlerin Eğitim Düzeylerine Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

Tablo 5.9'da öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programına yönelik görüşlerine ilişkin ortalamalar, standart sapmalar ve bağımsız örneklem t testi bulguları verilmiştir.

	Lisans (n=191)		Yüksek Lisans (n=44)			
	ORT	SS	ORT	SS	t	p
Hedefler Boyutu	28.88	7.488	26.32	5.506	2.138	**.034***
İçerik Boyutu	33.26	9.295	31.45	7.381	1.205	.230
Öğretme ve Öğrenme Boyutu	47.38	14.483	45.64	9.465	.762	.447
Ölçme ve Değerlendirme Boyutu	22.81	4.956	22.09	4.714	.877	.381

*p<.05

Tablo 5.9. Öğretmenlerin Eğitim Düzeylerine Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre TDB dersi (İslam I Ve İslam II) öğretim programının hedeflerine ilişkin ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur (t=2.138; p=.034). Lisans düzeyinde eğitimi olanların TDB dersinin hedeflerini yeterli bulma ortalamaları (ort=28.88) yüksek lisans düzeyinde eğitimi olanların ortalamalarından (ort=26.32) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Bu sonuca göre; "Öğretmenlerin "TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının hedef boyutuna ilişkin görüşleri arasında eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılıklar vardır." şeklinde kurulan denence doğrulanmıştır.

Öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının içeriğine ilişkin ortalama değerlerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (t=1.205; p=.230). Elde edilen sonuçlara göre; "Öğretmenlerin "Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının içerik boyutuna ilişkin görüşleri arasında eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılıklar vardır." şeklinde kurulan denence doğrulanmamıştır.

TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının öğretme ve öğrenme boyutuna ilişkin ortalamaları, öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre incelendiğinde, anlamlı bir fark bulunmamıştır (t=.762; p=.447). Buna göre; "Öğretmenlerin "Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının öğrenme öğretme boyutuna ilişkin görüşleri arasında eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılıklar vardır." şeklinde kurulan denence doğrulanmamıştır.

Öğretmenlerin eğitim düzeylerine bağlı olarak, TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin ortalama değerler arasında anlamlı bir farklılık

tespit edilmemiştir (t=.877; p=.381). Buna göre; "Öğretmenlerin "Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin görüşleri arasında eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılıklar vardır." şeklinde kurulan denence doğrulanmamıştır.

3.3. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Programa Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

Tablo 5.10.'da öğretmenlerin mezun oldukları programa göre TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programına yönelik görüşlerine ilişkin ortalamalar, standart sapmalar ve bağımsız örneklem t testi bulguları verilmiştir.

	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği (n=102)		İlahiyat Fakültesi (n=133)			
	ORT	SS	ORT	SS	t	p
Hedefler Boyutu	27.76	7.420	28.89	7.049	-1.183	.238
İçerik Boyutu	32.54	8.920	33.22	9.051	-.573	.567
Öğretme ve Öğrenme Boyutu	46.75	14.026	47.29	13.464	-.294	.769
Ölçme ve Değerlendirme Boyutu	22.22	5.361	23.03	4.523	-1.262	.208

*p<.05

Tablo 5.10. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Programa Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının hedeflerine ilişkin öğretmen görüşleri, mezun oldukları programa göre incelendiğinde, anlamlı bir fark bulunmamıştır (t=-1.183; p=.238). Buna göre; "Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının hedef boyutuna ilişkin görüşleri arasında mezun oldukları lisans bölümüne göre anlamlı farklılıklar vardır." şeklinde kurulan denence doğrulanamamıştır.

Öğretmenlerin mezun oldukları programa bağlı olarak TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının içeriği hakkındaki görüşleri arasında anlamlı bir tespit edilememiştir (t=-.573; p=.567). Buna göre; "Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının içerik boyutuna ilişkin görüşleri arasında mezun oldukları lisans bölümüne göre anlamlı farklılıklar vardır." şeklinde kurulan hipotez doğrulanamamıştır.

TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının öğretme ve öğrenme boyutuna ilişkin görüşlerde, öğretmenlerin mezun oldukları programa göre, ortalamaları arasında anlamlı bir fark tespit edilememiştir (t=-.294; p=.769). Bu sonuca göre; "Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının öğrenme öğretme boyutuna ilişkin görüşleri arasında mezun oldukları lisans bölümüne göre anlamlı farklılıklar vardır." şeklinde kurulan hipotez doğrulanamamıştır.

Öğretmenlerin mezun oldukları programa göre, TDB (İslam I ve İslam II) öğretim programının ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin görüşlerine ait ortalamaları arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (t=-1.262; p=.208). Buna göre; "Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin görüşleri arasında mezun oldukları lisans bölümüne göre anlamlı farklılıklar vardır." şeklinde kurulan hipotez doğrulanamamıştır. Genel olarak, İlahiyat Fakültesinden mezun olan öğretmenlerin, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi bölümünden mezun olan öğretmenlere göre daha olumlu bir kanaate sahip olduğu görülmektedir.

3.4. Öğretmenlerin Çalıştıkları Kuruma Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

Tablo 5.11'de öğretmenlerin çalıştıkları kuruma göre TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programına yönelik görüşlerine ilişkin ortalamalar, standart sapmalar ve bağımsız örneklem t testi bulguları verilmiştir.

	Ortaokul (n=45)		İmam Hatip Ortaokulu (n=190)			
	ORT	SS	ORT	SS	t	p
Hedefler Boyutu	27.82	7.349	28.54	7.200	-.596	.552
İçerik Boyutu	31.89	8.731	33.17	9.044	-.859	.391
Öğretme ve Öğrenme Boyutu	44.18	13.246	47.74	13.731	-1.574	.117
Ölçme ve Değerlendirme Boyutu	21.49	4.393	22.96	4.994	-1.813	.071

*p<.05

Tablo 5.11. Öğretmenlerin Çalıştıkları Kuruma Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerin çalıştıkları kuruma göre Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının hedeflerine ilişkin görüşlerinde anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir (t=-.596; p=.552). Buna göre; "Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının hedef boyutuna ilişkin görüşleri arasında çalıştıkları kuruma göre anlamlı farklılıklar vardır." şeklinde kurulan hipotez doğrulanamamıştır.

Öğretmenlerin, görev yaptıkları kuruma bağlı olarak TDB dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programının içeriği hakkındaki görüşlerinde belirgin bir farklılık tespit edilmemiştir (t=-.859; p=.391). Bu sonuca göre; "Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının içerik boyutuna ilişkin görüşleri arasında çalıştıkları kuruma göre anlamlı farklılıklar vardır." şeklinde kurulan denence doğrulanmamıştır.

Öğretmenlerin, kurumlarına bağlı olarak değerlendirildiğinde, TDB dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programının öğretme ve öğrenme boyutuna ilişkin görüşlerinde anlamlı bir fark

bulunmamıştır (t=-1.574; p=.117). Buna göre; "Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim programlarının öğretme öğrenme boyutuna ilişkin görüşleri arasında çalıştıkları kuruma göre anlamlı farklılıklar vardır." şeklinde kurulan denence doğrulanmamıştır.

Öğretmenlerin, çalıştıkları kuruma göre değerlendirildiğinde, TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin görüşlerinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Başka bir ifadeyle, öğretmenlerin kurumlarına göre bu konudaki görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ayrım bulunmamıştır (t=-1.813; p=.071). Elde edilen bu sonuca göre; "Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin görüşleri arasında çalıştıkları kuruma göre anlamlı farklılıklar vardır." şeklinde kurulan hipotez doğrulanamamıştır.

3.5. Öğretmenlerin Sınıf Mevcutlarına Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

Tablo 5.12'de öğretmenlerin sınıf mevcutlarına göre TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programına yönelik görüşlerine ilişkin ortalamalar, standart sapmalar ve bağımsız örneklem t testi bulguları verilmiştir.

	30'dan az (n=178)		30'dan fazla (n=57)			
	ORT	SS	ORT	SS	t	p
Hedefler Boyutu	27.98	6.666	29.70	8.660	-1.374	.173
İçerik Boyutu	32.53	8.007	34.16	11.504	-.995	.323
Öğretme ve Öğrenme Boyutu	47.03	12.644	47.14	16.647	-.047	.963
Ölçme ve Değerlendirme Boyutu	22.55	4.485	23.07	6.079	-.595	.553

*p<.05

Tablo 5.12. Öğretmenlerin Sınıf Mevcutlarına Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerin sınıf mevcutlarına göre değerlendirildiğinde, TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının hedeflerine ilişkin görüşlerinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Başka bir ifadeyle, öğretmenlerin sınıf mevcutlarına göre bu konudaki görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tespit edilememiştir (t=-1.374; p=.173). Buna göre "Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının hedef boyutuna ilişkin görüşleri arasında ortalama sınıf mevcutlarına göre anlamlı farklılıklar vardır." şeklinde kurulan denence doğrulanmamıştır.

Öğretmenlerin sınıf mevcutlarına bağlı olarak değerlendirildiğinde, TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının içeriği hakkındaki görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Başka bir ifadeyle, öğretmenlerin sınıf mevcutlarına göre bu konudaki değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır (t=-.995; p=.323). Buna göre "Öğretmenlerin Temel Dini

Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının içerik boyutuna ilişkin görüşleri arasında ortalama sınıf mevcutlarına göre anlamlı farklılıklar vardır." şeklinde kurulan denence doğrulanmamıştır.

Sınıf mevcutlarına göre değerlendirildiğinde, TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının öğretme ve öğrenme boyutuna ilişkin öğretmen görüşlerinde anlamlı bir fark bulunmamıştır (t=-.047; p=.963). Buna göre "Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının öğrenme öğretme boyutuna ilişkin görüşleri arasında ortalama sınıf mevcutlarına göre anlamlı farklılıklar vardır." şeklinde kurulan denence doğrulanmamıştır.

Öğretmenlerin sınıf mevcutlarına göre TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin görüşlerine dair ortalamalar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (t=-.595; p=.553). Bu sonuca göre "Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin görüşleri arasında ortalama sınıf mevcutlarına göre anlamlı farklılıklar vardır." şeklinde kurulan denence doğrulanmamıştır.

3.6. Öğretmenlerin Öğretmen Olarak Çalışma Sürelerine Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

Tablo 5.13'de öğretmenlerin öğretmen olarak çalışma sürelerine TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programına yönelik görüşlerine ilişkin ortalamalar, standart sapmalar ve bağımsız örneklem t testi bulguları verilmiştir.

	0-10 yıl (n=77)		10-20 yıl (n=158)			
	ORT	SS	ORT	SS	T	P
Hedefler Boyutu	29.45	7.346	27.89	7.122	1.568	.118
İçerik Boyutu	34.64	10.308	32.09	8.163	2.055	**.041***
Öğretme ve Öğrenme Boyutu	47.90	14.691	46.65	13.194	.657	.512
Ölçme ve Değerlendirme Boyutu	23.09	6.005	22.47	4.284	.903	.368

*p<.05

Tablo 5.13. Öğretmenlerin Öğretmen Olarak Çalışma Sürelerine Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerin mesleki deneyimlerine göre TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının hedeflerine ilişkin görüşlerinde anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Başka bir ifadeyle, öğretmenlerin bu konudaki görüşleri, çalışma sürelerine göre istatistiksel olarak belirgin bir farklılık göstermemektedir (t=1.568; p=.118). Buna göre "Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının hedef boyutuna ilişkin görüşleri arasında kıdemine göre anlamlı farklılıklar vardır." şeklinde kurulan hipotez doğrulanmamıştır.

Öğretmenlerin öğretmenlik deneyimlerine göre, TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının içeriğine ilişkin görüşlerinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (t=2.055; p=.041). 0-10 yıl arası öğretmenlik deneyimine sahip olanlar, dersin içeriğini daha yeterli bulmaktadır (ortalama=34.64). Bu değer 10-20 yıl arası deneyime sahip olanlarınkine (ortalama=32.09) göre anlamlı derecede yüksektir. Yani, 0-10 yıl arası öğretmenlik deneyimine sahip olanlar, 10-20 yıl arası deneyime sahip olanlara kıyasla dersin içeriğini daha yeterli bulmaktadır. Bu sonuca göre "Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının içerik boyutuna ilişkin görüşleri arasında kıdemine göre anlamlı farklılıklar vardır." şeklinde kurulan hipotez doğrulanmıştır. Öğretmenlerin kıdemine göre, ortalamalarına bakıldığında zaman, mesleki deneyimi düşük olan öğretmenlerin program içeriğine yönelik tutumları daha olumluyken, deneyimleri arttıkça öğretmenlerin program içeriğine yönelik olumlu tutum düzeylerinin azaldığı görülmektedir.

Öğretmenlerin kıdemlerine göre, TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının öğretme ve öğrenme boyutuna ilişkin görüşlerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (t=.657; p=.512). Buna göre "Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının öğrenme öğretme boyutuna ilişkin görüşleri arasında kıdemine göre anlamlı farklılıklar vardır." şeklinde kurulan denence doğrulamamıştır.

Öğretmenlerin öğretmenlik deneyimlerine göre TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin görüşlerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Başka bir ifadeyle, öğretmenlerin öğretmenlik süreleri, ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin görüşlerinde belirgin bir etkiye sahip değildir (t=.903; p=.368). Buna göre "Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin görüşleri arasında kıdemine göre anlamlı farklılıklar vardır." şeklinde kurulan denence doğrulamamıştır.

3.7. Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler (İslam I ve İslam II) öğretim programını inceleme düzeyine Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

Tablo 5.14'de öğretmenlerin TDB (İslam I ve İslam II) öğretim programını inceleme düzeyine göre Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programına yönelik görüşlerine ilişkin ortalamalar, standart sapmalar ve bağımsız örneklem t testi bulguları verilmiştir.

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	ORT	SS	F	P
Hedefler Boyutu	Ana hatları ile göz attım	90	27.68	7.142	.781	.459
	Yalnızca girdiğim sınıf düzeyini inceledim	132	28.91	6.721		
	İslam I, İslam II öğretim müfredatını kapsamlı bir şekilde inceledim	13	28.23	11.741		

İçerik Boyutu	Ana hatları ile göz attım	90	31.82	8.574	2.284	.104
	Yalnızca girdiğim sınıf düzeyini inceledim	132	33.25	8.718		
	İslam I, İslam II öğretim müfredatını kapsamlı bir şekilde inceledim	13	37.23	12.943		
Öğretme ve Öğrenme Boyutu	Ana hatları ile göz attım	90	45.39	13.633	1.088	.338
	Yalnızca girdiğim sınıf düzeyini inceledim	132	48.13	13.153		
	İslam I, İslam II öğretim müfredatını kapsamlı bir şekilde inceledim	13	47.69	18.714		
Ölçme ve Değerlendirme Boyutu	Ana hatları ile göz attım	90	22.49	4.734	.344	.709
	Yalnızca girdiğim sınıf düzeyini inceledim	132	22.70	4.427		
	İslam I, İslam II öğretim müfredatını kapsamlı bir şekilde inceledim	13	23.69	9.411		

*p<.05

Tablo 5.14. Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler (İslam I ve İslam II) Öğretim Programını İnceleme Düzeyine Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerin, İslam I ve İslam II TDB öğretim programını inceleme düzeylerine göre, bu programın hedeflerine ilişkin görüşlerinde anlamlı bir fark bulunmadığı tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle, öğretmenlerin programı inceleme düzeyleri, hedeflere ilişkin görüşlerini etkilememektedir [F(2-232)=.781; p=.459]. Bu sonuca göre "Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının hedef boyutuna ilişkin görüşleri arasında programı inceleme düzeyine göre anlamlı farklılıklar vardır." şeklinde kurulan denence doğrulanmamıştır.

Öğretmenlerin, TDB (İslam I ve İslam II) öğretim programını inceleme düzeylerine göre, bu programın içeriğine ilişkin görüşlerinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Başka bir ifadeyle, öğretmenlerin programı inceleme düzeyleri, içerikle ilgili görüşlerini etkilememektedir [F(2-232)=2.284; p=.104]. Bu sonuca göre "Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının içerik boyutuna ilişkin görüşleri arasında programı inceleme düzeyine göre anlamlı farklılıklar vardır." şeklinde kurulan denence doğrulanmamıştır.

Öğretmenlerin, TDB (İslam I ve İslam II) öğretim programını inceleme düzeylerine göre, bu programın öğretme ve öğrenme boyutuna ilişkin görüşlerinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Başka bir ifadeyle, öğretmenlerin programı inceleme düzeyleri, öğretme ve öğrenme ile ilgili görüşlerini etkilememektedir [F(2-232)=1.088; p=.338]. Bu sonuca göre "Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının öğrenme öğretme boyutuna ilişkin görüşleri arasında programı inceleme düzeyine göre anlamlı farklılıklar vardır." şeklinde kurulan denence doğrulanmamıştır.

Öğretmenlerin, TDB (İslam I ve İslam II) öğretim programını inceleme düzeylerine göre, bu programın ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin görüşlerinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Başka bir ifadeyle, öğretmenlerin programı inceleme düzeyleri, ölçme ve değerlendirme ile ilgili görüşlerini etkilememektedir [F(2-232)=.344; p=.709]. Bu sonuca göre "Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin görüşleri arasında programı inceleme düzeyine göre anlamlı farklılıklar vardır." şeklinde kurulan denence doğrulanmamıştır.

BÖLÜM VI: SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

1. Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde, 2018 yılında güncellenen ortaokul ve imam hatip ortaokulu Temel Dinî Bilgiler (İslam 1-2) dersi öğretim programının hedefleri, içeriği, öğrenme-öğretme durumu ve ölçme-değerlendirme boyutuyla ilgili elde edilen veriler, araştırmanın amaçlarına yönelik olarak ele alınmış ve yorumlanmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin anketlerdeki yanıtlarına dayalı olarak elde edilen bulguların sonuçları incelenmiş ve tartışılmıştır. Uygulama sonrasında ise öğretim programındaki eksiklikler ve sorunlara ilişkin öneriler sunulmuştur.

Yapılan araştırmaya göre, öğretmenlerin Temel Dinî Bilgiler (İslam 1-2) dersi öğretim programıyla ilgili hedefler, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme-değerlendirme gibi temel alanlarda farklı memnuniyet düzeyleri olduğu gözlemlenmiştir. Genel olarak anket cevaplarına bakıldığında, öğretmenlerin öğretim programına yönelik "orta" düzeyde bir kullanılabilirlik algısına sahip oldukları görülmektedir.

1.1. Programın Hedef Boyutuyla İlgili Sonuç ve Tartışma

Elde edilen veriler göz önüne alındığında, katılımcılar genel olarak yenilenen öğretim programının hedeflerine "orta" düzeyde bir memnuniyet ifade etmiş olsalar da, bazı alanlarda eksiklikler olduğu tespit edilmiştir.

TDB dersi müfredatı (İslam 1-2); hedef boyuta göre değerlendirilen aşağıdaki kriterler açısından öğretmenler tarafından başarılı sayılmıştır ($\bar{X}$ =3.41-4.20).

- Programın genel amaçları ile uyumlu bir yapıda sunulan konu ve üniteler incelendiğinde, programın tutarlı bir yapıda olma durumu.
- Programın hedefleri birbirini destekleme durumu.

2012 yılında hazırlana eski öğretim müfredatı ile ilgili yapılan çalışmaları incelediğimiz zaman öğretmenlerin benzer görüşlere sahip olduğunu görmekteyiz. Kesman (2018), meslek dersleri öğretim programına yönelik yapmış olduğu anket çalışmasında öğretmenlerin programlardaki ünite ve konuların, programların genel hedefleriyle örtüşmesi konusunda olumlu algıya sahip olduklarını belirtmiştir.

Değerlendirmeye tabi tutulan aşağıdaki kriterler bakımından öğretmenlerin TDB (İslam 1-2) dersi öğretim programının hedef boyutunu kabul edilebilir düzeylerde kullanılabilir buldukları ortaya çıkmıştır ($\bar{X}$ =2.61-3.40).

- Programda hedeflenen kazanımların, öğrencilerin sosyal hayatta kullanabilecekleri niteliklere sahip olma durumu.
- Programdaki hedeflerin, öğrencilerin ihtiyaçlarını ve velilerin beklentilerini karşılayacak düzeyde olması.
- Program öğrencilerin ortaokulu bitirdikten sonraki hayatlarında olumlu etki bırakacak niteliklere sahip olama durumu.

Araştırma kapsamında değerlendirilen aşağıdaki kriterlere göre öğretmenler TDB (İslam 1-2) dersinin içeriğinin güncel ihtiyaçları karşılamadığını tespit etmişlerdir. Araştırma kapsamında tespit edilen bu eksikliklerin eğitim ve öğretimin kalitesini olumsuz etkileyerek eğitim-öğretim sürecinde programın uygulanmasında hem öğrenciler hem de öğretmenler açısından zorluklara neden olduğu söylenebilir ($\bar{X}$ =1.81-2.60).

- Programın hedefleri öğrencilerin gelişim düzeyine uygun olma durumu.
- Öğrenciler programda kendileri için belirlenmiş öğretimsel hedeflere rahatlıkla ulaşabilme durumu.
- Programda öğrenciler için; bilişsel, alan ile ilgili yer alan hedeflerin yeterli olma durumu.
- Programda öğrenciler için psikomotor alan ile ilgili yer alan hedeflerin yeterli olma durumu.
- Programda öğrenciler için duyuşsal alan ile ilgili yer alan hedeflerin yeterli olma durumu.

İfadelere verilen puanların ortalamaları değerlendirildiğinde, öğretmenlerin genellikle hedef ögesinin kriterlere uygunluğu konusunda orta düzeyde bir kullanılabilirlik algısına sahip oldukları görülmektedir. Bu durum, öğretmenlerin TDB (İslam 1-2) dersi öğretim programını, araştırma kapsamında birçok yönden çok başarılı bulmasalar da maddelere verdiklerin cevapların aritmetik ortalamalarına göre kullanılabilir düzeyde gördüklerini göstermektedir ($\bar{X}$ =2.88). Katılımcı yanıtlarına göre, programın hedeflerinin birbirini desteklediği, konu ve ünitelerin genel amaçlarla uyumlu bir şekilde sunulduğu ifade edilebilir. Bununla birlikte, öğretim programının öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal yönden bütüncül gelişimini sağlama konusunda eksiklikler taşıdığı, programın öğrencilerin gelişim seviyelerine uygun olmadığı ve bu nedenle öğrencilerin belirlenen hedeflere istenilen düzeyde ulaşamadığı belirlenmiştir.

Araştırmanın sonuçlarına göre, Temel Dinî Bilgiler (TDB) öğretim programında bilişsel alanla ilgili hedeflere önemli bir yer ayrılmış olsa da, duyuşsal ve psikomotor alanla ilgili hedeflerin miktarı oldukça sınırlıdır. Bilişsel hedefler bütün ünitelere yayılmışken duyuşsal hedeflere daha az yer verilmiş ancak psikomotor hedeflere hiç değinilmemiştir. Programda bilişsel alan ile ilgili kazanım sayısının fazla olmasının TDB dersinin soyut ve teori ağırlıklı bir ders olmasına sebep olmuştur.

Temel Dini Bilgiler dersi ile ilgili önceki çalışmaları incelediğimizde benzer sonuçları görmekteyiz. Çekin (2016), "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı İle Ortaokul Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam; I-II) Öğretim Programı Kazanımlarındaki Duyuşsal Hedefler Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma" adlı çalışmasında TDB dersi öğretim programında belirtilen toplam 85 kazanımın % 72'sinin bilişsel alanla, % 28'sinin ise duyuşsal alanla ilgili olduğunu belirmiştir. Programda Psikomotor alanla ilgili herhangi bir kazanım da yer almadığını vurgulamıştır. Bu bağlamda, Temel Dini Bilgiler (TDB) derslerinin, öğrencilere bilgi aktarmaya odaklanan bilişsel ağırlıklı bir yaklaşıma sahip oldukları söylenebilir.

Anova analizi sonuçlarına göre, öğretmenlerin mezun oldukları lisans programı, mesleki deneyim ve sınıf mevcudu gibi faktörlere dayalı olarak programların hedef boyutuna ilişkin görüşlerinde anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Ancak, T-Testi sonuçlarına göre, öğretmenlerin cinsiyeti ve görev yaptıkları okulun programlara bakışında etkisi olmadığı, fakat eğitim düzeyine göre görüşlerin değiştiği tespit edilmiştir. Bu konuda, lisans düzeyinde eğitimi olanların Temel Dini Bilgiler dersinin hedeflerini yeterli bulma ortalamaları, yüksek lisans düzeyinde eğitimi olanların ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Buna göre öğretmenlerin eğitim düzeyi arttıkça öğretim programı hakkında memnuniyet düzeyleri azalmaktadır yorumu yapılabilir.

1.2. Programın İçerik Boyutuyla İlgili Sonuç ve Tartışma

TDB (İslam 1-2) dersi müfredatı; içerik boyutuna ilişkin değerlendirilen aşağıdaki kriterler açısından öğretmenler tarafından başarılı sayılmıştır ($\bar{X}$ = 3.41-5.00).

- Programların içeriği hedeflere ve kazanımlara uygun olma durumu.
- Öğretim programlarını etkili bir şekilde uygulamak için gerekli olan alan bilgisi ve mesleki tecrübenin yeterli olma durumu.

Bu alanda yapılan faklı çalışmaları incelediğimiz zaman öğretmenlerin benzer görüşlere sahip olduğunu görmekteyiz. Yorulmaz (2014), yapmış olduğu çalışmasında öğretmenlerin %90,3'ü, Temel Dini Bilgiler dersini işlerken alan bilgilerinin yeterli olduğuna inanmaktadır. Ancak Kesman (2018), yapmış olduğu çalışmasında farklı sonuçlara ulaşmıştır. Öğretmenlerin çoğunluğunun, programları etkili bir şekilde uygulayabilme konusunda yeterli alan bilgisine ve mesleki tecrübeye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum, öğretmenlerin belirli konularda daha fazla desteklenmeye ve mesleki gelişimlerini artırmaya ihtiyaç duyduklarını göstermektedir.

Araştırmaya göre öğretim programının içeriği, hedeflerle uygun olduğu tespit edilmiştir. Eğitim-öğretim sürecinde öğretim programlarında öğrencilere aktarılması planlanan içeriğin, öğrencilere aktarılabilmesi için gereken mesleki yeterliğe olan güvenin yüksek olduğu belirlenmiştir. Bunun sebebi ise araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğunun mesleki kıdem yönünden tecrübe sahibi öğretmenlerden oluşmasıdır.

Değerlendirmeye tabi tutulan aşağıdaki kriterler bakımından öğretmenlerin TDB (İslam 1-2) dersi öğretim programının içerik boyutunu kabul edilebilir düzeylerde kullanılabilir buldukları ortaya çıkmıştır ($\bar{X}$ = 2.61-3.40).

- İlgili dersin programı diğer meslek dersleri ile içerik olarak uyumlu ve birbirini tamamlayıcı olma durumu.

- Programın çağımızın gereksinimlerine uygun olarak bilgisayar destekli eğitim araçlarını kullanmaya uygun olma durumu.

Öğretmenlerin değerlendirmesine göre, TDB (İslam 1-2) dersi öğretim programının bilgisayar destekli eğitim araç ve gereçlerini kullanmaya uygun içeriğe sahip olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca, öğretmenlerin bu konudaki tecrübeleri arttıkça, eğitim-öğretim ortamında bu teknolojilerden daha fazla yararlandıkları belirlenmiştir. Öğretim programının içeriğinin diğer meslek dersleriyle uyumlu olduğu ancak derslerin içeriğindeki üniteler ve konuların bazı kısımlarının öğretmenlere göre birbirini tekrar eder nitelikte olduğu tespit edilmiştir.

TDB dersi ile ilgili öğretmenlerle yapılan bazı çalışmalarda dersin DKAB dersi ile benzer olması sebebiyle öğrenciler tarafından ilgi çekmediği ve seçilmediği belirtilmiştir. Çiftçi (2017), "Ortaokul Din, Ahlak Ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğretmen, Öğrenci Ve Veli Görüşleri İle Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında öğretmenlerle görüşme yapmıştır. Bazı öğretmenler DKAB dersinin mevcut yapısı göz önüne alındığında, TDB dersine ihtiyaç duyulmadığını ifade etmişlerdir. Bazı öğretmenler de TDB dersinin öğrenciler tarafından pek ilgi görmediğini ve ayrıca bu derste işlenmesi gereken konuların DKAB dersinde zaten ele alındığı vurgulamışlardır.

Öğretmenler, çalışma kapsamında aşağıdaki değerlendirme kriterlerine TDB dersinin içerik boyutlarının mevcut ihtiyaçları karşılamadığını tespit etmişlerdir ($\bar{X}$ = 1.81-2.60).

- Tüm üniteler ve konuların programda ideal uzunluğa sahip olma durumu.

- Program kapsamında öğrencilerin öğrenmesi beklenen kavramları öğrenciler kolayca öğrenebilme durumu.

- Programda öğrencilere öğretilmesi beklenen kavramların öğrenci ve sınıf seviyelerine uygun olma durumu.

- Program, öğrencilerin bulunduğu çevreye uygulanabilir olacak şekilde esnek bir yapıda organize edilme durumu.

- Derslerde ve etkinliklerde yer alan kavramlar, ayet ve hadisler öğrencilerin anlayabileceği düzeyde olma durumu.

- İçeriklerde yer alan bilgi ve becerileri öğretmek için haftalık bir saatlik ders süresi yeterli olma durumu.

- İçerikler basit, sade ve anlaşılır bir şekilde hazırlanma durumu.

- Programdaki konuların dağılımının, öğrencilerin gelişim düzeyine ve sınıf seviyesine uygun olma durumu.

- Programda yer alan kazanımlar öğrenme ilkelerine (basitten karmaşığa, öğrenciye görelik, yakından uzağa) uygun olarak düzenlenme durumu.

Programın içerik boyutuyla ilgili elde edilen nicel bulgulara göre, öğretmenlerin program içeriği ile ilgili "Düşük" düzeyde bir algıya sahip oldukları tespit edilmiştir. Anket formuna verilen cevaplara göre, programdaki içerikler istenilen düzeyde sade, anlaşılır ve öğrenme ilkelerine uygun bir şekilde hazırlanmamıştır. Ayrıca, öğretmenler programdaki ayetler ve hadislerin öğrenci seviyesine uygun olmadığını ifade etmişlerdir.

Çalışmanın sonuçlarına göre, Temel Dinî Bilgiler (TDB) dersinin öğretimi için haftalık bir saatlik ders süresinin yeterli görülmediği belirlenmiştir. Özellikle dersin öğrenci merkezli etkinlikler ve aktif öğrenme teknikleriyle işlenmesi durumunda, bir saatlik ders süresinin yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

TDB dersi ile ilgili Bu EBA'da dijital içerik bulunmamaktadır. EBA'da sadece ders kitapları yer almaktadır. Konu bazlı arama yapıldığı zaman bazı içerikler yer almaktadır ancak bu içerikler öğrencilerin ilgisini çekme konusunda yetersiz olabilmektedir. EBA'da diğer derslerde olduğu gibi TDB dersinde de içerikler üretilmeli ve sürekli olarak geliştirilip güncellenmelidir. Öğretmenler, burada yer alan içeriklerle ilgili bilgilendirilmeli ve yüksek düzeyde faydalanabilmeleri için aktif bir kullanım sergilemeleri sağlanmalıdır.

TDB dersi ile ilgili yapılan çalışmaları incelediğimiz zaman öğretmenlerin benzer görüşlere sahip olduğunu görmekteyiz. Çiftçi (2017), çalışmasında öğretmenlerin içerik ile iligili görüşlerine yer vermiştir. Öğretmenler Temel Dini Bilgiler dersinin içeriğinin aslında akademik bir düzeyde olduğu ve ideal olarak imam hatip liselerinin 10-11-12. sınıflarında öğretilmesi gerektiği ifade etmişlerdir. TDB dersinin içeriğinin öğrenci seviyesinin üzerinde olduğunu, bazı konuların üniversite düzeyinde tartışılan konular olduğunu belirtmişlerdir. Bu dersin, öğrencilere fazla bilgi yüklediğini ve gereksiz ayrıntılar içerdiği vurgulanmıştır. Bu durum, öğrencilerin dersi ilgiyle takip etmekte zorlanabileceğini ve öğrenme sürecinin etkinliğini azaltabileceğini işaret etmektedir.

Turgut (2019), yapmış olduğu çalışmasında içerik boyutu ile ilgili farklı sonuçlara ulaşmıştır. Öğretmenlerin görüşlerine başvurulan çalışmada, öğretmenler Temel Dini Bilgiler dersinin öğrenci seviyesi ve içerik bakımından ideal olduğunu ifade etmişlerdir. Turgut (2019), Temel Dini Bilgiler ders programının iki kısımdan oluşmasının, öğretmenlerin memnuniyet düzeylerini artırdığı belitmiştir. Kesman (2018), meslek derslerine ilişkin müfredat çalışmasında da benzer sonuçlara ulaşmıştır. Öğretmenlerin çoğunluğu, programlarda yer alan ünite ve konuların sınıf düzeylerine ve

öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun bir dağılıma sahip olduğu konusunda olumlu bir kanaate sahiptir. Bu durum, ders içeriklerinin öğrencilerin yaş ve gelişim düzeylerine uygun şekilde tasarlanmış olduğunu ve öğrenme sürecinin etkinliğini artırıcı bir etki yarattığını göstermektedir.

İçerik boyutuna ilişkin yapılan çoklu karşılaştırmalarda, mezun olunan lisans programı ve ortalama sınıf mevcudu gibi faktörlere göre anlamlı farklılık bulunmazken, mesleki kıdeme göre öğretmenlerin içerik boyutuna ilişkin bakışlarının farklılaştığı gözlemlenmiştir. Buna göre mesleki deneyimi düşük olan öğretmenlerin program içeriğine yönelik tutumları daha olumluyken, deneyimleri arttıkça öğretmenlerin program içeriğine yönelik olumlu tutum düzeylerinin azaldığı görülmektedir. İkili karşılaştırmalarda (T-Testi) ise; öğretmenlerin cinsiyet ve görev yapılan okul ve öğretim şekline göre anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

1.3. Programın Öğrenme-Öğretme Boyutuyla İlgili Sonuç ve Tartışma

Elde edilen nicel bulgulara göre, öğretmenlerin programın öğrenme ve öğretme boyutuyla ilgili "orta" düzeyde bir algıya sahip oldukları görülmektedir ($\bar{X}$ = 2,61).

TDB (İslam 1-2) dersi öğretim programı; öğrenme-öğretme boyutuyla ilişkin değerlendirmeye tâbi tutulan sadece bir kriter yönüyle öğretmenlerce başarılı bulunduğu görülmüştür. Bu kriter ise programda öngörülen etkinliklerin sınıf ortamında gerçekleştirilebilecek düzeyde olmasıdır. ($\bar{X}$ = 3,63).

Değerlendirmeye tabi tutulan aşağıdaki kriterler bakımından öğretmenlerin TDB (İslam 1-2) dersi öğretim programının öğrenme öğretme boyutunu kabul edilebilir düzeylerde kullanılabilir buldukları ortaya çıkmıştır ($\bar{X}$ = 2.61-3.40).

- Her ders öncesinde özel hazırlık yapmaya ihtiyaç duymadan programdaki konuları işleme durumu.
- Programın, ders kitapları dışında herhangi bir yardımcı kaynak kullanma ihtiyacı hissettirmeme durumu.
- Program, öğretmene okulun bulunduğu sosyal çevreyi, ekonomik durumu ve fiziki imkânları göz önünde bulundurarak planlama yapma olanağı sunma durumu.
- Programın, ders işlerken kolayca ulaşılabilir araçlar, gereçler ve eğitsel materyaller kullanarak öğretim imkanı sunma durumu.
- Ders sırasında program, ihtiyaç duyabileceğiniz rehberliği sağlayarak neyi ve nasıl yapmanız gerektiği konusunda yol gösterme durumu.

İyi bir öğretim programının önemli özelliklerinden biri, öğretmenin uygulama sürecinde ihtiyaç duyduğunda gerekli rehberliği almasını sağlamasıdır. Bu çalışmadan elde edilen nicel bulgulara göre

TDB öğretim programı, öğretmenlere dersin öğretiminde yeterince rehberlik etmektedir. Programın basit ve sade bir şekilde hazırlanmış olması bu konuda öğretmenlerin zorluk yaşamasının önüne geçmektedir.

Araştırma bulgularına göre, öğretmenler öğretim programlarını uygularken ihtiyaç duydukları zaman konuya uygun materyalleri kullanabilmekte ve bu imkândan faydalanmaktadırlar. Eğitim-öğretim sürecinde materyal kullanmanın önemi, öğrencilerin öğrenme sürecine katkıda bulunmanın yanı sıra, öğretmenler için de önemli bir avantaj sağladığı görülmektedir. Materyallerin kullanımı, öğrencilerin ders içeriğini daha iyi kavramalarını sağlayarak öğrenmeyi kolaylaştırmakta ve öğretmenlerin dersleri daha etkili bir şekilde yönetmelerine yardımcı olmaktadır. Bu da öğretmenlerin emek ve zaman tasarrufu yapmalarına olanak tanırken, derslerin daha verimli bir şekilde işlenmesine imkân sağlamaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre, öğretim programlarının uygulama aşamasında önemli bir unsur da fiziki koşullardır. Yapılan incelemelerde, imam hatip ortaokulları ve ortaokullardaki mevcut fiziki özelliklerin, öğretmenlere göre programların istenilen verimlilikte uygulanmasında olumsuz bir etki yaratmadığı tespit edilmiştir. Bu durum, okul ortamlarının, öğretim sürecinin etkin bir şekilde yürütülmesine uygun bir zemin sunduğunu ve öğretmenlerin derslerini başarıyla gerçekleştirmelerine olanak sağladığını göstermektedir. Öğretmenlerin maddeye karşı olumlu görüşlerine sebep olarak; anketin İstanbul ilinde yapılması ve hemen hemen her okulda akıllı tahta vb. imkânların bulunması, sınıf mevcutlarında meydana gelen iyileşmeler olduğu düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında değerlendirilen aşağıdaki kriterlere göre öğretmenler TDB (İslam 1-2) dersinin öğrenme ve öğretme boyutlarının mevcut ihtiyaçları karşılamadığını tespit etmişlerdir ($\bar{X}$ = 1.81-2.60).

- Programın aktarımı için sunulan ders kitapları öğrenci etkinlikleri açısından yeterli olma durumu.
- Programın aktarımı için sunulan ders kitapları içerik açısından ihtiyaçları karşılayabilme durumu.
- Programın aktarımı için kullanılan ders kitabının tasarımı, sayfa düzeni, verilen resimler ve benzeri unsurların ihtiyaçlara cevap verecek nitelikte olma durumu.
- Program, öğrencilerin düşünme, araştırma yapma, soru sorma, eleştirel düşünme gibi becerilerinin olumlu yönde gelişimine katkı sağlama durumu.
- Program, öğretmene uygun öğretim yöntem ve tekniklerini seçme olanağı sağlama durumu.
- Program öğrencilere öğrenme ve öğretme sürecine aktif olarak katılma imkânı verme durumu.

- Program içinde sunulan etkinlikler, konularla uyumlu olarak öğrenmeyi ve anlama sürecini kolaylaştırıcı bir işlev görme durumu.
- Programda konular ile ilgili yeterli sayıda hikâyelere yer verilme durumu.
- Programdaki etkinlikler ve konular, öğrencilerin ilgisini çekecek şekilde sunulma durumu.
- Program, öğrenci merkezli anlayışa uygun şekilde tasarlanma durumu.
- Program, öğretmene hedeflenen kazanımları elde etmeye uygun görsel, işitsel ve basılı materyaller kullanma olanağı sağlama durumu.

Günümüzde, eğitim anlayışında geleneksel yaklaşımın terkedildiği, öğrencinin merkeze alınarak, bütün eğitim öğretim faaliyetleri öğrenci merkezli kurgulanmaktadır. Bu durumda hazırlanan öğretim programlarının, öğrenci merkezli eğitim anlayışına uygun bir yapıya sahip olması gerekmektedir. TDB dersi öğretim programı bu açıdan ele alındığında, öğretmenlerin perspektifinden öğrenci merkezli eğitim anlayışına uygun olmadığı düşünülebilir. Günümüz eğitim yaklaşımında, öğrencinin merkezde olduğu ve öğretmenin rehberlik yaptığı, öğrencinin ise aktif olarak sürece katıldığı bir model benimsenmektedir. Ancak öğretmenlerin görüşlerine göre, öğretim programları öğrencilerin aktif katılımını sağlamada yeterince etkili değildir. Bu durum, öğretim programlarının öğrenci katılımını artırmak için yeniden gözden geçirilmesi ve daha etkileşimli hale getirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Programda öğrencileri derste aktif kılacak etkinliklerin sayısı yeterli değildir. Özellikle "İslam ve Ahlak", "Müminlerin Özellikleri" ve "Nezaket" gibi ünitelerinde konuların uzun düz yazılardan oluşması kitabı daha sıkıcı hale getirmektedir. Bu bağlamda TDB ders kitaplarının, öğrencilerin ilgisini çekecek etkinlikler açısından yetersiz olduğu anlaşılmaktadır.

Programın uygulanmasında ders kitapları gerek içerik gerekse görsel açısından oldukça önemlidir. Araştırmanın sonuçlarına göre, ders kitapları, öğretmenlerin bakış açısından değerlendirildiğinde, tasarım, görsellik ve içerik açısından ihtiyaçları karşılayacak seviyede olmadığı ifade edilebilir. Aynı zamanda Öğretim programı öğretmenlere ders kitabı dışında çeşitli kaynaklar kullanma ihtiyacı hissettirmektedir.

TDB dersi ile ilgili hazırlanan önceki çalışmaları incelediğimizde benzer sonuçlara ulaşıldığını görmekteyiz. Kesman'ın (2018) yaptığı öğretim müfredatıyla ilgili ankete göre, çoğu öğretmen, konu ve etkinliklerde yer alan ayet ve hadislerin aktarmak istediği mesajların öğrenciler tarafından kolayca anlaşılamadığını düşünmektedir. Bununla birlikte, öğretmenlerin çoğunluğu, programlar kapsamında öğrencilerden beklenen kavramların, öğrencilerin gelişim seviyesi ve sınıf düzeyine uygun şekilde sunulması gerektiği konusunda olumsuz bir görüşe sahiptir. Bu sonuçlar, öğretim materyallerinin etkinliğini artırmak ve öğrencilerin anlama düzeyini iyileştirmek için müfredatın daha iyi tasarlanması gerektiğini vurgulamaktadır.

Turgut (2019), görüşme tekniğini kullanarak öğretmenlerle yapmış olduğu çalışmasında da benzer sonuçlara ulaşmıştır. Öğretmenler, ders programlarında "Öğrenciye Görelik" ve "Somuttan Soyuta" ilkelerine daha fazla dikkat edilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Ayrıca, bu ilkelerin yanı sıra ders kitaplarının da yoğun ve ağır olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durum, öğrencilerin ihtiyaçlarına ve gelişim seviyelerine daha uygun bir öğrenme ortamı oluşturulması gerektiğini vurgulamaktadır. Öğretmenlerin bu görüşleri, ders materyallerinin ve programların yeniden değerlendirilmesi ve öğrenci merkezli bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiğini işaret etmektedir. Bu konuda bir öğretmen: "Kitaplar çocuklar için daha uygun hazırlanmalıdır. Bazı kitaplar ve içerisindeki metinlerin öğrencilerin yaş düzeyinin üstünde olduğunu düşünüyorum. Konu başlıkları dikkat çekici olmalıdır." demiştir. Ayrıca bazı öğretmenler de ders kitaplarının yeterli olmadığını, kitaplarda bulunan etkinlik ve çalışma alanlarının artırılması gerektiğini vurgulamışlardır.

Ders kitapları konusunda farklı çalışmalar da mevcuttur. Çiftçi(2017), yapmış olduğu çalışmasında ders kitaplarında; 'Ders Çıkaralım, Bulalım, Paylaşalım, Yazalım, Konuşalım, Değerlendirelim, Tartışalım, Mesaj Çıkaralım, Listeleyelim, Beyin Fırtınası Yapalım, İlkeler Çıkaralım, Sonuç Çıkaralım, Proje Hazırlayalım, Slogan Bulalım, Tamamlayalım, Örnekler Bulalım, Empati Yapalım.' gibi çeşitli etkinliklerin bulunduğunu ifade etmiştir. Bu etkinlikler, ders kitabını etkinlik açısından zenginleştirmektedir. Ayrıca, önemli bilgiler 'Bilgi Kutusu ve Not Edelim' bölümlerinde yer almakta ve öğrencilerin konudan mesajı özetlemelerine yardımcı olmaktadır. Görseller, konularla ilişkilendirilmiş ve ünite sonlarında 'Ünitemizi Değerlendirelim' bölümü bulunmaktadır. Bu bölümde, çeşitli soru tipleriyle ünite değerlendirme çalışmaları yer almaktadır ve ders kitabı etkinlikler açısından yeterlidir.

Çoklu karşılaştırmalar sonucunda, öğrenme ve öğretme boyutuyla ilgili öğretmen görüşlerinin, mezun olunan lisans programı, ortalama sınıf mevcudu ve mesleki kıdeme göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu bulgu, öğretmenlerin öğrenme ve öğretme süreçlerine ilişkin değerlendirmelerinin bu faktörlerden bağımsız olduğunu göstermektedir. İkili karşılaştırmalarda (T Testi) da öğretmenlerin eğitim düzeyi, cinsiyet ve görev yapılan okul gibi faktörler açısından anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir. Bu sonuçlar, öğretmenlerin öğrenme ve öğretme süreçlerine ilişkin görüşlerinin bu demografik ve mesleki faktörlerden bağımsız olduğunu göstermektedir.

1.4. Programın Ölçme değerlendirme Boyutuyla İlgili Sonuç ve Tartışma

Elde edilen bulguları değerlendirdiğimizde, katılımcıların genel olarak yenilenen öğretim programının ölçme değerlendirme bileşenine "orta" düzeyde bir görüş bildirdikleri fakat bazı alanlarda eksikliklerin gözlendiği ortaya çıkmıştır.

TDB (İslam 1-2) dersi öğretim programını; öğretmenler, ölçme ve değerlendirme boyutlarına ilişkin aşağıdaki değerlendirme kriterlerine göre başarılı bulmuşlardır ($\bar{X}$ = 3.41-5.00).

- Programın gerektirdiği ölçme ve değerlendirme teknikleri zamanında tamamlayabilme durumu.

- Programda öğrencilere kazandırılmak istenen bilgi, beceri ve davranışlar ölçülebilir nitelikte olma durumu.

Değerlendirmeye tabi tutulan aşağıdaki kriterler bakımından öğretmenlerin TDB (İslam 1-2) dersi öğretim programının ölçme ve değerlendirme boyutunu kabul edilebilir düzeylerde kullanılabilir buldukları ortaya çıkmıştır ($\bar{X}$ = 2.61-3.40).

- Programda öngörülen ölçme ve değerlendirme teknikleri, yazılı ve sözlü sınavlar, proje ödevleri gibi, programın kazanımlarını ölçmeye uygun olarak planlanma durumu.

- Ünite sonlarında verilen değerlendirme etkinlikleri ihtiyacı karşılayacak yeterliliğe sahip olma durumu.

- Program, öğrencilerin İslami değerleri benimsemelerine ve ahlaki erdemleri kazanmalarına en uygun düzeyde katkı sağlama durumu.

Değerlendirmeye tabi tutulan aşağıdaki kriterler bakımından öğretmenlerin TDB (İslam 1-2) dersi öğretim programının ölçme ve değerlendirme boyutunu mevcut ihtiyaca cevap veremeyecek düzeyde buldukları ortaya çıkmıştır.

- Program kapsamında ders kitaplarında verilen ayet ve hadisleri öğrenciler kolayca kavranabilme durumu
- İslam I, İslam II öğretim programının beklentileri karşıladığını ve mevcut haliyle yeterli olma durumu

Programda kullanılacak ölçme-değerlendirme kriterleri ile yöntem ve tekniklerin, açık, net ve anlaşılır bir şekilde ifade edildiği gözlemlenmiştir. Ölçme ve değerlendirme ölçütleri, programın hedefleriyle uyumlu olarak tasarlanmıştır. Bu yaklaşım, öğrencilerin gelişimini izlemeyi ve değerlendirmeyi kolaylaştırarak, öğrencilerin İslami değerleri ve erdemli davranışları kazanmasına en uygun desteği sağlamayı amaçlamaktadır.

Öğretmenlerin anket formuna verdikleri cevaplara göre, yazılı ve sözlü sınavlar gibi ölçme ve değerlendirme teknikleri programın kazanımlarını ölçmeye uygun olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, ünite sonlarında verilen değerlendirme etkinlikleri de öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak yeterlilikte olduğu görülmüştür. Elde edilen verilere göre, öğretim programlarının İslami değerleri ve erdemli davranışları öğrencilere kazandırma konusundaki işlevselliği öğretmenler tarafından yeterli bulunmuştur. Ancak, programdaki ölçme-değerlendirme süresinin yeterli olduğu düşünülse de, bir saatlik ders zamanının sınırlılığı, hedeflere ne kadar ulaşıldığı konusunda tam bir değerlendirme yapmaya yetmemektedir. Bu durum, öğrencilerin İslami kavramları daha derinlemesine anlamalarını sağlamakta zorluklar yaşandığına işaret etmektedir. Özellikle, öğretim programında yer alan ayetler ve

hadislerin öğrenciler tarafından anlaşılmasının zor olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle, programın etkili bir şekilde uygulanabilmesi için öğretmenlerin ve öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda ölçme-değerlendirme süreçlerinin ve içeriklerin gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenler hali hazırda uygulanmakta olan TDB dersi öğretim müfredatının beklentileri karşılamadığı ve mevcut haliyle yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durum, eğitim-öğretim sürecinin niteliğini olumsuz yönde etkilediği ve programların uygulayıcıları olan öğretmenleri oldukça zorladığı yönünde bir değerlendirme yapılabilir. Öğretmenler, özellikle programın belirlenen hedeflere ulaşmada yaşanan zorluklar, ölçme-değerlendirme süreçlerinin yetersizliği ve öğrencilerin İslami kavramları anlamakta yaşadıkları güçlükler konusunda ciddi sıkıntılarla karşılaşmaktadır. Bu durum, verilen eğitimin verimliliğini ve öğrenci başarısını etkilemekte ve programların yeniden gözden geçirilmesini gerektirmektedir.

Ölçme ve değerlendirme boyutuyla ilgili yapılan çoklu karşılaştırmalarda; öğretmen görüşlerinin mezun olunan lisans programı, ortalama sınıf mevcudu ve mesleki kıdeme bağlı olarak değişmediği gözlemlenmiştir. İkili karşılaştırmalarda (T-Testi) ise öğretmenlerin cinsiyet, görev yapılan okul ve eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulgular, öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme süreçlerine ilişkin görüşlerinin çeşitli demografik faktörlerden bağımsız olduğunu göstermektedir.

2. Öneriler

Bu araştırmada elde edilen sonuçlar kapsamında aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

- Bu çalışma Temel Dini Bilgiler Öğretim Programı ile ilgili öğretmen görüşleri ile sınırlıdır. Çalışmanın daha da derinleşmesi için veli ve öğrenci görüşlerine de başvurulabilir.

- Bu çalışma ortaokul ve imam hatip ortaokulu TDB öğretim programıyla sınırlıdır. Lise düzeylerinde de benzer çalışmalar yapılabilir.

- Hedeflerin, içeriğin, öğrenme-öğretme süreçlerinin ve ölçme-değerlendirme yöntemlerinin bütünsel gelişimi destekleyecek şekilde yeniden düzenlenebilir.

- Program, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olarak düzenlenebilir. Bu, öğrenme sürecinin daha etkili ve katılımcı hale getirilmesini sağlayabilir. Öğrencilerin bireysel farklılıklarını ve öğrenme tarzlarını dikkate alarak yapılan bu düzenlemeler, öğrencilerin motivasyonunu artırabilir ve öğrenme sonuçlarını iyileştirebilir.

- İçeriğin yoğunluğu, ders saati göz önünde bulundurularak yeniden düzenlenebilir veya öğrenme-öğretme süreçlerine ayrılan ders saati artırılabilir. Bu düzenlemeler, öğrencilerin öğrenme sürecine daha derinlemesine katılımını sağlayabilir ve öğrenme hedeflerine daha etkili bir şekilde ulaşılmasını sağlayabilir.

- EBA'da TDB dersi ile ilgili içerikler yetersizdir. Bu anlamda öğrencilerin ilgilerini çekecek dijital içerikler üretilebilir. Öğretmenlere de yapılan çalışmalar ile ilgili seminerler verilebilir.

- TDB ders kitabı tasarım ve etkinlikler yönünden öğrencilerin ilgisini çekmemektedir. Ders kitapları öğrenci merkezli etkinlikler yönünden zenginleştirilebilir

- Çoğu öğretmen, öğrencilerin öğrenme alanlarına uygun amaç ve kazanımlara ulaşmakta zorlandıklarını belirtmiştir. Bu durumda, ders kitaplarında bulunan kavramlar, ayetler ve hadisler öğrencilerin seviyelerine uygun olmalıdır. Bu kavramlar, ayetler ve hadisler, öğrencilerin yaşları ve gelişim düzeyleri göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır. Bu yaklaşım, öğrencilerin içerikleri daha iyi anlamasını sağlayabilir ve öğrenme sürecine daha etkili bir şekilde katılımını teşvik edebilir. Ayrıca, öğrencilerin dini konuları daha derinlemesine anlamalarına ve kişisel gelişimlerine katkıda bulunabilir. Bu nedenle, öğretim materyallerinin öğrencilerin özelliklerine uygun olarak düzenlenmesi önemlidir.

- Programın amaç ve kazanımlarını daha ulaşılabilir hale getirmek için detaylı ve derinlemesine çalışmalar yapılabilir. Bu çalışmalar, programın etkinliğini artırır, öğrencilerin öğrenme sürecini geliştirir ve paydaşlar arasında daha iyi bir anlayış ve işbirliği sağlar.

- Birçok öğretmen, öğretim programının dersi uygulayan öğretmenlere yeterince rehberlik sağlamadığını düşünmektedir. Bu durumda, programın genişletilerek daha açıklayıcı ve yönlendirici olması, ders öğretmenleri için büyük bir avantaj sağlayabilir. Detaylı bir şekilde ele alındığında, öğretmenlerin programda daha açık bir yol haritası bulması, dersleri daha etkili bir şekilde planlamalarını ve öğrencilere daha etkili bir şekilde rehberlik etmelerini sağlayabilir.

KAYNAKÇA

Abir, M. (2017), İlkokullar Ve Ortaokullar Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programlarının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi Muğla İli Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.

Akay, C. (2019), Öğretimde Planlama, Tuğba Yanpar Yelken ve Cenk Akay (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri* (5. Baskı) içinde (s. 25-42), Ankara: Anı Yayıncılık.

Arslan, M. (2009), *Eğitim Bilimine Giriş,* Ankara: Gündüz Eğitim Ve Yayıncılık.

Arslandağı, M. (2015). Ortaokul Din Kültürü Ve Ahlâk Bilgisi Dersi Öğretim Programı İle Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programının Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.

Aslan, M. ve Erden, R. Z. (2020), Ortaokul Öğretmenlerinin Öğretim Programına Bağlılıklarının İncelenmesi, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17*(1), 175-199. Https://Doi.Org/10.33711/Yyuefd.691525

Aşılıoğlu, B. (2021), Eğitim İle İlgili Temel Kavramlar, Mehmet Arslan (Ed.), *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (9. Baskı) içinde (s. 2-28), Ankara: Anı Yayıncılık.

Aşlamacı, İ. (2017), *Paydaşlarına Göre İmam-Hatip Okullarında Din Eğitimi*, Ankara: DEM Yayınları.

Aydın, M. Z. (2011), *Din Öğretimde Yöntemler*, Ankara: Nobel akademik Yayıncılık.

Bahçekapılı, M. (2012), *Türkiye'de Din Eğitimini Dönüşümü (1997-2012)*, İstanbul: İlke Yayınları.

Bahçekapılı, M. (2013), *Yeni Eğitim Sisteminde Seçmeli Din Dersleri*, İstanbul: İlke Yayınları.

Bala, S. (2020), Seçmeli Derslere Gelinen Süreçte Türkiye'de Din Eğitimi Politikalarında Paradigma Değişimi(Temel Dini Bilgiler Dersi Örneği), Doktora Tezi, Dicle Üniversitesi.

Bala, S. & Işıkdoğan, D. (2020), Seçmeli "Temel Dini Bilgiler" Derslerindeki Dini Anlayış ve Dünya Görüşü, *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*(10), 49-78.

Bedir, G. (2020), Program Geliştirmede Temel Kavramlar ve Aşamalar, Hasan Güner Berkant (Ed.), *Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulama Örneklerine.* (1. Baskı) içinde (s. 1-18). Ankara: Anı Yayıncılık.

Bilgin, B. (2007), *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, Ankara: Gün Yayınları.

Bolat, Y. (2021), Eğitim Programı Okuryazarlığını Açıklama, Keşfetme ve Anlama, Yavuz Bolat (Ed.), *Eğitim Programı Okuryazarlığı* (1. Baskı) içinde (s. 2-23), Ankara: Pegem Akademi.

Büyüköztürk, Ş. (2014), *Deneysel desenler: Öntest-Sontest, Kontrol Grubu, Desen Ve Veri Analizi*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Cebeci: (2005), *Din eğitimim Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Çekin, A. (2013), Din Ve Eğitiminin Toplumsal Yönü Üzerine Değerlendirmeler, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi 2*(2), 36-48. dergipark.org.tr›tr/download/article-file/92679

Çekin, A. (2016), İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı ile Ortaokul Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam; I-II) Öğretim Programı Kazanımlarındaki Duyuşsal Hedefler Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma, *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(6), 55-97. https://doi.org/10.18498/amauifd.251529

Çeliker-Ercan, G. (2019), Ortaokul İngilizce öğretmenlerinin program uygulama yaklaşımlarının öğrencilerin motivasyonlarına ve akademik başarılarına etkisi, Doktora Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.

Çetinkaya, B. (2023), Düşünme Biçimleri (Becerileri), Mustafa Şanal ve Bünyamin Çetinkaya (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri* (1. Baskı) içinde (s. 183-198), Ankara: Pegem Akademi.

Çiftçi, H. (2017), Ortaokul Din, Ahlak Ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğretmen, Öğrenci Ve Veli Görüşleri İle Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.

Çoban, A. (2020), Temel Kavramlar, Gürbüz Ocak (Ed.), *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (12. Baskı) içinde (s. 3-57), Ankara: Pegem Akademi.

Demirel, Ö. (2011; 2015), Öğretim İlke ve Yöntemleri, Öğretme Sanatı, Ankara: Pegem Akademi.

Demirel, Ö. (2012), *Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya*, Ankara: Pegem Akademi.

Demirel, Ö. (2020), *Program geliştirme*, Ankara: Pegem Akademi.

Demirkan, Ö. (2021), Öğretim ve Eğitim Durumları İlişkisi. Semra Güven ve Mehmet Arif Özerbaş (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri* (6. Baskı) içinde (s. 358-388), Ankara: Pegem Akademi.

Demirel, Ö ve Kaya, Z. (2007), Eğitimle İlgili Temel Kavramlar, Özcan Demirel ve Zeki Kaya (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* (2.Baskı) içinde (s. 1-22), Ankara: Pegem Akademi.

Doğanay, A., Karip, E. (2006), Öğretimde Planlama ve Değerlendirme, Ankara: Pegema Yayıncılık.

Duran, Y. (2020), Temel Dini Bilgiler (İslam 1) Dersi Öğretim Programının Kavram Haritası Tekniği İle İşlenişi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi.

Erden, M. (1998), Eğitimde program değerlendirme, Ankara: Anı Yayıncılık.

Erden, M. (2007), *Eğitim Bilimlerine Giriş*, Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Ertürk: (1998*), Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Meteksan Matbacılık.

Fidan, N. ve Erden, M. (1998), *Eğitime Giriş*, İstanbul: Alkım Yayınevi.

Fırat Durdukoca, Ş. (2018), Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Uygulamaları İçin Öğretim Tekniklerinin Seçimine Yönelik Yeterlik Algıları Ve Görüşleri, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 22*(1), 211-242. https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsadergisi/issue/36249/340404

Geyik, İ. (2019), Ortaöğretim Seçmeli Temel Dini Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Kavramların Anlaşılma Düzeylerinin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi.

Göçer, A. (2010), İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarının Ölçme Ve Değerlendirme Açısından İncelenmesi, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11*(1), 197-210. https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunisosbil/issue/2821/38047

Göçeri, N. (2002), Dinî Eğitim ile Din Eğitimi Kavramları Üzerine Bir Analiz Denemesi, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2*(1), 49.

Görgen, İ. (2014), Program Geliştirmede Temel Kavramlar, Hasan Şeker (Ed.), *Eğitimde Program Geliştirme Kavramlar Yaklaşımlar* (3. Baskı) içinde (s. 1-18), Ankara: Anı Yayıncılık.

Güven, B. (2010), Öğretim İlke ve Yöntemleriyle İlgili Temel Kavramlar, Şeref Tan (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri* (5. Baskı) içinde (s. 2-34), Ankara: Pegem Akademi.

Karabacak, K. (2021), Öğretim İlkeleri. Semra Güven ve Mehmet Arif Özerbaş (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri* (6. Baskı) içinde (s. 163-189), Ankara: Pegem Akademi.

Karadağ, E. ve Korkmaz, T. (2007), Yapılandırmacı öğrenmeye genel bakış, Engin Karadağ ve Tuğba Korkmaz (ed.), *Kuramdan Uygulamaya Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımı (1-5. Sınıf Etkinlik Örnekleriyle)* (1. Baskı) içinde (ss.38-58), Ankara: Kök Yayıncılık.

Karasar, N. (2012), *Bilimsel araştırma yöntemi*, Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kaş, B. ve Köktürk, Ş. (2021), Akademik Çeviri Programları Kapsamında Eğitim, Öğretim, Eğitim Programı Ve Öğretim Programı Kavramlarının Değerlendirilmesi, *Toplum Ve Kültür Araştırmaları Dergisi*(8), Https://Doi.Org/10.48131/Jscs.988092

Kesman, M. (2018), İmam Hatip Ortaokulu Meslek Dersleri Öğretim Programlarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi.

Kızılabdullah, Y. (2012).,Kavramsal Çerçeve: Eğitim, Öğretim ve Din, Recai Doğan ve Remziye Ege (Ed.), *Din Eğitimi* (1. Baskı) içinde (s. 37-50), Ankara: Grafiker Yayınları.

Kotan, İ. (2015), Ortaöğretimde Bazı Seçmeli Dini Derslere İlişkin Öğrenci Öğretmen Ve Yönetici Görüşlerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi.

Korkmaz, M. (2022), Yedinci Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.

Köse, Ü. (2018), Ortaokullarda Seçmeli Din Derslerinin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi, Gaziantep İli Örneği, Yüksek Lisan Tezi, Gaziantep Üniversitesi.

Kurt, H. (2013), "İslami İlimler Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Bölümündeki Öğrencilerinin Temel Dini Bilgiler I Dersine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Bartın Üniversitesi Örneği), Volume 6 Issue 6, p. 1341-1358.

Küçükahmet, L. (2009), *Program geliştirme ve öğretim*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Küçüktepe, C. (2014), Program Geliştirme Süreci, Program Geliştirmede Çalışma Grupları ve Çalışma Planı Hazırlama-İhtiyaç Belirleme Yaklaşım ve Teknikleri. Hasan Şeker (Ed.), *Eğitimde Program Geliştirme Kavramlar Yaklaşımlar* (3. Baskı) içinde (s. 89-126), Ankara: Anı Yayıncılık.

Metin, Ö. (2023), Öğrenme ve Öğretim İlkeleri, Mustafa Şanal ve Bünyamin Çetinkaya (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri* (1. Baskı) içinde (s. 65-72), Ankara: Pegem Akademi.

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2012), Ortaokul Temel Dinî Bilgiler Dersi (5-8. Sınıflar) Öğretim Programı [OOTDBÖP], Ankara.

Millî Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü [MEB-DÖGM], 2012, internet ortamı: www.dogm.gov.tr

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. *(2018), 2023 Eğitim Vizyonu,* Ankara: MEB Yayınları.

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018), *Ortaokul Ve İmam Hatip Ortaokulu Temel Dinî Bilgiler (İslam 1-2)Dersi Öğretim Programı,* https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=383&ysclid=lu4fd95snt199536

MEB, *Tebliğler Dergisi,* Ağustos 2004, Sayı: 2563:736.

Oliva, P.F. ve Gorden, W. R. (2018), *Program Geliştirme,* (Çev. Kerim Gündoğdu), Ankara: Pegem Akademi.

Okumuşlar, M. ve Genç, F. (2012), Din Eğitiminin Bilimselleşmesi/neliği, Recai Doğan ve Remziye Ege (Ed.), *Din Eğitimi* (1. Baskı) içinde (s. 53-76), Ankara: Grafiker Yayınlları.

Öcal, M. (1998), Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,7(*1), 241-268. https://dergipark.org.tr/tr/pub/uluifd/issue/13501/163212

Özçelik, D. A. (2016), *Eğitim programları ve öğretim*, Ankara: Pegem akademi.

Özdemir: M. (2009), Eğitimde Program Değerlendirme ve Türkiye'de Eğitim Programlarını Değerlendirme Çalışmalarının İncelenmesi, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6*(2), 126-149.

Resmi Gazete, (2012/28261) İlköğretim ve Eğitim Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2012/6287).

Sağlam, M., ve Yüksel, İ. (2015), Program Değerlendirmede Meta-Analiz ve Meta-Değerlendirme. D*umlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(18).https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe/issue/4760/65397

Saracaloğlu, A. S. (2019), Eğitimde Program Geliştirme ve Değerlendirme, Asuman Seda Saracaloğlu ve Adnan Küçükoğlu (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri* (4. Baskı) içinde (s. 23-78), Ankara: Anı Yayıncılık.

Sönmez, V. (2019), *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Sönmez, V. (2001), *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Sözer, E. (2003), Öğretimde planlama ve değerlendirme. Mehmet Gültekin (Ed.), *Öğretimde amaçlar ve düzenlenmesi* (3. Baskı) içinde (s. 31-44), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Suyûtî, (1992), Calâl'üd-din Abdurrahman b. Ebî Bekir, Süyûtî, el-Câmiu's-Sağîr, İstanbul: Çağrı Yayınları.

Sünter, E. (2017), Ortaöğretimde Okutulan Seçmeli Din Eğitimi Dersleri Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri: Bir Durum Çalışması, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 17 (2), 902-913.

Şeker, H. (2014), Program Değerlendirme. Hasan Şeker (Ed.), Eğitimde Program Geliştirme Kavramlar Yaklaşımlar (3. Baskı) içinde (s. 183-216), Ankara: Anı Yayıncılık.

Şişman, A. (2017), *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara: Pegem Akademi.

Tabachnick, B. G., ve Fidell, L. S. (2013), Using Multivariate Statistics (6th ed.), Boston, MA: Pearson.

Tanrıseven, I. (2019), Öğretimde Planlama, Tuğba Yanpar Yelken ve Cenk Akay (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri* (5. Baskı) içinde (s. 43-76), Ankara: Anı Yayıncılık.

Tosun, C. (2010), *Din Eğitimi Bilmine Giriş*, Ankara: Pegem Akademi.

Turgut, M. (2019), Ortaokullarda Din, Ahlak Ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Yönetici, Öğretmen. Öğrenci Ve Veli Görüşleri Bağlamında İncelenmesi (Antalya İli Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi.

Tutkun, Ö., ve Aksoyalp, Y. (2013), 21. Yüzyılda Eğitimde Program Geliştirmede Yönelim, Kavram Ve Anlayışlar, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* (19), 156-169. https://dergipark.org.tr/tr/pub/sakaefd/issue/11215/133943

Türk Dil Kurumu (t.y). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*, 20 Aralık 2023 tarihinde https://sozluk.gov.tr/ adresinden edinilmiştir.

Uşun, S. (2012), *Eğitimde Program Değerlendirme Süreçler, Yaklaşımlar ve Modeller*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Varış, F. (1996), *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Alkım Yayınları.

Yakar, A. & Saracaloğlu, A. S. (2016), Ortaokul 5. Sınıf Bilim Uygulamaları Dersi Öğretim Programının Metfessel-Michael Program Değerlendirme Modeline Göre Değerlendirilmesi (Muğla Örneği)]. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*. *12*(3), 769-799

Yorulmaz, B. (2014), Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Seçmeli Kuranı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı Ve Temel Dini Bilgiler Derslerine İlişkin Öz Algıları, *Öneri Dergisi*, 11(41), 301-324. https://doi.org/10.14783/od.v11i41.5000011419

Yürük, T. (2015), Temel Dini Bilgiler Dersi ile DKAB Derslerinde İbadet Öğretiminin İçerik Açısından Karşılaştırılması, *Toplum Bilimleri Dergisi*. 9 (17) : 223-249.

EKLER

EK-1: Temel Dini Bilgiler Dersi (İSLAM I, İSLAM II) Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Temel Dini Bilgiler Dersi (İSLAM I, İSLAM II) Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Cinsiyetiniz

1. ( ) Kadın 2. ( ) Erkek

Eğitim Düzeyiniz

1.( ) Lisans 2.( )Yüksek Lisans 3.( )Doktora

Mezun Olduğunuz yükseköğretim programı

1.( ) İlahiyat Fakültesi
2.( ) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği
3.( ) Diğer

Çalıştığınız kurum

1.( ) Ortaokul 2.( ) İmam Hatip Ortaokulu

Ortalama sınıf mevcudunuz

1.( ) 10-20 öğrenci 2.( ) 20-30 öğrenci 3.( )30-40 öğrenci 4.( )40+ öğrenci

Öğretmenlik mesleğindeki çalışma süreniz

1.( ) 0-5 yıl 2.( ) 5-10 yıl 3.( )10-20 yıl 4.( ) 20+ yıl

Temel dini bilgiler (İslam I İslam II) öğretim programını hangi düzeyde incelediniz?

1. ( )Hiç incelemedim
2. ( )Ana hatları ile göz attım
3. ( )Yalnızca girdiğim sınıf düzeyini inceledim
4. ( )İslam I, İslam II öğretim müfredatını kapsamlı bir şekilde inceledim.

	BÖLÜM -1 HEDEFLER BOYUTU	**KESİNLİKLE KATILIYORUM**	**KATILIYORUM**	**KARARSIZIM**	**KATILMIYORUM**	**HİÇ KATILMIYORUM**
1	Programın hedefleri öğrencilerin gelişim düzeyine uygun bir şekilde belirlenmiştir.					
2	Programda yer verilen konu ve üniteler programın genel amaçları ile tutarlı bir yapıda sunulmuştur.					
3	Öğrenciler programda kendileri için belirlenmiş öğretimsel hedeflere rahatlıkla ulaşılabiliyor.					
4	Programda öğrencilere kazandırılmak istenen kazanımlar sosyal hayatta kullanılabilir özelliklere sahiptir.					
5	Programda öngörülen hedefler öğrencilerin ihtiyaçlarını ve velilerin beklentilerini karşılayacak yeterliliğe sahiptir.					
6	Program öğrencilerin ortaokulu bitirdikten sonraki hayatlarında olumlu etki bırakacak niteliklere sahiptir.					
7	Programın hedefleri birbirini destekler niteliktedir.					
8	Programda öğrenciler için; bilişsel, alan ile ilgili yer alan hedefler yeterli düzeydedir.					
9	Programda öğrenciler için duyuşsal alan ile ilgili yer alan hedefler yeterli düzeydedir.					
10	Programda öğrenciler için psikomotor alan ile ilgili yer alan hedefler yeterli düzeydedir.					
	BÖLÜM -II İÇERİK BOYUTU	**KESİNLİKLE KATILIYORUM**	**KATILIYORUM**	**KARARSIZIM**	**KATILMIYORUM**	**HİÇ KATILMIYORUM**
1	Programların içeriği hedeflere ve kazanımlara uygun olarak belirlenmiştir.					
2	Programda yer alan kazanımlar öğrenme ilkelerine (basitten karmaşığa, öğrenciye görelik, yakından uzağa) uygun olarak düzenlenmiştir.					
3	Programda yer alan konuların dağılımı, öğrencilerin gelişim düzeyine ve sınıf seviyesine uygundur.					
4	İçerikler basit, sade ve anlaşılır bir şekilde hazırlanmıştır.					
5	İçeriklerde yer alan bilgi ve becerileri öğretmek için haftalık bir saatlik ders süresi yeterlidir					
6	Alan bilgim ve mesleki tecrübemin öğretim programlarını etkili olarak uygulamak için yeterli olduğunu düşünüyorum.					
7	Derslerde ve etkinliklerde yer alan kavramlar, ayet ve hadisler öğrencilerin anlayabileceği düzeydedir.					
8	Program öğrencilerin içinde bulunduğu çevreye uygulanabilecek şekilde esnek olarak organize edilmiştir.					
9	Program çağımızın gerektirdiği bilgisayar destekli eğitim araç ve gereçleri kullanmaya elverişli içeriğe sahiptir.					
10	İlgili dersin programı diğer meslek dersleri ile içerik olarak uyumlu ve birbirini tamamlayıcı niteliktedir.					
11	Programda öğrencilere öğretilmesi beklenen kavramlar, öğrenci ve sınıf seviyelerine uygun olarak verilmiştir.					

12	Program kapsamında öğrencilerin öğrenmesi beklenen kavramları öğrenciler kolayca öğrenebiliyor.					
13	Programda yer alan bütün ünite ve konular ideal uzunluğa sahiptir.					
	BÖLÜM -III ÖĞRETME VE ÖĞRENME BOYUTU	**KESİNLİKLE KATILIYORUM**	**KATILIYORUM**	**KARARSIZIM**	**KATILMIYORUM**	**HİÇ KATILMIYORUM**
1	Ders işlerken program bana neyi, nasıl yapmam gerektiği konusunda ihtiyaç duyabileceğim rehberliği sunmaktadır.					
2	Program kolay ulaşılabilir araç, gereç ve eğitsel materyalleri kullanabileceğim ders işleme imkânı veriyor.					
3	Program, öğrenci merkezli anlayışa uygun şekilde tasarlanmıştır.					
4	Program, öğretmene öngörülen kazanımları edinmeye uygun görsel, işitsel ve basılı materyal kullanmaya imkân tanıyor.					
5	Program öğretmene okulun bulunduğu sosyal çevre, ekonomik durum ve fiziki imkânlara göre planlama yapma imkânı tanıyor.					
6	Program öğretmen olarak bana ders kitapları dışında herhangi bir yardımcı kaynak kullanma ihtiyacı hissettirmiyor.					
7	Programda öngörülen etkinlikler sınıf ortamında gerçekleştirilebilecek özelliktedir.					
8	Programlarda yer alan etkinlikler ve konular öğrencilerin ilgisini çekecek tarzda sunulmuştur.					
9	Programda konular ile ilgili yeterli sayıda hikâyelere yer verilmiştir.					
10	Program kapsamında verilen etkinlikler, konular ile uyumlu öğrenme ve anlamayı kolaylaştırıcı işlev görmektedir.					
11	Program öğrencilere öğrenme ve öğretme sürecine aktif olarak katılma imkânı vermektedir.					
12	Program, öğretmene işleyebileceği konuya uygun öğretim yöntem ve tekniği seçme imkânı veriyor.					
13	Görev yaptığım okulun fiziki olanakları, programı istediğim verimlilikte uygulanmaya engel teşkil etmiyor.					
14	Program öğrencilere, düşünme, araştırma, yapma, soru sorma, eleştirisel düşünme ve benzeri becerilerin gelişmesine olumlu yönde etki ediyor.					
15	Programın aktarımı için verilen ders kitabı tasarım, sayfa düzeni verilen resimler vb. açıdan ihtiyaçlara cevap verecek niteliktedir.					
16	Programın aktarımı için sunulan ders kitapları içerik açısından ihtiyaçları karşılayabiliyor.					
17	Programın aktarımı için sunulan ders kitapları öğrenci etkinlikleri açısından yeterlidir.					
18	Programda konuları işlerken her ders öncesi özel hazırlık yapmaya ihtiyaç duymuyorum.					

	BÖLÜM -IV ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME BOYUTU	**KESİNLİKLE KATILIYORUM**	**KATILIYORUM**	**KARARSIZIM**	**KATILMIYORUM**	**HİÇ KATILMIYORUM**
1	Program, öğrencilerin İslami değerleri ve erdemli davranışları kazanmalarına ideal düzeyde katkı sağlıyor.					
2	Ünite sonlarında verilen değerlendirme etkinlikleri ihtiyacı karşılayacak yeterliliğe sahiptir.					
3	Programda öngörülen ölçme ve değerlendirme teknikleri (yazılı ve sözlü sınavlar, proje ödevleri vb.) programın kazanımlarını ölçmeye uygundur.					
4	Program kapsamında ders kitaplarında verilen ayet ve hadisleri öğrenciler kolayca kavrayan biliyor.					
5	Programda öğrencilere kazandırılmak istenen bilgi, beceri ve davranışlar ölçülebilir niteliktedir.					
6	Programın gerektirdiği ölçme ve değerlendirme teknikleri zamanında tamamlayabiliyorum					
7	İslam I, İslam II öğretim programının beklentileri karşıladığını ve mevcut haliyle yeterli olduğunu düşünüyorum.					

EK-2: Araştırma İzin Formu

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-59090411-20-75005862 26/04/2023
Konu : Anket ve Araştırma İzni (Asiye BEYKOZ)

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) Marmara Üniversitesinin 07.04.2023 tarihli ve 519884 sayılı yazısı.
c) Müdürlüğümüz Araştırma ve Anket Komisyonunun 12.04.2023 tarihli tutanağı.

Araştırma Konusu	: Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I, İslam II) Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri
Araştırma Türü	: Anket
Araştırma Yeri	: İstanbul'da Bulunan İmam Hatip Ortaokulları
Araştırma Yapılacak Kişiler	: Öğretmen
Araştırmanın Süresi	: 2022 - 2023 Eğitim - Öğretim Yılı

Yukarıda bilgileri verilen araştırmanın; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa aykırı veri istenmemesi, öğrenci velilerinden açık rıza onayı alınması, araştırma sonucunda elde edilen verilerin bilimsel amaç dışında kullanılmaması, bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun kamuoyuyla paylaşılmaması ve araştırma bittikten sonra 2 (iki) hafta içerisinde Müdürlüğümüze gönderilmesi, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, ilgi (a) genelge esasları dâhilinde uygulanması kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
Dr. Hasan Hüseyin CAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:
1- İlgi (b) Yazı ve Ekleri (4 Sayfa)
2- İlgi (c) Tutanak (1 Sayfa)
3- Araştırma Geri Bildirim Formu (1 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : Binbirdirek Mah. İmran Öktem Cad. No: 1 Sultanahmet Fatih İstanbul
Telefon : 0212 384 36 30
E-posta : stratejigelistirme34@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr
Belge Doğrulama : https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys
Bilgi İçin : Aydın BALTA
Unvanı : VHKİ
İnternet Adresi : http://istanbul.meb.gov. tr/
Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden d753-eb7b-3e5e-871b-af64 kodu ile teyit edilebilir.